

MASTEROPPGAVE

Seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen.

Hva fremmer og hemmer institusjoners praksis, i lys av nasjonale føringer?

Sexuality and gender identity in kindergarten.

What promotes and inhibits the practice of institutions, in the light of national guidelines?

Anette Lunde

Mastergrad i Spesialpedagogikk

Høgskulen på Vestlandet, avd. Sogndal/ Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag/ MASPED 3-303

Veileder : Finn Steenfatt Thomsen

Innleveringsdato : 28.05.2021

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Forord

Hos noen står seksualitet og kjønnsidentitet i fokus, hos andre er det fremmedord. Seksualitet og kjønnsidentitet er en viktig del av seksuell helse og noe vi har med oss hele livet. Seksuell helse omfatter mye og er med på å danne selvbilde og identitet, og behovet for pedagogisk arbeid med det er nødvendig.

Denne oppgaven har betydd svært mye for meg personlig. Et sterkt indre ønske om å heve eget kunnskapsnivå samt finne større sammenhenger som gjør det mulig å implementere arbeidet i barnehagen. Det har vært en stor irritasjon over de barnehager som ikke har "fått fingern ut", samt en blanding av misunnelse og glede for alle barnehagene som på et eller annet vis har fått det skikkelig bra til. Allerede på første samling, første året av dette studiet var tematikken min klar- men "hvordan" har jeg jobbet mye med i denne prosessen. Å finne en passende problemstilling og en måte å knytte metode, forskning og temaet sammen ble en utfordring. Det ble klart at jeg måtte legge vekk egeninteressen, for å gjøre det om til en masteroppgave og ikke bare en oppramsing av teori og forskning.

I lys av pandemien Covid-19 som herjer i verden, har viruset satt en stopper for fysisk kontakt og digitalisert mye for alle. Norge stengte ned og det ble mindre sosial kontakt mellom mennesker, og hverdagen ble endret for mange. At prosjektskissen til masteroppgaven måtte endres var et lite problem sammenlignet med utfordringer menneskeheten stod ovenfor. Økning av overgrep, dårligere fysisk helse og psykisk helse er dokumentert, og hvordan det vil prege folkehelsen i fremtiden er usikkert. Politiets rapport om straffesaker fra 2020 viste til en økning av seksuelle overgrep begått mot barn, og rapport fra folkehelseinstituttet viste at flere slet med ensomhet og psykiske plager (Folkehelseinstituttet [FHI], 2020). De yngre voksne er mindre aktive nå, og spiser mer usunt enn før covid-19 (FHI, 2021).

I dagens samfunn og sosiale media herjer flere debatter og artikler om folkehelsen vår.

Seksuelle overgrep mot barn er definert som et folkehelseproblem av Verdens helseorganisasjon (Søftestad & Andersen, i Draugedalen, 2018, s.30). Psykiske lidelser er et folkehelseproblem (Helse- og omsorgsdepartementet [HOD], 2017.) Den fysiske helsen er også knyttet til et nasjonalt og globalt folkehelseproblem. Der inaktivitet, fedme og overvekt er noen av faktorene som utløser dette (FHI, 2017). Kroppen må tas vare på, og det å hjelpe barna til å bygge et godt selvbilde, utvikle

empati og medmenneskelighet for andre, samt respekt for seg selv og andre virker for meg som en god start å begynne. Barn blir påvirket av omgivelsene og samfunnet rundt. Det er da viktig av vi som voksne går foran som gode rollemodeller, om vi så må bite i det sure eplet og tre ut av vår komfortsone. Kropp er topp, og barna trenger å bli rustet til å møte livet i motgang og medgang. “Både gjennom sosial og kognitiv læring utvikles barns kjønnsidentitet og seksualitet” (Bancroft, 2009). Grunnleggende og pedagogisk arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet vil kunne regnes som tidlig innsats i et livslangt perspektiv, og på den måte være et forebyggende tiltak som styrker oppvekst og læringsvilkår (Bjørnsrud & Nilsen, 2012).

Jeg ønsker å takke alle mine informanter som har stilt opp og deltatt. En takk til mine medstudenter og veileder Finn S. Thomsen for gode tilbakemeldinger og konstruktiv kritikk. Til slutt en takk til familie og venner for tålmodighet og støtte.

Mai, 2021

Anette Lunde

Innhold

1. Introduksjon	7
1.1 Temavalg.....	7
1.2 Aktualitet.....	8
1.3 Studiens formål.....	10
1.4 Problemstilling	10
1.5 Avgrensing	11
1.6 Oppgavens struktur og oppbygging	11
1.6 Spesialpedagogisk arbeid.....	12
2. Kontekst.....	14
2.1 Begreper og definisjoner.....	14
2.2 Utdanningsinstitusjoner	15
2.3 Strategier og lovverk.....	17
2.3.1 Rammeplan for barnehager	17
2.3.2 Strategi for seksuell helse	18
2.3.3 Strategi for psykisk helse	19
2.3.4 Handlingsplan for fysisk helse.....	20
2.4 Diskurser og utvikling i et historisk perspektiv	20
2.4.1 Tidligere diskurser.....	21
2.4.2 Norsk Diskurs.....	22
2.4.3 Kjønn, klær og farger	24
3. Teori	25
3.1 Seksualitet.....	25
3.1.1 Seksuell atferd	26
3.2 Barns seksuelle utvikling	26
3.3 Kønnsidentitet og kjønnsuttrykk	27
3.4 Transseksualitet og kjønnsinkongruens.....	28
3.5 Seksuell lek og kjønnsroller	28
3.6 Seksuelle overgrep og latenstid.....	29
3.7 Fysisk, psykisk og seksuell helse	30
2.3.5 Tidlig innsats og forebygging.....	31
3.5 Forebygging	32
3.5.1 De digitale plattformene	33
3.5.2 Utvikling av vokabular	33

3.5.3 Pedagogiske verktøy og programmer.....	34
3.6 Foreldre og samarbeid.....	34
3.7 Holdninger.....	34
3.8 Organisasjonskultur.....	36
4. Metode.....	38
4.1 Forforståelse.....	38
4.2 Metodisk tilnærming.....	39
4.3 Vitenskapsteoretisk grunnlag.....	39
4.4 Forskningsdesign.....	41
4.5 Stegvis deduktiv induksjon.....	42
4.6 Empiri.....	43
4.6.1 Kvalitativt intervju.....	44
4.7 Datainnhenting.....	44
4.7.1 Strategisk utvalg og rekruttering.....	44
4.7.2 Intervjuguide.....	45
4.7.3 Prøveintervju og gjennomføring.....	46
4.7.4 Intervjuguide til nettbasert intervju og informasjonsskriv.....	46
4.7.5 Gjennomføring av kvalitativ spørreundersøkelse.....	47
4.7.6 Transkribering.....	47
4.8 Koding.....	48
4.8.1 Kodegruppering og kategorisering.....	48
4.7 Kvalitetssikring.....	52
4.7.1 Etikk.....	52
4.7.1 Reliabilitet.....	53
4.7.2 Validitet.....	53
4.7.3 Generalisering.....	54
5. Analyse og resultat.....	55
5.1 Diskursanalyse.....	55
5.2 SDI- analyse.....	57
5.3 Faktorer som fremmer.....	58
5.3.1 Ildsjel.....	58
5.3.2 Forebygging.....	59
5.4 Faktorer som hemmer.....	60
5.4.1 Religion og kultur.....	60
5.4.2 Foreldre.....	60
5.4.3 Seksuelle overgrep.....	61

5.4.4 Prioriteringer	61
5.6 Faktorer som påvirker begge områder.....	62
5.6.1 Kunnskap	62
5.6.2 Verktøy	63
5.6.3 Støtte	64
5.6.4 Holdning.....	65
6. Drøfting og konklusjon	68
Referanser	74
Vedlegg 1. Intervjuguide	84
Vedlegg 2. Infoskriv	86
Vedlegg 3. Spørreundersøkelse.....	88
Vedlegg 4. Norsk senter for forskningsdata.....	89
Vedlegg 5. Samtykkeskjema	92
Vedlegg 6. Tillatelse.....	95
Vedlegg 7. Inspirasjon og Tips =).....	96
Vedlegg 8. Kompetanseheving på nett.....	100

1. Introduksjon

Forskningens design og fremgangsmåte er basert på temaet seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen, og prosessen jeg har vært gjennom for å finne svar. Temaet har ført til flere problemstillinger underveis i prosessen, som har vært i stadig utvikling og endring. Det mest hensiktsmessige utvalget var barnehageansatte med ulik stillingsinstruks, for å få flere erfaringer og syn i forhold til hierarkiet i barnehagen. Kvalitativ metode er valgt for å undersøke hvordan de jobber i barnehagen, og hvilke holdninger de har til temaene. Hvordan de har reflektert og arbeidet med gjeldende rammeplan og andre strategier knyttet til temaene er også viktig. Problemstillingen tar for seg hva som ligger til grunn for at barnehager arbeider på den måten de gjør. Fenomenologien vil gi et innblikk i den subjektive opplevelsen de ansatte har, for å danne en dypere forståelse av deres erfaringer. Man kan se sosialkonstruktivisme som en kontinuerlig samtale mellom barnehageansattes oppfattelse av kunnskap, erfaring og den virkelighetsoppfattelsen de har av barnehagen og den verden vi alle lever i.

Organisasjonskultur, menneskers verdier og holdninger ut fra både et konstruktivistisk og fenomenologiske perspektiv vil prege deres "sannhet" og dermed utførelsen av arbeid. Det er sammensatt av individer, men også deres forståelse av verden og hvordan den preger dem. For alle mennesker vil det gi utslag for hva som er rasjonelt å gjøre, hva som er sant, og hva som er godt. Det legger grunnlaget for det som betyr noe i livet når jeg presenterer at jeg har en sannhet, som er skapt i det miljøet og verden jeg er en del av. Jeg vil undersøke barnehageansattes "sannheter" som fenomener og det de selv ser i barnehagens tradisjon, kultur og praktisk handling (Thagaard, 2019). Dette vil da inkludere barnehager som jobber mye med tematikken og hvorfor, samt undersøke faktorer for barnehager som ikke er kommet så godt i gang. Problemstillingen er åpen i den grad at det kan trekkes inn og inkluderes annet som er relevant for studien. Den er fleksibel i hvilken teori som må suppleres med etter ideer som kommer underveis, og ved innhenting og analyse av data. Den faglige begrunnelsen for problemstillingen blir presentert i kapittel om kontekst og teori som viser hvor viktig den seksuelle helsen er, og forebyggende arbeid. For å gi problemstillingen faglig forankring knyttes relevant teori inn, retningslinjer i henhold til lovverk, strategier og andre dokumenter.

1.1 Temavalg

Som førskolelærer har jeg lite faglig forankring fra studiene, og tiden i arbeid har hatt minimalt fokus på barns seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen. Kun gjennom rammeplan (2006) var vi innom

barnehageloven og opplysningsplikten til barnevernet. Som nyutdannet førskolelærer i ny jobb stod jeg på bar bakke med temaet seksualitet som forebyggende arbeid for 8 år siden. Jeg stod i villrede og følte på det "å måtte finne opp kruttet" selv. Boken *Jeg er meg! Min meg* og bokserien *Barnestemmen* var det jeg fant og bestilte. Lesing, forberedelse og samtaler med mitt eget barn måtte til. Det var et ubehagelig tema, jeg ble flau og var usikker på dette. Min datter var da 4 år, og vi hadde samlingsstund hjemme før det ble prøvd ut i barnehagen. Det gikk bedre enn forventet, og det samme skjedde i barnehagen. Barna reagerte med fascinasjon og genuin interesse. Arbeidet har fortsatt og utvidet med kjønnsidentitet. Begrepene har fått økt fokus i media og blant fagfolk. På den måten er sosialkonstruktivisme enkel og oppriktig, fordi barnehagens praksis og utførelsen er riktig for dem, fra ståstedet de har. De handler, tror og føler at det de gjør, er det riktige ut fra bestemte tradisjoner i samfunnet. Der ligger en av flere diskurser, slik som tokjønnsmodellen, aksept av tre eller flere kjønn. Samfunnet er i stadig endring, og dermed også oppfattelsen av virkeligheten hver enkelt har. Det er fremdeles lite forskning på dette i Norge, dermed er mange internasjonale forskningsartikler er brukt, samt vanlige artikler og innlegg fra Norge som belyser tematikken. Det publiseres mer og mer artikler om hvorfor det er viktig å arbeide med barn og seksualitet fra tidlig alder, la barna leke seksuelle leker i barnehagen og om kjønnsidentitet på flere aktuelle arenaer for ansatte som jobber med barn og unge. Flere plattformer med ulike forfattere tar tematikken opp. Blant annet utdanningsnytt.no (Holterman, 2019), barnehage.no (Friis & Aasland, 2017), Utdanningsforskning.no (Skundberg, 2019), Kjønnforskning.no (Skundberg, 2019), Ndl.no (Nasjonal Digital Læringsarena) m.m.

1.2 Aktualitet

Barnehagen er en av de viktigste arenaene utenfor hjemmet for folkehelse, da over 90 % av barn i Norge går i barnehage, og 97 % av alle førskolebarn (HOD, 2016). Tallene holder seg jevnt og viser at barnehagens innsats er av stor betydning på alle aspekt av deres liv. Barna tilbringer ofte mesteparten av de våkne timene sine i barnehagen. Statistikken viser at i 2020 gikk 92,8 % av barna i Norge i barnehage, og 97,3 % av alle landets 3-5 åringer gikk i barnehage som er et sterkt argument for å inkludere seksuell helse også i barnehagen (Statistisk sentralbyrå, 2021).

Selvutforskning og handlinger som defineres som genitalt seksuelle skjer allerede fra fosterstadiet, og gjennom årene i barnehagen vil det bli gradvis mer avansert. Variasjonen i seksuell lek øker fra 2-års alder og som regel topper den seg når barna blir 3-5 år (Friedrich et al., 1998; Davies, Glaser & Kossoff, 2000). Dette viser til at det er svært viktig og aktuelt at barnehageansatte har kunnskap om temaet og holdninger som gjør at de møter barna på en anerkjennende måte. Det har skjedd

endringer blant annet i rammeplan 2017, i World Health Organization [WHO] sin diagnosemanual ICD-11 og straffeloven 2020 med hensyn til seksualitet og kjønnsidentitet. Dette er et paradigmeskifte på internasjonalt og nasjonalt nivå når det kommer til den faglige forståelsen av seksuell helse. WHO har tatt vekk "motsatt kjønn" som formulering slik at et større kjønns mangfold blir anerkjent (Bolstad, 2019).

Politidirektoratet i Norge melder i 2021 at under koronaepidemien ble det anmeldt 2453 seksuallovbrudd mot barn under 16 år, en økning på 4,8 %. Voldtekt og seksuell omgang med barn under 14 år økte med 9,6%, og seksuell omgang med barn 14-16 år hadde en økning på 15,3 %. Kategorien overgrep materiale og pornografi økte med 15,2 % og 12% av hatkriminaliteten i 2020 gjaldt homofil orientering (Politidirektoratet, 2021). Regjeringen la frem et forslag i 2019 om å gi et sterkere strafferettslig vern for transpersoner ved å inkludere kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (Regjeringen, 2020). Handlinger som bryter mot menneskeheten som blant annet går på forfølgelse som er kjønnsbasert (Straffeloven [strl], 2005, §102) er straffbart. I §185 som går på hatefulle ytringer straffes det med inntil tre års fengsel om man setter frem hatefull eller diskriminerende ytring om kjønnsuttrykk, kjønnsidentitet eller seksuell orientering. I §186 gis det 6 mnd. fengsel for virksomheter som diskriminerer på det samme grunnlaget. I kap.26 om seksuallovbrudd er fengselsstraffen varierende mellom 1-21 år, alt etter hvilken paragraf hendelsen hører til. Ved seksuelt krenkende atferd blant barn gis 2 års fengsel og grov voldtekt 21 år. Ved avtale og oppmøte (§ 306) om møte for å begå seksuelt overgrep med barn under 16 år gis 1 år fengsel (Straffeloven, 2005). Plattformene overgriper møter barn på er ofte de digitale, og det da viktig at barn tidlig får kunnskap og vet om retten til å si nei.

Helsen vår er viktig å ta vare på, og grunnlaget kan legges i tidlig alder. Arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet som en forebyggende faktor allerede i barnehagen ser jeg som et positivt tiltak mot utfordringene vi står ovenfor, der blant annet selvmord er en av de viktigste årsakene til tidlig død (Stoltenberg, 2020). Forskning viser at barn bruker lang tid på å fortelle om overgrep fordi de har manglet begreper og ikke klart å sette ord på det. Mellom 70-80% av transpersoner har hatt selvmordstanker, helt ned i 6 års alder (Hines, i Van der Ros, 2014 s.61). Den seksuelle helsen er like mye del av folkehelsen som den psykiske og fysiske, og burde vært et eget begrep i rammeplanen mener jeg. "God helse er definert som fysisk, mental og sosial velvære, ikke kun fravær av lidelse" (Bolstad, 2019).

1.3 Studiens formål

Gjennom utdanningsløpet til barnehagelærere, lærere og andre som arbeider med barn har det vært lite faglig om selve begrepene barns seksualitet, seksuelle overgrep, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Det har heller ikke blitt undervist hvordan man generelt kan arbeide med dette, eller hvorfor det kan bidra til forebygging. Min forskning på dette området er interessant for andre fordi den belyser hvor godt barnehager henger med i samfunnsutviklingen og belyser hva som må til for å få arbeidet i gang. Mange vil nok kjenne seg igjen i informantenes utsagn, og kanskje selv reflektere over eget ståsted. Informasjon og data kan generaliseres fordi mange ønsker å jobbe med det, men vet ikke hvordan fordi de kjenner fremdeles på en usikkerhet til dette temaet. Barnehager som arbeider systematisk med det har overkommet mange hindringer som kan være interessant for andre. Studien løfter frem viktigheten av å praktisere arbeidet, setter søkelys på hva som trengs i arbeidet og hvilke faktorer som påvirker.

1.4 Problemstilling

Tematikken seksualitet og kjønnsidentitet var klar lenge, men problemstillingen ble til underveis. Å avgrense oppgaven har vært en utfordring, fordi begge begrepene er valgt og er store i seg selv. Det er mange faktorer som påvirker, mye som kan knyttes til og som er viktig å ta hensyn til. For å få med faktorer både på individnivå og systemnivå ble den endelige problemstillingen som følger:
Seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen.

Hva fremmer og hemmer institusjoners praksis, i lys av nasjonale føringer?

Med utgangspunkt i problemstillingen samt aktuell teori, tidligere forskning og artikler belyses tematikken fra flere sider. Å normalisere barns seksualitet og kjønnsidentitet kan gjøres ved å belyse det gjennom barns normalutvikling, barns lek med seksualitet og kjønnsidentitet i fokus. Dette kan inkluderes i tidlig innsats og forebygging i et livslangt perspektiv. Basert på tidligere forskning og teori utviklet jeg en forforståelse om at de voksnes kritiske og vegrende holdninger har lagt lokk på tematikken i barnehager sammen med mangel på kunnskap. Begrepene tabu og skam er fremdeles knyttet til temaet for noen, mens andre har stort fokus på seksuell helse, forebygging og livsmestring. Det er et stort skille mellom barnehager i Norge, og jeg undres på hvilke faktorer som spiller inn. For å gå inn med et åpent sinn og kunne analysere informantenes virkelighetsoppfattelse fra deres ståsted, måtte all egen forforståelse legges vekk for å forholde seg mest mulig nøytral. Jeg har måttet lagt vekk all forforståelse og gått inn med et åpent sinn, slik at alle informantenes virkelighetsoppfattelse kunne analyseres fra et nøytralt ståsted.

1.5 Avgrensning

Jeg undersøker hvilke faktorer som fremmer og hemmer, og forholdet med til det som kommer frem av funn. Det er ikke ønskelig å legge frem resultater som viser hvor mange som enten jobber med det, og hvor mange som ikke gjør det.

Dette temaet er valgt gjennom utdanningen i spesialpedagogikk fordi det kreves fremdeles spisskompetanse for å arbeide med seksualitet og kjønnsidentitet. Et eget avsnitt presenterer bruddflaten mellom allmennpedagogikk og spesialpedagogikk når det gjelder arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet. Forskningen var opprinnelig avgrenset til intervju av fem ansatte i barnehage, som viste seg å være for lite for få perspektiv. For å bygge opp empiri samt gi validitet og større mulighet for generalisering ble alle barnehager i en kommune invitert til en anonym spørreundersøkelse via SurveyXact. Fremdeles er det slik i dag at temaet seksualitet blir mer knyttet til forebygging av seksuelle overgrep, enn det å sette søkelys på normal sunn seksualitet og seksuell helse. Derfor må også seksuelle overgrep og latenstid inkluderes i oppgaven. Det gir et blikk på hvilke faktorer som er viktig å inkludere i arbeidet med seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen. Hovedbegrepene i denne oppgaven defineres i avsnitt 2 slik at dere som lesere har samme forståelse av dem som jeg har videre i oppgaven.

1.6 Oppgavens struktur og oppbygging

Oppgaven består videre av fem kapitler som vektlegger ulike deler av oppgaven.

Kontekstkapittelet presenterer begreper og definisjoner for å gi en avklaring og felles forståelse. Den tar videre for seg samfunnets retningslinjer vi har nå, historiens diskurser og betydningen av utdanningsløpet til ansatte som jobber med barn. Denne konteksten er viktig fordi den belyser kravet om hvordan barnehager bør og skal jobbe, hvordan samfunnets normer har påvirket våre holdninger og hvordan mangel på kunnskap om normal seksualitet og kjønnsidentitet gir usikkerhet. En liten diskursanalyse er nødvendig for å se informantenes utsagn opp mot føringene fra nasjonalt hold, og blir presentert i kapittel 5.

Teorikapittelet presenterer det teoretiske grunnlaget for studien der relevant teori og forskning ses opp imot problemstillingen. Fordi seksuell helse kan knyttes til psykisk og fysisk helse har jeg valgt å ta det med. Teori om seksualitet, barns seksuelle utvikling, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk fordi det å vite hva normalen er utgjør grunnsteinene i arbeidet. Transseksualitet og kjønnsinkongruens i forbindelse med WHO's diagnosemanual og endringene som er kommet må belyses for å se utvikling og forståelse. Seksuell lek og kjønnsroller for å belyse viktigheten av tilgjengelig skjermet rom og

kunnskap fra de voksne. Seksuell skadelig atferd, seksuelle overgrep og latenstid fordi det av mange anses for å være det område mange ønsker å forebygge. Utvikling av vokabular og pedagogiske verktøy samt foreldre og samarbeid er to avsnitt som er tatt med fordi det anses som en viktig faktor for å arbeide godt. Organisasjonskultur og holdninger blir skrevet om i slutten av kapittelet. Her presenteres også viktigheten av gode voksne rollemodeller og et godt faglig arbeidsmiljø.

Metodekapittelet tar for seg oppgavens fremgangsmåte og det metodiske arbeidet som er gjort. Tilnærming og det vitenskapsteoretiske grunnlaget blir presentert. Videre vises bruk av SDI metoden. Det redegjøres for forarbeid til intervju, gjennomføring av intervju og spørreundersøkelse, analyse og tolkning av data. Generalisering og studiens validitet blir kort definert og videre inkludert gjennom oppgaven. Funn blir analysert opp mot teori og ulike diskurser som råder.

Drøfting og konklusjon kommer til slutt i oppgaven som en reflekterende oppsummering av funn og analyse. Her fremheves også generalisering som jeg finner korrekt basert på denne oppgavens funn.

1.6 Spesialpedagogisk arbeid

Seksualitet og kjønnsidentitet har vært og er fremdeles som en spesialpedagogisk kompetanse å oppfatte. Et viktig formål med spesialpedagogisk forskningsarbeid er muligheten man får til økt innsikt i barns oppvekst og læringsutbytte. Man følger opp utviklingen til barn og unge, og det innebærer å ha et faglig grunnlag. Slik at man kan forbedre oppfostring og opplæring i skole, barnehage og hjem (Befring, 2016). Gjennom eget utdanningsløp har erfaringen vært at det er svært lite om seksualitet og kjønnsidentitet, faktisk ingenting annet enn opplysningsplikten til barnevernet. Det gjelder da førskolelærerlinja, lærer 1-4 klasse (matematikk og norsk), videreutdanning i spesialpedagogikk og master i spesialpedagogikk. Konsekvenser av kunnskapsmangelen om kjønnsidentitet er at smerten utvikler seg i mangelen på bekreftelse, mennesker trenger å føle at de hører til (Almås & Pirelli Benestad, 2001).

Når vi sprenger kjønnsrammene, skapes det mange nye utfordringer. Prosessen går sin gang. Om den går langsomt eller hurtig, vet vi egentlig ikke. Uansett er det nødvendig at den verdenen som består av profesjonelle hjelpere også tilpasser seg de nye uttrykkene". (Almås & Pirelli Benestad, 2001, s.13).

I bladet Spesialpedagogikk (02/18) er det to artikler med som belyser dette temaet. Det kommer frem at de voksne som arbeider med barna ikke har tilstrekkelig kunnskap om dette temaet. Det har

forskning og media vist, og av den grunn har de heller ikke meldt inn bekymring (Draugedalen, 2018). Solheim (2018) sier at barnehagepersonalet er redd for å snakke om temaet og kan for lite om det. Hvis det ikke er kunnskap og kompetanse, gripes det heller ikke inn og barn får ikke hjelpen de trenger. Det er et tema som er ubehagelig for mange å snakke om, og videre arbeide med. Barna har seksualitet iboende i seg. De har en utforskertrang til å oppdage sin egen og andres kropp. Men de har ikke kunnskap og viten om hva som er greit og ikke, sett i en seksuell sammenheng. Det kreves fordypning i seksuell helse, fordi mangelen om temaet i utdanningsinstitusjoner er stor. Spesialpedagoger og andre faginstanser må inn og veilede barnehager og skoler. Youth, referert i Brouskeli og Sapountzis (2017, s.57) viser til at barn og unge uten kunnskap og erfaring om seksualitet blir karakterisert som sårbare for utnyttelse, misbruk og tvang. Forskningsresultater viser at mangelen på kompetanse hos barnehageansatte er stor. Manglende kunnskap om kjennetegn på risikofaktorer gjør at tiltak blir satt inn for sent (Buli-Holmberg, 2012, s.76).

De som har tilegnet seg kunnskapen om seksualitet og kjønnsidentitet står i beredskap til å svare der og da på didaktikkens spørsmål om *hva, hvordan, hvorfor og hvor* spørsmål. De har kunnskapen om undervisningslære og hvilke metoder som skal benyttes i bestemte innhold (Håstein, 2019, s.45). Spesialpedagoger kan bistå med sin fagkunnskap til å kunne tilpasse informasjon som gis videre til mennesker (Llort, 2018, s.26).

Å bygge ny kompetanse tar tid. Den regionale ordningen med kompetanseheving som kom i 2020 skulle gjøre at barnehagene bedre på implementering og organisasjonsutvikling (Hatlem & Larsen,2020). Barnehagelærerutdanningen skulle bli mer profesjonsrettet og ha mer praksisnærhet. Det kom frem at det var krevende å få til. De som jobber i barnehage har få muligheter til å gå fra arbeidet som er med barna, for å ha utvikling gjennom refleksjon med andre. Det er begrenset med møtetider og møtepunkt. Det er gjerne ikke så mange pedagoger i små barnehager som dermed kan føre til isolasjon og faglig vakuum. Forankring og tilrettelegging fra ledelse for å drive et utviklingsarbeid er avgjørende (Hatlem & Larsen,2020, s.54).

2. Kontekst

I dette kapittelet presenteres først begreper og definisjoner, og hvilken rolle utdanningsinstitusjoner har. Videre om rammeplan og lovverk som barnehager er forpliktet til å følge, samt strategier fra nasjonalt hold. Til sist kommer diskurser fra samfunnet knyttet til barns seksualitet og kjønnsidentitet i et historisk perspektiv, den viser utviklingen til nå og hvordan mennesker blir preget av verden rundt. En diskursanalyse av dette blir presentert i kap.5 for å vise til hvilke krav og føringer det stilles barnehager.

2.1 Begreper og definisjoner

Jeg har valgt å presentere viktige begreper her, tidlig i oppgaven for å unngå repetisjoner og hjelpe lesere med å forstå innholdet i dem. De er viktige for oppgaven, og mange av dem blir brukt underveis. Andre begreper er tatt med inn fordi de sammen gir en helhetlig forståelse av dette med kjønn og gir en konkret avklaring. Her kommer mitt sosialkonstruktivistiske ståsted på banen igjen ved at ord og handlinger er integrert i regelsett og konvensjoner som foregår mellom mennesker (Wittgenstein, i Gergen & Gergen, 2005). Ord vi uttrykker gir videre en forståelse om handlinger vi skal utføre. Vi er ikke alltid bundet til tradisjoner og historiens ulike diskurser, vi kan redefinere og bli klokere på den verden vi lever i. Det gjør at noen klarer å løsrive seg og åpne opp for seksualitet, kjønnsidentitet og mangfold på en annen måte og dermed gå vekk ifra miljøpåvirkninger, kultur og sosial påvirkning.

WHO's definisjon på seksualitet fra 1974 viser omfanget, og de samarbeider nå med World Association for Sexual Health (WAS) og Pan American Health Organization som har resultert i flere definisjoner når de har reviderer terminologien (Hegge, 2018).

Seksualiteten er en integrert del av ethvert menneskes personlighet, noe som ikke kan skilles fra andre sider av livet. Seksualitet er ikke det samme som sex eller evnen til å få orgasme, seksualitet er mye mer. Den finnes i den energien som driver oss mot å søke kjærlighet, varme og nærhet. Seksualitet uttrykkes i hva vi føler, hvordan vi beveger oss og hvordan vi berører og berøres av andre. Seksualitet påvirker våre tanker, følelser, handlinger og vårt samspill med andre mennesker. (WHO, i Hegge, 2018, s.38).

Seksuell helse kan defineres som fysisk, mental og sosial velvære relatert til seksualitet. God seksuell helse er en ressurs og beskyttelsesfaktor som fremmer livskvalitet og mestringsferdigheter. Seksualitet omfatter følelser, tanker og handlinger, i tillegg til det fysiologiske og fysiske. (HOD, 2017, s.7).

Kjønnsidentitet er noe alle har, og det er den subjektive opplevelsen av hvilket kjønn eller flere man tilhører (Aasland, 2020). Kjønnsuttrykk er hvordan man gir seg til å kjenne i forhold til hvilket kjønn man opplever å være, ved bruk av eks. Klær og sminke (Arntzen & Renolen, 2019).

Kjønnsinkongruens er når en person opplever at opplevd kjønn og medfødt biologisk kjønn ikke stemmer overens (Arntzen & Renolen, 2019). Kjønnsdysfori vil si at uoverensstemmelse med opplevd kjønn og biologisk kjønn er blitt en lidelse (Arntzen & Renolen,, 2019). Transpersoner vil ikke identifisere seg med kjønn de biologisk har (Almås & Benestad, 2001). Trans betyr *på den andre siden av* , cis betyr *på samme siden av* og inter betyr *mellom*. De som er intersex havner mellom kjønn ved at de har en usikker somatisk kjønnsutvikling med atypiske kjønnskarakteristika (Arntzen & Renolen, 2019). *Hen* er et kjønnsnøytralt pronomen som kan brukes i situasjoner der vi ikke vet kjønn til "rørleggeren eller sykepleieren" på forhånd, eller om personer som ikke vil defineres ut ifra kjønn sitt eller er *mellom* (Arntzen & Renolen, 2019).

Tidlig innsats betyr et godt pedagogisk tilbud fra tidlig småbarnsalder, at barnehager og skoler arbeider for å forebygge utfordringer, og at tiltak settes inn umiddelbart når utfordringer avdekkes. Tiltak kan være å tilrettelegge innenfor det ordinære tilbudet og/eller ved å sette inn særskilte tiltak sier Meld. st. 6. (2019-2020, s.12).

2.2 Utdanningsinstitusjoner

Seksuell helse, barns seksualitet og kjønnsidentitet blir lite vektlagt i utdanning. Studenter og pedagoger sier det gjør det vanskelig å vurdere mellom normal seksuell atferd og tegn på seksuelle overgrep (Island,2019). Barns seksuelle atferd og utvikling er vanskelig å forstå og vurdere i praksis. Faren når kunnskap om temaet ikke er tilstrekkelig, er å undervurdere eller overtolke barns handlinger. Et barn som uttrykker noe seksuelt kan bli undertrykket av barnehageansatte, og andre kan overtolke signaler til å bli seksuelt preget (Romtveit, 2016; Kimerud,2011). I studien med barnehagelærere gjort av Oktavianingshi & Ayriza (2018) hadde kun et fåtall fått undervisning om hvordan man snakker og lærer bort kunnskap om seksualitet. Studenter i en studie gjort av Brouskeli & Sapountzis (2017) uten forkunnskaper om seksualitet anså det som risikofyllt å introdusere temaet

til elever og barn. Det er flaut å snakke om og vanskelig å forestille seg hvordan man presenterer et slikt tema uten kunnskap. Mer kunnskap og praksis var nødvendig og ønskelig av studenter med forkunnskaper også, de følte seg ikke klare.

Fagfornyelsen som kom høsten 2020 har inkludert begrepene seksuell helse, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk og det blir slått fast at alle elever har rett til helhetlig og alderstilpasset seksualundervisning (Utdanningsdirektoratet, 2020). Noen skoler tilbyr videreutdanning innenfor temaet, men det mangler fremdeles i utdanningsløpet til lærere og barnehagelærere selv om studenter ønsker det. Ifølge en undersøkelse gjort av pedagogstudentene, Stine Sofies Stiftelse og Private barnehagers landsforening er det 70% av barnehagelærerstudenter som ikke føler seg trygge nok (Ruud, 2019). 63% av studentene mener det er for lite prioritert, og 65% er totalt sett misfornøyd med undervisningen om temaet (Ruud, 2019). I en debatt i Aftenposten (2021) trekkes det frem at studenter har for lite kunnskap om temaet til tross for rammeplanens retningslinjer. Det er store variasjoner på utdanningsinstitusjoner og at de i for liten grad oppfyller kravene fra rammeplanen. Det er blitt slik at studentene tar ansvar for temaet selv (Bræin, Austegaard & Lindboe, 2019). De setter det på spissen ved å si at å sende nyutdannede lærere ut i barnehagene uten å sette dem i stand til å hjelpe et barn som utsettes for omsorgssvikt, blir som å be en kabinansatt være pilot (Bræin et al., 2019).

På utredning og medisinsk behandling av transseksualisme har Oslo universitetssykehus monopol. Som eneste institusjon innenfor helsevesenet for transpersoner er det en urett at de kun har *en* plass å henvende seg for enten å få anerkjenning eller bli underkjent for kjønnsbekreftende behandling. Et så lavt kunnskapsnivå blant aktører i velferdsarenaer rundt kjønnsidentitetstematikk er foruroligende (Van der Ros, 2014). Derimot kan full kontroll være en faktor som påvirker tilbudet om at behandlingstjeneste for transseksualisme kun skal være ved Oslo universitetssykehus. Det kan begrunnes med at det er generelt lite kunnskap om temaet (Moen, 2019). Moen (2019) har intervjuet seks transkvinner etter utredning ved Oslo universitetssykehus, som alle ble møtt med tvil, skepsis og arroganse. Mangel på kunnskap er fremtredende såfremt som liten interesse og forståelse hos leger og terapeuter. Det åpnes ikke opp for å snakke fritt og ærlig. De frykter å bli nektet behandling hvis de snakker om tvilen.

2.3 Strategier og lovverk

Her presenteres rammeplanen, strategier og handlingsplaner for folkehelsen som omhandler seksualitet og kjønnsidentitet. Det som trekkes frem er relevant stoff i forhold til studien og temaet som kan knyttes til de yngste barna.

2.3.1 Rammeplan for barnehager

Rammeplan for barnehager er en forskrift til loven som barnehagene er forpliktet å jobbe etter. I rammeplanen står det at de ansatte og barnehagen *skal og må*. Rammeplanen er også knyttet til FNs barnekonvensjon der føringer er basert på barnets beste.

Rammeplanen for barnehager (2017) trekker frem temaene likestilling og kjønn som en del av barnehagens verdigrunnlag. “Barnehagen skal fremme likeverd og likestilling uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, kultur, sosial status, språk, religion og livssyn” (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.10).

Den sier at barnehagen skal bidra til at barna blir trygge på egen kropp, får en positiv oppfatning av seg selv, blir kjent med egne følelser, setter grenser for egen kropp og respektere andre sine grenser. Barna skal få en forståelse av at det finnes ulike måter å forstå ting på og leve sammen på. Personalet skal bidra til at barna utvikler et bevisst forhold til å bestemme over egen kropp og respekt for andres grenser. Samtidig skal personalet reflektere over egne holdninger for å formidle likestilling og likeverd. I barnehagen skal personalet kjenne til, og praktisere nasjonale føringer for helsefremmende og forebyggende tiltak som gjelder barn (Kunnskapsdepartementet, 2017).

“Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen” (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.11). Rammeplanen sier også spesifikt at personalet skal vite hvordan man kan forebygge og oppdage blant annet seksuelle overgrep, og at de skal forholde seg til faktum at dette er noe som skjer med barn.

Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages. Personalet skal kjenne til opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnehageloven § 22.

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s.11).

2.3.2 Strategi for seksuell helse

Strategien for seksuell helse "snakk om det" skriver også om hvordan barnehagen kan arbeide med seksualiteten (HOD, 2016). Seksualitet er en kraft vi har med oss gjennom hele livet. God seksuell helse bidrar til trivsel, holder oss friske med god helse og god livskvalitet. Seksualiteten er like mye fysisk som psykisk. Vi blir mer utsatt for sykdommer og mistriivsel ved dårlig seksuell helse.

Regjeringen ønsker at strategien skal bidra til at: mangfold anerkjennes, at samfunnet skal bli mer inkluderende og åpent, mer positive holdninger, at stigmatisering og fordommer motvirkes. Skam og tabu knyttet til seksualitet skal reduseres, seksuell orientering og valg av partner skal være fritt (HOD,2016).

Strategien viser til økende interesse for bedre seksuell helse det siste tiåret, og økt oppmerksomhet for betydningen av seksuell helse knyttet til mangfold, seksuell orientering og et godt liv. Den seksuelle helsen vektlegges som en del av den generelle folkehelsen. For at mennesker skal få kontroll over egen seksuell helse og mestringskompetanse trengs det tilgang til informasjon, kunnskap og læring om temaet. Strategien trekker frem at i småbarnsalder legges grunnlaget for god seksuell helse gjennom oppdagelse og utforskning av egen kropp, seksuell identitet og kjønnsidentitet.

FNs barnekonvensjon §12 handler om at barn har rett til å bli hørt. Barn må da besitte kunnskap og begreper slik at de kan sette ord på og uttrykke seg om kompliserte og vanskelige tema for at rettigheten skal være reell (FN, i HOD,2016). Barn trenger å vite noe om forskjell på berøringer, respekt for andres grenser og kropp, og bli trygg på egen kropp. De må få variert god kunnskap og gode holdninger for at det skal kunne forebygges mot fordommer, trakassering og mobbing. Også om variasjoner og mangfold i familieformer og kjønnsuttrykk. Den viktigste enkeltfaktoren er de ansattes kompetanse (HOD, 2016). Det kom også ut fra regjeringens hold i tiltaksplanen "en god barndom varer livet ut (2014-1017) "at lærere skulle få mer kunnskap om vold og seksuelle overgrep. Regjeringen poengterer at barnehagelærerutdanningene har manglet tydelige føringer på dette området, og innførte i 2016 endringer i rammeplan for utdanningene, slik at studentene skulle få kunnskap om tegn som tyder på vold og seksuelle overgrep, og vite hvilke tiltak som skal settes i gang (HOD,2016).

Noen av tiltakene regjeringen foreslår i Meld. St. 19 (2015–2016) Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen lyder som følger:

- å tydeliggjøre i rammeplanen at barnehagen har ansvar for å utvikle barnas toleranse for et mangfoldig samfunn og dermed bidra til å demme opp for fordommer og diskriminering basert på kjønn, orientering, funksjonsnedsettelse, etnisitet, kultur, religion og livssyn.
- å vurdere om regelverket som gjelder barnehagens ansvar for å oppdage og hjelpe barn som er utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, er godt nok.
- å revidere kompetansestrategien, herunder videreutvikle de barnehagebaserte kompetansetiltakene i samsvar med kompetansebehov som følge av ny rammeplan. (HOD, 2016, s.21).

2.3.3 Strategi for psykisk helse

Regjeringens Definisjon på god psykisk helse lyder ifølge regjeringen slik: “God psykisk helse betoner trivsel og opplevelse av god livskvalitet, mening med tilværelsen, og evne til å mestre hverdagens utfordringer, samt fravær av alvorlige psykiske plager og lidelser” (HOD, 2017, s. 9).

Strategien for god psykisk helse (2017) bygger videre på tidligere strategier, stortingsmeldinger og handlingsplaner som blant annet

- “En god barndom varer livet ut – tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014–2017), Prop. 12 S (2016–2017)”.
- Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021).
- Retten til å bestemme over eget liv: Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020).

Alle har en psykisk helse, og gjennom livet vil de fleste oppleve det på både godt og vondt, både på innsiden og utsiden. I strategien for god psykisk helse skriver regjeringen at grunnlaget for god psykisk helse legges i alle sektorer i hele samfunnet, deriblant barnehager. Det gjelder likesom rundt matbordet, ute i leken og på et godt og trygt fang. Det legges også når vi tør å snakke om vonde tanker. Rundt 15-20% barn og unge i alderen 3-17 år har betydelige psykiske plager, og ca. 8% tilfredsstillende kriteriene til psykisk lidelse (HOD, 2017).

Vold og overgrep mot barn er et betydelig folkehelseproblem og en av samfunnets store utfordringer. Barn utsatt for vold i nære relasjoner har større risiko for fysiske og psykiske helseplager både på kort og lang sikt, og kan preges av dette hele livet. (Helsedirektoratet 2017, s. 42).

2.3.4 Handlingsplan for fysisk helse

Mange barnehagebarn er mindre fysisk aktiv enn de burde være i barnehagen, og den står for to tredjedeler av barnas daglige aktivitet. "Barnehagen er det første leddet i et livslangt læringsløp og er en av samfunnets viktigste fellesarenaer for barn" (HOD, 2020, s.46). For at kvaliteten skal være god i barnehagene må også kompetansen og holdninger være det. De trekker frem videreutdanning, tilskuddsordning for svømming og at barnehager skal inkluderes i satsningsområdet "barn og unge i bevegelse" med tiltak som skal øke den fysiske aktiviteten i barnehagen. Rammeplanen (2017) trekker også frem at barnehagen skal fremme barns bevegelsesglede, motorisk utvikling og være en arena for daglig fysisk aktivitet. Vilter lek og spenningsfylt lek skal være for alle barn, og inkluderes i hverdagen. Gjennom fysisk aktivitet lærer barna sin egen kropp å kjenne der de oppnår både mestring og utfordringer. De fysisk aktive vil ha langt bedre psykisk og fysisk helse enn de som er fysisk inaktive viser ny forskning. De trekker frem at fysisk aktivitet gir glede, tilhørighet, mestring, livskvalitet, frihet, sosialt samvær og at det totalt sett har betydning for samfunnets bærekraft (HOD, 2020).

2.4 Diskurser og utvikling i et historisk perspektiv

Samfunnet og holdningene til seksualitet og kjønnsidentitet har vært, og er stadig i endring. Den historiske utviklingen er relevant fordi de ulike diskursene gjennom kultur viser igjen i holdninger hos mennesker og utviklingen som har skjedd gjennom flere århundrer. Barn blir påvirket av omgivelser, og det er viktig at de får gode rollemodeller. Diskurs som forståelsesform eller perspektiv, er praksiser og tankesett som er satt i system, altså den sannhet som råder. Kultur, religion og samfunnsutvikling er noen av faktorene som skaper ulike diskurser som mennesker lever etter (Dahlberg et al., i Skarpsno, 2013). Diskursen som mennesker eller et menneskeslag opplever og har tilhørighet til, definerer virkeligheten deres. Det som er interessant er at diskursen skaper sannheter, men også en blindhet fordi man blir fastlåst i en "retning" eller tankesett. Hva vi mennesker tror på, mener og tenker om seksualitet og kjønnsidentitet, vil prege hva vi viderefører til andre. Så for sosialkonstruktivistene er ikke handlingen begrenset av noe, som tradisjonelt ville blitt oppfattet som

en sannhet. Men om vi ikke inkluderer diskursene, historie og tradisjon forblir vi i det velkjente og det som er trygt (Gergen & Gergen, 2005). Dermed er det viktig å poengtere at diskurser er konstruksjoner skapt i og fra både bakgrunn og miljø mennesket befinner seg i. "De sexologiske diskursene skaper de seksuelle normene som forteller oss hva som er greit og ikke" (Skarpsno, 2013, s. 14).

I barnehagen kan foreldre og ansatte samhandle med barna ut fra forskjellige diskurser og dermed forskjellige virkeligheter. Ved å få frem alles synspunkter og reflektere over disse kan det skapes bevissthet og utvikling slik at barnas seksualitet ikke overlates til tilfeldigheter.
(Skarpsno, 2013, s.14).

2.4.1 Tidligere diskurser

3-4000 år f.Kr. Ble erotikk og fruktbarhet dyrket av Sumererne som trengte seg inn i Mesopotamia. Innvielse i seksualitetens gleder skjedde via anale samleier mellom gutter og voksne menn. 500 år f.kr spredte den religiøse bevegelsen "orfisismen" seg fra Hellas til de greske byene i Sør-Italia. Eros (seksualitetens gud) og Sofia (visdommens gud) stod sentralt.

Kristendommens syndiggjøring av kropp og lystfølelser er en videreføring av Platon 427-347 f.Kr som sa at vår eksistens og selve livet var en kamp mellom kropp og lyst. Aurelius Augustinus (345-430 e.Kr) sin filosofiske analyse av seksualitet mente at fokuset kun skulle være reproduksjon, og religion kunne brukes for å tøyse seksuell lidenskap for alt annet var unaturlig og syndig. Voldtekt kunne godtas fremfor onani, for det kunne føre til barn. Homoseksualitet, onani, oralsex og analsex var utelukket (Skarpsno, 2013).

"Ordet onani ble skapt da det på begynnelsen av 1700 tallet kom ut en bok om en mann kalt Onan. Han spilte sin sæd på gulvet og ble senere drept av Gud for denne dødssynd" (Skarpsno, 2013, s.16).

Avhandlingen til Tissot (1728-1797) beskrev onani som en fysisk og psykisk sykdom, og ble et medisinsk bevis på hvor skadelig onani var. Jean-Jacques (1712-1778) støttet Tissots tanker om onaniens skadevirkninger, grunnet tanker om barnets uskyldighet og renhet. Barna skulle hindres onani i oppdragelsen. Som følge av dette ble det produsert matvarer som skulle stoppe den onde masturbasjonen og sette ned lysten. Graham-brødet av Sylvester Graham (1794-1851), kellogg Corn Flakes av John Harvey Kellogg (1852-1943) og kneipp- brødet av Sebastian Kneipp (1821-1897) er eksempler på dette (Skarpsno, 2013).

2.4.1.1 Sigmund Freud

Homoseksualitet var en digresjon og onani var farlig sa nevrologen Jean Martin Charot (1825-1893). Han stod for den tidlige sexologien og mente at medfødte perverse instinkter kunne utvikles. Hans elev Sigmund Freud (1865-1939) kom med tre avhandlinger om seksualteori som bygde videre på dette, med utgangspunkt i at barn var født polymorft perverse. Det vil si at seksuell nytelse kan oppleves av alle kroppens sanser, ikke bare kjønnsorgan. Den sykelige utviklingen av seksualitet ble stagget av skamfølelsen. Homoseksualitet var en medfødt prevensjon, og da var alle født biseksuelle. Kritikken mot teoriene kom, men også belønning fordi psykologi og seksualitet ble knyttet sammen. Før 1905 mente Freud at barns seksuelle atferd var resultat av kunstig påvirkning eller at barnet var usunt. Han ble senere påvirket av doktor Moll som hadde fastslått at barns seksualitet var medfødt med grundig arbeid som var metodisk og vitenskapelig og endret så mening. Freud bygget da videre på Molls teorier og skrev artikkelen «Spebarns-seksualitet» og ble da sett på som barneseksualitetens oppdager og etablerte en mer åpen og moderne forståelse. Moll m. fl. kjente flere homoseksuelle, som var friske og raske. Det kunne da ikke være en sykdom (Skarpsno, 2013). Charlotte Bühler (1893–1974) hevdet at barns seksualitet var et singulært fenomen som ikke kunne sammenlignes med de voksnes seksualitet. Barns seksualitet hadde en egenverdi i seg selv. Hun sa også at barns seksualitet var kompleks, og for barna så hadde den en funksjon der og da, og kunne ikke ses i lys av de voksnes seksualitet (Sauerteig, 2012). Hun utfordret og kritiserte Freud's psykoanalytiske teorier som trakk direkte analoger mellom barn og voksen seksualitet.

1920 åra kalt "den seksuelle frigjøringens tiår", der adel og overklasse i Tyskland hadde både orgier og partnerbytte. Berlin ble et fristed for homofile, og flere reiste dit for å leve ut sin seksualitet. Alfred Kinsey (1894-1956) sine to undersøkelser og rapporter om menn (1948) og kvinners (1953) seksualitet slo fast at onani var vanlig, og at det ikke stod så bra til med kvinners seksualitet. Dette var med å danne grunnlag for kvinnefrigjøringen på 1960-70 tallet (Skarpsno,2013).

2.4.2 Norsk Diskurs

Helleristninger fra bronsealderen viser at de dyrket fruktbarhet og erigerte kjønnsorganer i Norge, Sverige og Danmark. Norrøn seksualitet hadde fallos som maktsymbol, der dominans og underkastelse var utbredt. Den første i Norge som skrev om onaniens skadevirkninger var direktør Sandberg, på Gaustad asyl. Onanien (selvbesmittelsen) medførte sinnssykdom, skrev han i sin årsrapport i 1856. Bjørnstjerne Bjørnson bidro til de homofiles kamp og mente det måtte avkriminaliseres. Asbjørnsens og Moes eventyr hadde ofte erotisk grunnmotiv, der gutter og jenter fant hverandre, eks. Kvitebjørn Kong Valemon. De Forente-nasjoner (FN) ble opprettet i 1945, og de

vedtok i 1948 erklæringen om menneskerettigheter. I 1950 kom første organisasjon som kjempet for de homofiles rettigheter, og i 1972 ble forbud mot mannlig homofili opphevet (Skarpsno, 2013). Giftemål mellom homofile i Norge var ikke lov før i 2017. Det første homofile paret som giftet seg i Norsk kirke var Kjell og Erik i 2017 (Mon, 2017). Den 19 mai, 2021 i en artikkel fra Dagbladet publiseres lovendringen om at Pride flagget og FN flagget får heises fra offentlige bygninger på markeringer og lignende. Lovendringen gikk igjennom, selv om det var tusenvis av protester (Dagbladet, 2012). Thore Langfeldt trekkes frem som en av de fremste siden 1960 tallet på temaet barns seksualitet, seksuelle utvikling og overgrep mot barn. Han skrev boken *Har du lyst, har du lov*, som kom ut i Danmark, så i Norge 1986.

I 1980 årene lekte barn doktorleker hjemme og i barnehagen, de kikket i bøker om hvordan barn blir til, og de lærte hvor barna kom ut når de ble født. Da hadde de voksne et avslappet forhold til barnas seksuelle leker og utforskning av hverandres kropp (Aasland, 2020).

“Hvis vi oppdaget at våre egne barn eller barn i barnehagen lekte “puleleker”, sørget vi for at de som ikke ville være med kom seg ut av leken uten oppstyr” (Aasland, 2020, s.7).

Disse lekene og kunnskapen om kropp og seksualitet ble vanskeligere å komme inn på og snakke om i 1990-årene. Seksualitet er fortsatt er tabubelagt tema som involverer skam (Aasland, 2020).

Bjugn-saken i Bjugn kommune som kom for retten i 1992 har preget Norge i negativ grad. En mannlig barnehageansatt og flere andre ble mistenkt og arrestert for seksuelle overgrep. Han ble sammen med syv andre siktet for seksuelle overgrep mot 21 barn under 14 år. Senere pekte 40 barn ut 29 påståtte overgripere fra samme bygd. De seks andre ble frifunnet samme året, mens den mannlige barnehageansatte ble frifunnet i 1994. De fikk alle erstatning fra staten, og 33 barn fikk voldsoffererstatning. Hele saken og fremgangsmåten ble sterkt kritisert. Etter dette ble det viktig med store vinduer på stellerom, gjennomsiktige dører og de mannlige ansatte i barnehage måtte forholde seg til redselen om å få mistanke mot seg (Skarpsno, 2013).

2.4.3 Kjønn, klær og farger

På 1600 tallet var kjønnsrollene veldig tydelige, men barn var ikke medregnet i delingen av kjønnene da foreldrene ikke hadde så mye oppmerksomhet på det til frem til de var syv år. Barna brukte klær uavhengig av kjønn, de var nesten identiske og skilte seg ikke ut. Det var enklere å bytte bleie og trene på potte når barna brukte kjoler. Kjolen var som oftest hvite fordi det da var enklere å bleke dem ved uhell, men ble senere en bekymring for at de skulle vokse opp perverse hvis de kledde barna feil. Fremdeles på 1750 tallet brukte alle barn opp til 6 år kjoler til de fikk sin første hårkjøp, helt frem til 1930 tallet (Jackson, 2012).

Figur.1.

Franklin D. Roosevelt as a baby, held by his father, 1883 (Bridgeman Art Library)

Fra begynnelsen av 1900 tallet var kleskoden i endring, foreldre fulgte moten som best de kunne. Det kom pastellfarger for barn tidlig, men rosa og blått ble promotert for kjønn rett før 1. verdenskrig. Det skulle ta sin tid før kulturen satt sitt preg på farger og klær, for i 1918 kom det ut tidsskrift om moten. Rosa var for gutter fordi det var en sterk og bestemt farge og jentene skulle gå i blått fordi det var mer delikat og fint. Enda et nytt kom ut i 1927 som sa det samme. Farge og kleskoden som ble etablert i 1940 årene er den som fremdeles henger igjen, da gutter skulle kles som fedrene og døtre som mødrene (Jackson, 2012). Aasland (2020) trekker også frem at i 1970-1980 årene var det kjønnsnøytrale klær, de brukte svært sjelden rosa og blått. Burgunder, gult og brunt gikk de fleste barna i og leker som dukker og biler var for alle uten stigmatisering og stempel.

3. Teori

I dette kapittelet redegjøres det for aktuell teori og forskning som belyser ulike aspekter og hvordan alt henger sammen med problemstillingen.

3.1 Seksualitet

Barn har seksualiteten med seg fra unnfangelsen. Identitet og seksualitet utvikles i samspill med omverdenen der vi tilpasser oss omgivelsene vi vokser opp i, både positive og negative (Aasland, 2020). Seksualiteten må få utvikles på lik linje som annet, da mennesket er født som et seksuelt vesen. Barna må få danne sin egen identitet, og vokse opp til å bli hele mennesker med godt selvbilde (Skarpsno,2013).

Seksualitet er en integrert del av ethvert menneskes personlighet. Seksualitet er et basalt behov og blir uttrykt i måten vi beveger oss på, tar på eller blir tatt på, den har innflytelse på våre tanker, følelser, handlinger og derved på vår mentale og fysiske helse. Den driver oss til å søke etter kjærlighet, varme og intimitet. (WHO, i Aasland, 2020, s.7).

For at barn skal et godt forhold til kroppen sin, godt selvbilde, god selvtilit og god selvfølelse trenger det en god oppvekst der omsorg blir ivaretatt og barnet elsket. Seksualiteten skal forvaltes av personen selv. Vonde opplevelser som gir traumer kan føre til psykiske og fysiske belastninger senere i livet (Aasland, 2020). Almås referert i Skarpsno (2013, s.9) beskriver seksualitet slik: "seksualitet er forbundet med lyst og nytelse som motiverer til seksuelle handlinger uten at det på noen plan kan knyttes til forplantning som det egentlige eller grunnleggende motiv".

Ganji referert i Oktavianingsih og Ayriza (2018, s.308) skriver at seksualiteten har flere dimensjoner som preger kjønnsutviklingen gjennom barnas liv, blant annet kulturelt, sosialt og psykisk. Definisjon og innholdet i begrepet seksualitet er en faktor som ligger til grunn for hvordan ulike arenaer arbeider med seksualitet, og hvor tidlig i et livsløp man begynner arbeidet. I hele Europa er det ulik alder for seksualitetsopplæring, og hva man vektlegger i definisjonen og begrepet seksualitet er avgjørende. Seksualitet og utvikling er en prosess som varer hele livet og arbeidet med seksualiteten kan begynne tidlig. Kroppshygiene, gjenkjenne kroppsdeler, forskjeller og kjønnssterminologi vil komme inn under den brede definisjonen, samt ulike trivsels aspekter som selvtilit, gjensidig respekt, følelser og utvikling av sosiale ferdigheter (Brouskeli & Sapountzis, 2017, s.58).

3.1.1 Seksuell atferd

Skadelig seksuell atferd (SSA) kan være et resultat av psykologisk skjevutvikling eller misbruk, og er skadelig for andre og barnet selv (Askeland, Jensen & Moen, 2017).

Barn er forskjellige som individer og har en egen identitet. Barn viser og uttrykker sin seksualitet og identitet på ulike måter. Selv om et barn viser mer tydelig seksuell atferd enn andre barn, er det ikke sikkert at det har vært utsatt for noe mistenksomt. Denne atferden kan ikke brukes som en indikator på overgrep. Av barn som er utsatt for seksuelle overgrep viser 40% av dem overhodet ingen seksuell atferd (Friedrich et al., 2003).

3.2 Barns seksuelle utvikling

Barn har i liten grad egen forståelse og opplevelse av seksualitet. De er nysgjerrige individer som utforsker og leker (Aasland, 2020). Barn blir påvirket og formet etter de rundt dem, barna trenger derfor kunnskap om seksualitet. Barn er forskjellige, der noen stiller spørsmål -andre ikke. De voksne har et ansvar for å gi barna gode erfaringer, kunnskap og informasjon om seksualitet (Aasland, 2020, s.14). Allerede i fosterstadiet kan guttebarn ha erigerte peniser og få orgasmer. At onani forekommer ofte hos spedbarn og er helt vanlig, men faren her ligger i at det ofte tolkes som et tegn på sykdom (Campbell et al., 2013; 2013; de Graaf & Rademakers, 2006). Det kalles den orale fasen frem til barna er rundt 18 måneder. Da utvikler de og opplever berøring, kroppslig kontakt, sugerefleks, tillit og mistillit, lubrikasjon og ereksjon samt evnen til orgasme. Videre går de over til den anale fasen som varer til tre års alder. De slutter de med bleie og blir bevisst på hvordan kroppen fungerer, sammenligner og skiller sin kropp og utseende med andre. De utvikler språk og kan sette ord på genitalier. I denne fasen blir barnet selvstendig, men er også mottakelige for påvirkning når det gjelder skam (Langfeldt, i Aasland 2020).

I en studie av Stone et al., (2017, s.588) kommer det fram at fra to års alder begynner barna å undersøke hverandres kjønnsorgan, kysse og rulle på hverandre. Barn er nysgjerrige av natur og begynner å spørre om babyer, egne og andres kropp, hvor de kommer fra, og om familieliv allerede i tre års alder. Brouskeli & Sapountzis (2017) trekker frem at fordi barn er nysgjerrige og smarte er de tidlig ute med å oppdage forskjeller på kjønn og kjønnsorgan. Dermed er det også viktig at barna får lære om seksualiteten allerede i barnehagen og gjerne fra tre års alder. "Seksualitet og seksuell orientering blander seg med kjønnsidentitet" (van der Ros, 2014, s.62). Da kan de få muligheten til å utvikle et positivt syn på seg selv og andre, øke sin selvtillit, få en forståelse av respekt og grenser og redusere skam. Det kan være en beskyttende faktor mot overgrep ved at de får kunnskap og lærer seg å si nei.

3.3 Kjønnssidentitet og kjønnsuttrykk

Kjønnssidentitet er noe som alltid har vært, men mangelen på kunnskap om det har vært stor. Kunnskap og forståelse er livsviktig, for det er fremdeles mange som ikke blir sett for den de er. Mørketallene er store innen psykiske utfordringer, rus og selvskading. For barn som da ikke får være seg selv på måten de ønsker, har foreldre som ikke ser eller kjemper for dem, blir barnehageansatte avgjørende (Arntzen & Renolen, 2019). "Vi vet ikke sikkert hva barnets kjønnssidentitet er før det virker harmonisk og glad i eget uttrykk" (Arntzen og Renolen, 2019, s.14).

Kjønnssidentitet viser til hvordan man identifiserer en persons internaliserte dype følelse av å være kvinne, mann, begge deler eller ingen av dem" uansett hvilket kjønn de ble tildelt ved fødselen. Når et barn lærer å snakke oppstår også kjønnssidentiteten (Brill & Pepper, i Barron & Capous-Desyllas, 2017, s.408). Kjønnsuttrykk er hvordan vi eksternaliserer uttrykket når det gjelder kjønn gjennom bruk av sminke, klær, hår osv. Informanter fra undersøkelse gjort av Vargas-Huicochea et al., (2018) var også i tidlig alder klar over sin kjønnssidentitet. "Barndommen er altså en forvirrende tid, med mange irettesettelser på kjønnsrelatert atferd av de voksne i familien, i barnehagen og på skolen; ikke nødvendigvis grunnet i uvilje, men i uvitenhet" (Hines, i Van der Ros, 2014, s.60).

Fra 3-4 års alder begynner barn å forstå sin kjønnssidentitet og det er viktig at de får rom til å uttrykke seg (Barron & Capous-Desyllas, 2017). I en undersøkelse av Kennedy og Mark referert i Barron & Capous-Desyllas (2017, s.410) kommer det frem at allerede når de var 5 år samsvarte ikke biologisk og opplevd kjønn. I samme undersøkelse var 76% klar over kjønnsinkongruens før de gikk ut av barneskolen.

Kjønnssidentitet er en del av identiteten vår, og er subjektivt etter hva hver enkelt identifiserer seg som. Arntzen og Renolen (2019) sier at barn blir tidligere klar over det å ha en annerledes kjønnssidentitet en seksuell orientering. Kroppens biologiske og ytre anatomi trenger ikke være parallell med den subjektive opplevelsen av kjønn (Van der Ros, 2014). I en studie gjort av Barron & Capous-Desyllas (2017) oppdaget foreldrene kjønnsinkongruens hos barna allerede i 1-3 års alder. Barna i studien hadde på lik linje med sine søsken faser med varierte kjønnsuttrykk, men den tok ikke slutt. Barna ble da moderert, som fremkalte raserianfall og dårlig utvikling. Felles for dem alle var at de blomstret på alle vis fra det tidspunktet de fikk uttrykke seg som de ville. "Frykten for å fortelle henger ofte sammen med angsten for avvising. Tenk om de ikke vil elske meg mer? Tenk om de ikke vil leke med meg? Tenk om de sladrer til andre og de ler av meg?" (Arntzen og Renolen, 2019, s.34).

3.4 Transseksualitet og kjønnsinkongruens

Transseksuelle barn prøver veldig tidlig ved eksternaliserte uttrykk å gjøre foreldrene oppmerksom på sin ambivalens. Selv om barna enda ikke vet hva det vil si å være kjønnsstereotypisk uttrykker de seg gjennom oppførsel, valg av leker og klær (Barron & Capous-Desyllas, 2017).

Diagnosen F.46.0 fra ICD-10 var en kjønnsidentitetsforstyrrelse der mennesket har et sterkt ønske om å leve og bli akseptert som tilhørende det annet kjønn. Følelse av avsky for, og ofte utilstrekkelighet ved, eget anatomisk kjønn ledsager vanligvis lidelsen (WHO, i Moen, 2019).

ICD- 11 har fjernet trans diagnosen fra kapittelet om mentale forstyrrelser, og blir nå beskrevet som kjønnsinkongruens under kap. om seksuell helse (Bolstad, 2019).

Når det er manglende samsvar mellom andres meninger om ens kjønn og egen oppfatning kalles det for ekstern inkongruens. Intern inkongruens er når selverfart kjønnsidentitet ikke samsvarer med kroppslig biologisk kjønn (van der Ros, 2014). Barn som ikke har hørt om kjønns mangfold kan fort føle på skam og ensomhet fordi de ikke tilfredsstillt forventningene rundt seg (Aasland, 2020).

Barn skal ifølge Meld. st. 6 (2012-2013, s.1) være et mangfold og ikke to kjønn, la barn være barn, og som voksne bør fagpersoner imøtekomme dem akkurat der hvert barn er uavhengig av kjønn.

3.5 Seksuell lek og kjønnsroller

Den seksuelle leken inkluderer selvstimulering, nakenhet, rollelek med kroppsutforskning, doktorlek og er ofte en genitalt orientert (Davies, Glaser & Kossoff, 2000, s. 1329). Det kan også inkludere kroppslige og sanselige opplevelser og i noen tilfeller gjenstander i kroppsåpninger (Campbell et al., 2013; de Graaf & Rademakers, 2006). Gjennom samfunnet lærer barn koder for leken og de tildeler roller som er naturlige i en familie. Asymmetriske roller kan bli mer problematiske, da tillærte roller via samfunnet normaliserer og viderefører holdninger kulturen har skapt. Lamb og Coakley (1993) viser til at i den seksuelle leken opplevde jentene mer tvang, overtalelse og manipulasjon, men normaliserte det grunnet tillærte tradisjonelle kjønnsroller.

Seksuell lek som møtes med reaksjoner og restriksjoner, blir da videre gjerne skjult eller aldri oppdaget fordi barn oppfatter fort holdninger hos andre (Edvardsson, 2011). Å bli oppdaget av de voksne var den største frykten og det verste med den seksuelle leken (de Graaf og Rademakers, 2006.; Lamb & Coakley, 1993). Doktorleker er vanlig allerede fra 2-3 års alder, og trenger nødvendigvis ikke være preget av seksuell karakter. Når barna komme opp mot skolealder, har leken utviklet seg og de ønsker gjerne å være for seg selv når de leker. Familielek er typiske rolleleker der de ofte leker ut erfaringer de selv har opplevd. I seksuelle leker med andre navn som "sexer",

“puleleker”, “tiss mot tiss” eller “ rumpelek” har barna ofte fysisk kontakt der de kan ligge oppå eller inntil hverandre. Noen holder rumpe mot mage, eller rumpe mot rumpe både med og uten klær. Noen barn leker aldri denne typen lek, mens andre gjør det ofte. Når de leker slik er det ofte uten forbindelse til “forplantning” og kan leke slik til de er 9 år (Aasland, 2020).

Gjennom seksuell lek får barna utviklet sin seksualitet der de øver seg på grenser, kontroll, åpenhet og kjennskap til egne følelser når det gjelder lyst. Opplevelsen av trygghet og et godt forhold til andre vil være positivt. Man må også passe på maktbalansen og forklare at gjenstander ikke skal inn i kroppsåpninger fordi de kan sitte fast, og føre til skade. Dette er noe som forekommer da stikkpiller er en vanlig medisin når de er små, og barn leker det de har erfart (Aasland, 2020). Langfeldt (2000) sier at om opplevelsen av seksualitet og kroppslig nærhet blir negativ kan konsekvensene bli voldelige tendenser (Langfeldt, i Aasland, 2020).

3.6 Seksuelle overgrep og latenstid

Straffeloven skiller mellom overgrep i tre kategorier: Seksuelt krenkende atferd, seksuell handling, og seksuell omgang. Definisjonen i straffeloven om seksuelle overgrep sier at enhver seksuell handling som offeret har blitt manipulert til, presset til eller ikke har samtykket til er overgrep (Straffeloven, 2005 §291-320).

Latenstid er tiden fra et overgrep skjer, til de forteller om det. Dess yngre barn er, jo lengre latenstid. En studie av Steine et al., (2016) viser til en gjennomsnittsalder på 6,5 år da første overgrep skjedde og latenstid på 23,3 år. En stor utfordring for avdekking av overgrep er at barn unngår å fortelle det eller utsetter det, selv om det viser seg at overgrep skjer hyppig med barn både over og under 16 år (Steine et al., 2012).

For barn som er 0-5 år ved første overgrep varte overgrepene i gjennomsnitt 13,3 år og i for barn i alderen 12-17 år varte det gjennomsnittlig 8,4 år. Studien viser at gjennomsnittlig latenstid totalt er 17,2 år, og gjennomsnittsalder for første seksuelle overgrep er 6,3 år, (Steine et al., 2016).

I tabellen under vises også symptomer knyttet til seksuelle overgrep (KI = 95 % konfidensintervall, M = gjennomsnitt, SD = standardavvik).

KONTINUERLIGE VARIABLER	N	M	SD	SPREDNING	KI
Om overgrep					
Alder ved første overgrep	506	6,3	3,6	0-17	6,0-6,6
Alder ved siste overgrep	491	16,7	7,8	3-49	16,0-17,3
Alder når man fortalte om overgrep	497	23,6	11,5	2-61	22,6-24,6
Varighet av overgrep i antall år	480	10,5	8,3	0-49	9,7-11,2
Symptomer					
Angst (HADS-A)	511	11,0	4,5	0-21	10,7-11,4
Depresjon (HADS-D)	502	6,6	4,4	0-20	6,2-7,0
Posttraumatisk stress (IES-R sum)	455	43,8	19,4	0-87	42,0-45,6
Insomni (BIS)	515	22,4	10,7	0-42	21,5-23,3

Figur 2. Deskriptiv statistikk for variabler benyttet i studien (Steine et al., 2016). Gjengitt med tillatelse(Vedlegg 6.)

3.7 Fysisk, psykisk og seksuell helse

For barn er det viktig å få muligheten til å snakke om følelser og uttrykke seg, samt lære forskjell på gode og vonde hemmeligheter. Det er også viktig at de får en grunnleggende forståelse for grenser og respekt, både sine egne og andres. Det gjelder også bevissthet om egen kropp, utvikle et positivt syn på seg selv, erfare ulike uttrykksmåter og selvsikkerhet. At man begynner arbeidet med seksualitet tidlig i barnehagen er positivt (Stone et al., 2017; Brouskeli & Sapountzis, 2017; Oktavianingshi & Ayriza, 2018).

Barn utsatt for seksuelle overgrep kan utvikle symptomer på depresjon, PTSD, insomni, seksuelle og mellommenneskelige problemer (Steine et al., 2016). I en alder av 3-4 år erfarte informantene til Van der Ros (2014) ambivalens når det kom til kjønn og erfarte avvisende reaksjoner fra omgivelsene. Barna ble da moderert i den forstand at de fikk presset på seg leker, klær og sosial akseptabel oppførsel av "riktig sort" basert på biologisk kjønn. Gutter med ambivalens overkompenserte med "gutteaktig" oppførsel, utagerte, mobbet eller tok en stille rolle. Følelser som gikk igjen blant informantene var trass, ambivalens, skam, forvirring, angst og frykt (Van der Ros, 2014). Bouman et al., referert i Moen (2019) skriver at kjønnsinkongruens i seg selv er ikke dødelig, men konsekvensene av å ikke bli tatt på alvor kan være det fordi påkjenningene blir for belastende og selvmord blir vurdert som en utvei. Det er en høy statistikk for transpersoner med selvmordstanker, så mye som 70-80% (van der Ros, 2014). Informantene i Vargas-Huicochea et al.,

(2018) sin studie fikk uspesifikke diagnoser i barndommen som ikke hadde noe med kjønnsidentitet, men heller mental sykdom. Gjennom behandling med antipsykotika, hormoner eller informasjon-intervensjoner prøvde de å "rette opp" den seksuelle legning. Konsekvenser av dette var blant annet personlig psykologiske lidelser og sosial isolasjon.

2.3.5 Tidlig innsats og forebygging

Bjørnsrud og Nilsen (2012) skriver at tidlig innsats brukes som et begrep på to måter i St.meld. 16 (2006- 2007) der barnehagen står i sentral posisjon til innsats på et tidlig tidspunkt i barnets liv, og å gripe inn tidlig når problemer oppstår eller avdekkes. Tidlig innsats er både forebygging, avdekking og intervensjon. God tilrettelegging for allmenn opplæring slik at alle barn får stimulering og støtte til læring, og barrierer motvirkes. Problemer kan unngås eller reduseres til tidligere man oppdager dem (Bjørnsrud & Nilsen, 2012).

Tidlig innsats i barnehagen kan foregå både gjennom store grupper og enkeltbarn. Barnehager i seg selv er å regne som et primært forebyggende tiltak dersom det pedagogiske tilbudet er godt og kvaliteten er god. Primær forebygging er universelle tiltak med fokus på større grupper, med hensikt i å forebygge negativ utvikling for alle barn i barnehager. Tiltak som er rettet mot spesifikke risikogrupper er sekundær forebygging, der de går inn for å identifisere og kartlegge vanskene for å kunne igangsette tilpassede tiltak. Tertiær forebygging vil være indirekte tiltak som går direkte på barn i risikogrupper for å hindre utvikling av vansker eller hindre forverring (Bjørnsrud & Nilsen, 2012). Befring (2012) vektlegger at tidlig innsats som forebygging, er der man skal gi rom for positive utviklingskrefter ved å styrke oppvekst- og læringsvilkår. Man kartlegger risikofaktorer og kommer dem i forkjøpet. Effekten av tidlig innsats er større om vanskene oppdages tidlig og tiltak settes inn. Mange barn opplever å ikke bli hørt, selv om de ber om hjelp. Ikke alle barn skjønner at de trenger hjelp, eller vet hvordan de skal formidle det eller søke hjelp. Voksne som arbeider med barn trenger kunnskap om hva de skal se etter, hvordan de skal gå frem for å hjelpe, og ikke minst handle (HOD, 2017).

Forebygging handler om å gi barn og unge muligheter til å utvikle seg slik at de blir i stand til å ta vare på seg selv (Bjørnsrud & Nilsen, 2012). Buli-Holmberg (2012) skriver at barnehagen gjennom sitt daglige tilbud skal gi gode vilkår til alle barn for oppvekst og læring, dermed gi grunnlag for livslang læring. Forebygging er før vanskene oppstår og tidlig innsats er å sette i gang intervensjon før vanskene blir alvorlige. Alle barn skal få aktiviteter og innhold tilpasset hvert enkelt individ, og tilpassede utfordringer med utgangspunkt i barnas forutsetninger (Bjørnsrud & Nilsen, 2012). Forebygging og tiltak mot mobbing virker bedre dess yngre barna er (Roland, 2012).

3.5 Forebygging

Ved å prioritere seksuell helse i barnehagen vil man legge grunnlaget for mange gode verdier. Slik som respekt for andre, barns rett til å kroppen for seg selv, positivt selvbilde og mangfold. Økt fokus på seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen vil være med på å skape aksept for andre i barnegruppa, men også støtte opp og anerkjenne den ene som kanskje trenger det mest. Barn kopierer ikke handlinger eller repeterer inntrykkene når de lærer noe generelt om seksualitet (Skundberg, 2020). Studier til viser flere faktorer knyttet lang latenstid som blant annet lav alder ved første overgrep, frykt for å ikke bli trodd, skyldfølelse, kjent overgriper og andre negative opplevelser (Steine et al., 2016; Steine et al., 2017).

Steine et al., (2017) sin studie baserer seg på prosjektet LISA (Longitudinal Investigation of Sexual Abuse) av SMIH og forskere ved Det Psykologiske fakultet, som ble utvidet med de fire største sentrene mot incest og seksuelle overgrep i Norge og Universitetet i Bergen. Utvalget bestod av voksne som hadde opplevd overgrep som barn. Prosjektet ble også støttet av nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere. I tabellen under vises frekvensen av faktorer som påvirker latenstiden mest.

ÅRSAK	FREKVENNS (%)
Frykt for ikke å bli trodd	65,8
Jeg følte at det var min skyld	63,0
Jeg husket ikke/fortrengte overgrepene lenge	60,3
Manglet ord/begreper for å fortelle	53,4
Det tok lang tid før jeg forsto at det som skjedde var overgrep	47,7
Tok lang tid før jeg koblet overgrepene og mine egne vansker i livet etterpå	46,6
Redd for å få kjeft	45,6
Visste ikke hvordan jeg kunne fortelle om det	44,6
Sa ikke nei under overgrepet	42,5
Følte meg ødelagt. Redd for at andre ikke vil være med meg dersom de fikk vite hva jeg har opplevd	41,5
Ble truet av overgriper til ikke å fortelle det	41,5
Frykt for å bli avvist/utstøtt av familie/nettverk	38,9
Visste ikke hvem jeg kunne si det til	38,3
Noe kom til å skje med meg/andre jeg var glad i hvis jeg fortalte	36,3
Frykt for å splitte familien	35,8
Redd for avvising fra overgriper (overgriper var også en omsorgsperson)	35,2
Hadde ingen tro på at det ville hjelpe	33,7
Var glad i overgriper	33,7
Orket ikke bære ansvar for omgivelsenes reaksjoner	32,6

Figur 3. Utdrag av tabell: Årsaker til å ha ventet lenge med å fortelle om seksuelle overgrep (Steine et al., 2017). Gjengitt med tillatelse (Vedlegg 6).

Mange av faktorene over viser til hva barnehagene kan inkludere når de arbeider med barns seksualitet og identitet, samt viktigheten av det og hvor forebyggende kunnskap er.

For barnehageansatte vil refleksjon om seksualitet og kjønnsidentitet i felleskap på møter, er en god plass å starte for å få gode implementert kunnskapen slik at det kan bidra til endringer og gode holdninger. Å utvikle et felles grunnsyn og ha samme forståelse for verdier og normer er viktig for en felles plattform.

3.5.1 De digitale plattformene

I strategien for psykisk helse trekkes det frem at sosiale medier er også en arena for overgrep, mobbing og sosial ekskludering (HOD, 2017). Overgripere og mobbere finnes på de digitale plattformene, og de vet hvordan de skal tilnærme seg barn og unge på godt og vondt. Kroppen er en del av identiteten og påvirkes av tidsepoken vi er i og miljøet rundt. Barn og unge opplever kroppspress og forvirring gjennom reklame og media. Fitnesskulturen er noe bloggerne og influencerene har hentet sine begreper fra. Idealet er nå en mer muskuløs kropp, mens før skulle man bare være slank. Små barn gjør seg opp egne oppfatninger ut ifra kjønnsrollekaraktistika de blir møtt med allerede i barnehagealder. De danner sin identitet gjennom kjønns spesifikke sosialiseringprosesser (Amundsen, Bjerklund & Garmannslund, 2020, s.61).

3.5.2 Utvikling av vokabular

Likt som at vi lærer toåringen ordet nese, bør man også lære ord som penis og vulva. Det er en del av kroppen på lik linje med alt annet. Å lære barn riktige navn på kroppsdelene er essensielt for å kunne si ifra om overgrep (Oktavianingshi & Ayriza, 2018). Overgripere vil unngå barn med kunnskap om kropp og seksualitet fordi de kan sette ord på det som skjer og er i stand til å beskytte seg ved å si nei (Leclerc et al., i Oktavianingshi & Ayriza, 2018, s.308). Selv om det henger informasjonsskriv og oppslag på tavler er ikke dette nok som tiltak. Somatiske og psykiske plager øker, som understreker at vi må arbeide mer forebyggende. De som er utsatt for overgrep vil ikke alltid gjenkjenne det som et overgrep av flere grunner. De kan også ha ulike traumereaksjoner som skam, skyldfølelse, forvirring og fortrenning. For at arbeidet skal være tilstrekkelig som forebygging trenger barna kunnskap om seksualitet og seksuelle overgrep. Slik vil de bli mer i stand til å forstå og si ifra, samt kunne stoppe pågående overgrep (Steine et al., 2012). Får barna kunnskap, trygghet og et godt selvbilde vil det lettere kunne sette ord på følelser de har, og ubehag som måtte være.

3.5.3 Pedagogiske verktøy og programmer

Nasjonale studier viser at informasjonsprogrammer for barn knyttet til seksualitet gjør at barna lettere forteller om overgrep og det blir lavere forekomst av seksuelle overgrep (Popovich, 2000; Collin-Vezina et al., i Steine et al., 2016, s.896). Norge har kun slike programmer i regi av private stiftelser som Senter mot incest og seksuelle overgrep, Stine Sofies Stiftelse, Foreningen fri og rosa kompetanse. Det er i de siste årene kommet verktøykasser og kartleggingsverktøy som kan brukes i barnehager slik som "kroppen min eier jeg", "hele meg" og "trafikklyset". Tilbudet om slike programmer blir kun mottatt av en liten del av landets skoler. RVTS har utarbeidet et nettbasert kurs for kunnskapsheving for ansatte som jobber med barn og unge når det kommer til vold og seksuelle overgrep (Steine et al., 2012).

3.6 Foreldre og samarbeid

Foreldre vil gjerne bevare barns uskyld, og det er vanskelig å anerkjenne at barn kan ha følelser eller handlinger som er seksuelle. For noen foreldre skaper begrepene assosiasjoner med voksen sex og er ubehagelig å ta stilling til. Barn vil vokse opp for fort og barndommen frarøves, dermed unnlater man å snakke om seksuell lek og andre begreper knyttet til det seksuelle (McGinn et al., 2016; Stone et al., 2013). Det kom frem en uenighet blant foreldre med yngre barn i Stone et al., (2017) sin studie om alder på barn når man introduserer seksualitet og hvilken informasjon barna trenger. Foreldrene følte på begrensninger fordi temaet var flaut, mangel på effektive kommunikasjonsferdigheter og mangel på selvsikkerhet. Å bruke korrekte begrep på kjønnsorgan var tabu.

Foreldre bidrar til beskyttelse av sine barn ved å være åpne og ha dialog med barna om seksualitet. Barna vil få grunnlag for gode og sunne forhold samt mulighet for gode og informerte valg (Stone et al., 2017). Foreldre som ikke ønsker å anerkjenne barnet sitt når de utfordrer tokjønnsmodellen og samfunnets tradisjonelle rammer, kan ende opp med å påføre traumer istedenfor. Når foreldre modererer barna sine til å oppføre og uttrykke seg som sitt biologiske kjønn, legger de ofte stein til byrden og forholdet mellom foreldre og barn blir anstrengt (van der Ros, 2014).

3.7 Holdninger

Taule (2004) beskriver holdning som et "standpunkt" man tar og en "innstilling" man har om noe. Dårlig holdning kan anses som karaktersvak og vinglet. Holdninger er ikke noe som er bundet til historien eller tradisjonens lenker, det er noe man som person har. Hvilken holdning man har til ulike ting, baserer seg på tidligere erfaringer og hvilket ståsted man har. Når mennesker samtaler, får inspirasjon og lytter til nye stemmer, reflekterer og stiller spørsmål, dannes det nye inntrykk. Mennesker stiller spørsmål, overveier alternativer og tar sine valg. Dermed overskrider de en terskel

til en verden av ny betydning der holdninger skapes og dermed et syn på fremtiden, dette er byggesteiner for mening i handling, fra et sosialkonstruktivistisk ståsted (Gergen & Gergen, 2005).

Barndom ses på som en uskyldig tid av mange, der seksualitet ikke passer inn og tabuene rundt barns erotikk gjør at det er vanskelig å dvele ved barn seksualitet (Aasland, 2020). Begrepet seksualitet stigmatiseres ofte i barnehagen, og det er viktig at de ansatte i barnehage er bevisste sine holdninger og tause kunnskap. Negative ringvirkninger i barndommen er en fare som oppstår når barn møtes med feil reaksjon (Skarpsno, 2013). Det viser seg i flere studier at profesjonsutøvere, foreldre og pedagoger ønsker å anerkjenne barns naturlige seksualitet, men blir preget av en usikker nølende holdning og mistenksomhet (Davies, Glaser & Kossoff, 2000; Brouskeli & Sapountzis, 2017; Balter et al., 2016; Stone, Ingham & Gibbins, 2012; Heiman et al., 1998).

Barnehageansatte og foreldre hyller barns uskyld og renhet, og er årvåkne på det som kan tolkes som seksuelt. De bekymret seg for irettesetting av seksuell lek fordi de da selv kunne oppmuntre til det seksuelle eller gjøre barna nysgjerrige (McGinn et al. 2016; Stone et al., 2013). I utviklingen av seksuell helse har lærere en viktig rolle, men ulike syn på kommunikasjonsteknikker og manglende kunnskap om seksualitet preger formidlingen (Ganji, i Oktavianingsih & Ayriza, 2018, s.308). Fordi de voksne vil bevare barns uskyldighet har opplæring og undervisning om seksualitet vært tabubelagt. Barnehagelærere har ikke troen på seg selv til å lære barn om seksualitet, mens lærere har liten tro på å lære det bort. Det blir sett på som foreldrenes ansvar og synes selv det er ukomfortabelt (Oktavianingshi & Ayriza, 2018). Vegring og ubehag er trolig assosiasjoner i samtaler med barn om seksuelle overgrep, og kan føre til at man unngår det (Steine et al., 2016).

Bjugn-sakens ettervirkninger preger fremdeles en del ansatte i barnehager, særlig menn sier Skarpsno (2013). De går alltid med en visshet om at de ikke kan sitte for lenge med et barn på fanget og må forholde seg til vissheten og redsel for å få en mistanke mot seg. Mange av barn som utfordrer to-kjønnsmodellen og den tradisjonelle kjønnsnormen blir ignorert eller hysjet ned (Barron & Capous-Desyllas, 2017, s.409). I 1981 kom boken "Se her" ut til foreldre som veileder for hvordan foreldre kunne snakke med sine barn om seksualitet (Skarpsno, 2013).

De voksne benevner, gir definisjoner og setter barns forskjellige leker i "bås". De kan synes det er flaut, ubehagelig og vanskelig når barn spør om seksualitet. Vi trenger trygge voksne med god kunnskap- for å gi gode svar. De må kunne håndtere egne reaksjoner, holdninger og atferd (Aasland, 2020). Ved at de voksne får mer kunnskap og blir tryggere, kan de videreføre dette til neste generasjon slik at forholdet til kropp og seksualitet blir mer avslappet (Aasland, 2020).

Deltakerne i en undersøkelse gjort av Vargas-Huicochea et al., (2018) i forbindelse med ICD-11 GIC forslaget (Gender Incongruence of Childhood) kom frem med argumentasjon for nødvendigheten av en slik diagnose for å få hjelp tidligere, mer støtte og forståelse. Alle var voksne transpersoner og hadde samme oppfatning av at de voksne stod for motivasjonen av trakassering og avvising, ikke de jevnaldrende i deres barndom.

En barnehage består av flere ansatte, da betyr det også at det er forskjellige meninger, holdninger, verdier og tradisjoner. Selv om dette er en sannhet, skal likevel de som er ansatt være lojale og følge barnehagens retningslinjer. I noen barnehager vil man finne det som kalles ildsjeler, som bidrar til nytte og glede for andre og i noen tilfeller føler et "kall". De har faglig forankring og evnen til å være entreprenør (Hulgård, i Boysen, Hansen & Yamil, 2020). De har handlekraft i den forstand at de setter i gang noe, utvikler og holder det i gang (Abildgaard, i Boysen, Hansen & Yamil (2020). De har et stort engasjement, høye kvalitetsstandarder og ofte en faglig styrke som kan representere en mulig motpol der de står forankret med sin faglige styrke. De verner om entreprenørskap både i og utenfor organisasjoner. Ved å igangsette et slikt entreprenørskap utvikles noen særlige muligheter til å holde fast på ildsjelens fokus for faglig ekspertise og pedagogisk visjon (Boysen, Hansen & Yamil, 2020).

3.8 Organisasjonskultur

"Organisasjonskultur er de sett av felles verdier, normer og virkelighetsoppfattelser som utvikler seg i en organisasjon når medlemmene samhandler med hverandre og omgivelsene" (Bang, 2011, s.23). Bedrift og behov for endring kan kobles til organisasjonskultur, og kan være en faktor som gjør at noen lykkes bedre enn andre (Pettigrew, i Bang, 2011). " Suksessformelen ligger i å skape en riktig bedriftskultur" og ble definert som "the way we do things around here" (Bang, 2011, s.14). Bang (2011) viser til at begrepet organisasjonskultur ble en ny måte å analysere og beskrive organisasjoner på. Ved gjentatte samhandlinger over tid i en organisasjon, skaper medlemmene seg en virkelighet sammen.

Den virkeligheten vil bestå av et eller flere sett med normer og verdier som er spesifikke for den enkelte organisasjonen, som vil påvirke hvordan organisasjonen fungerer. Innad i denne organisasjonen vil den felles virkelighetsoppfattelsen påvirke dens medlemmer og hva de kan tillate seg å tenke, føle og gjøre. Slik at det vil avgjøre hvor godt organisasjonen greier å tilpasse seg de nye kravene fra omgivelsene. Den blir en sosial skapt virkelighet (Bang, 2011). I mange organisasjoner

finnes det små grupper som har et eget felles sett med verdier og normer som deler samme virkelighetsoppfatning. De små gruppene kalles subkulturer og står i motsetning til resten av organisasjonen på en måte som gjør at det skapes hindringer for å nå sine mål. I barnehagen kan disse subkulturene komme grunnet alder på ansatte fordi de nyutdannede bryter med normene og verdiene til de eldre som har jobbet der i 20-40 år.

En bedrifts kultur er svært vanskelig å forandre, men justering av kulturen kan ofte være nøkkelen selv om lederen allerede har endret strukturer og retningslinjer (Kotler & Keller, 2021). For å skape en endring i barnehagene sier Arntzen og Renolen (2019) at hele personalet må være med, og barnehagen som organisasjon må få grep om tematikken. For at det skal bli systematisk arbeid trengs inspirasjon og kunnskap, slik at relevansen for det kommer frem og flere blir interessert.

Når det gjelder kommunen som organisasjon og barnehagen som en av deres institusjoner kan det ses på som at det blir konflikt mellom ulike sjikt. Der barnehagen er en arbeiderkultur mens lederkulturen vil være de høyere opp i kommunen som ønsker å effektivisere slik at de får mest mulig ut av minst mulig ressurser (Bang, 2011).

4. Metode

Denne studien benytter seg av en kvalitativ tilnærming med forskningsintervju og anonym spørreundersøkelse som metode for innhenting av data. I dette kapittelet blir det gjort rede for det vitenskapsteoretiske grunnlaget og den metodiske tilnærmingen. Prosessen før intervju og spørreundersøkelse, samt gjennomføringen blir presentert. Det blir gjort rede for analyseprosessen ved bruk av stegvis deduktiv induksjon, samt etiske prinsipper som ligger til grunn.

4.1 Forforståelse

I kvalitative undersøkelser, er du selv forskningsinstrumentet. Jeg som forsker har flere følelser og et stort engasjement knyttet til temaet. De kan ubevisst spille inn med forventninger, teorigrunnlag og egen erfaring. Dette er hovedgrunnen til at spørsmålene om blant annet utdanning og stilling kom sist i intervjuguiden. Ønske om å være mottakelig og sette meg inn i informantenes perspektiv var viktig for å sikre gyldige funn. En prosess med selvransakelse med eget tankekart for å kartlegge mine sperrer, antakelser og begeistring (Thagaard, 2019). Å klare å gå inn med et åpent sinn og legge vekk alle rasjonelle og irrasjonelle tanker var en viktig prosess, for å unngå at det påvirket mitt arbeid ubevisst. Fra å ha en antakelse etter å ha lest forskning og teori, gikk jeg da inn i undersøkelsen med et helt åpent sinn uten forventning om hva mine funn og resultat ble (Grønmo, 2017). Studien tar for seg et kontroversielt og intimt tema som innebærer seksualitet og kjønnsidentitet, og flere faktorer rundt som oppleves som privat og videre for mange er knytt til tabu og skam. Jeg som forsker har ikke så mange begrensninger når det gjelder å forske på dette temaet, og har måttet reflektert grundig i forhold til etiske prinsipper med mine informanter. Mitt ståsted og reaksjoner vil være en faktor som kan påvirke forskningsprosessen og resultatene (Thagaard, 2019).

Gjennom oppgaven vises prosessen og trinn som er gjennomgått stegvis, slik at fortolkningen blir valid sammen med argumenter fra teori og forskning. Prosessen i analysearbeidet er dokumentert for at dere som lesere kan henge med hele veien, og eventuelt gjøre opp egne meninger til å vurdere tolkningen som er gjort. Veien fra prosjektskisse til funn og drøfting skal være beskrevet så godt at det ikke kan falsifiseres (Thagaard, 2019). Min fortolkning vil kun ha kraft ved å redegjøre dette, vise til sammenheng med problemstilling og ta hensyn til diskurser og kontekst gjennom historien. Både når det gjelder meg som forsker, informantene, samfunn og barnehagen som en institusjon på systemnivå (Fangen, 2010).

4.2 Metodisk tilnærming

For å få svar på forskningsspørsmålet og problemstilling blir det her gjort rede for fremgangsmåte i forskningsprosessen. Fem barnehageansatte med forskjellige stillingsinstruksjoner har blitt intervjuet, for å få en helhetlig forståelse og ulike perspektiv på temaene. Spørreundersøkelsen gjelder alle barnehager i en kommune der alle styrere og minimum en pedagogisk leder fra hver barnehage skulle svare. Målet med intervju og spørreundersøkelse var å finne ut i hvilken grad barnehager arbeider med temaet seksualitet og kjønnsidentitet, og hvorfor det er vektlagt i den grad som det kommer frem.

4.3 Vitenskapsteoretisk grunnlag

Jeg har valgt å bruke et fenomenologisk perspektiv for å belyse enkeltpersoners forforståelse, holdninger og erfaringer som enkeltindivid. Å forstå fenomenene i form av faktorer som enten fremmer eller hemmer, på grunnlag av perspektivene til informantene (Thagaard, 2019).

Det sosialkonstruktivistiske perspektiv drar jeg inn som et bakgrunnsteppes for å forstå enkeltpersoner og deres konstruksjon av virkeligheten og "sannheter" de har på grunnlag av miljøet de ferdes i. Det vil være slik å forstå at hver tradisjon har sin sannhet. Slik vil hver enkelt informant i denne studien ha en egen konstruert sannhet basert på deres oppfattelse og forståelse av virkeligheten. Vi konstruerer forskjellig basert på roten vi har i ulike sosiale forhold, dermed basert på dette, er verden det den er (Gergen & Gergen, 2005). På den måten vil jeg se på kulturens diskurser og påvirkningskraft gjennom institusjonalisering i barnehager. Kritisk teori gjennom trippel hermeneutikk ved å legge et kritisk blikk på samfunnets etablerte strukturer og kulturer som påvirker barnehagers profesjonsutøvelse i henhold til gjeldende lovverk og nasjonale strategier.

Ved å bruke et fenomenologisk vitenskapsteoretisk grunnlag tar jeg som forsker utgangspunkt i enkeltpersonenes subjektive opplevelse og prøver å finne en dypere mening i erfaringene. Særlig et nært forhold mellom teori og data er et av kjennetegnene i fenomenologien. Å finne ut hvilken mening informantene tillegger i erfaringene sine, knyttet til fenomenene seksualitet og kjønnsidentitet er essensielt (Thagaard, 2019). Når jeg som forsker skal analysere og tolke utsagn, må det ligge til grunn riktig oppfattelse av hva informantene sier og mener. Her er forforståelsen viktig, og selvransakelsen som er gjort for å forankre tolkningen ut ifra deres virkelighetsoppfattelse. Deres virkelighetsoppfattelse er basert på hvordan de forstår verden rundt seg. Mye er integrert i deres livsverden og det er blant annet hvordan de samhandler med andre, kommuniserer både verbalt og nonverbalt, og tilhørighet i institusjoner og sosiale grupper (Tjora, 2018).

Sosialkonstruktivismen spiller en rolle i denne studien da den legger vekt på hvordan menneskers kategorier i kultur vil prege hvordan de forstår omverdenen på. Det gjelder både for informantene som er voksne i denne studien, men også hvordan det påvirker barna de har ansvar for. Det tenkes da at kultur og sosialt felleskap påvirker barns seksualitet, holdninger og handlinger (Jørgensen & Phillips, i Thagaard, 2019).

Ved å bruke et sosialkonstruktivistisk syn tar jeg utgangspunkt i at mennesker blir kontinuerlig formet av opplevelser, kommunikasjonspartner og situasjoner de er i. Det er ikke gitt eller konstant når det gjelder sosiale fenomener, men de blir formet og omformet. Definisjoner og fortolkninger spiller inn når det gjelder de sosiale fenomenene vi er i og har rundt oss. Alle mennesker har ulike fortolkning og forståelse av alt, og det har betydning for samfunnets utvikling og valg man tar. Samhandling i samfunn skaper en felles virkelighet gjennom tre parallelle prosesser (Berger & Luckman, i Tjora, 2020).

1. Internalisering: Forventinger og strukturer i samfunnet blir ubevisst en del av aktøren
2. Eksternalisering: Å skape eller gjenskape en ny virkelighet
3. Objektivisering: De sosialt skapte strukturene blir endret og tatt for gitt, og blir da objektive.

Det samme kan sies om at mennesket da blir et sosialt produkt ved å se disse tre parallellene i lys av hverandre. Man kan tenke seg hvordan ansatte i barnehager blir preget av de rutinemessige forholdene og dermed institusjonalisert. I barnehagen som en av samfunnets institusjoner, vil den formes etter samfunnet og de strukturelle trekkene i organisasjonen. De ansatte vil da bli oppfattet som objektive gjennom institusjonen som tas for gitt innen hvert samfunn, selv om de mellom ulike samfunn kan variere i betydelig grad (Tjora, 2020). Ved å fokusere på et dypere meningsinnhold enn det umiddelbart innlysende av menneskers handlinger har man et hermeneutisk grunnlag.

Fenomener kan tolkes på forskjellige nivåer, og det finnes ingen egentlig sannhet (Thagaard, 2019). "Hermeneutikken er basert på prinsippet om at du kan forstå betydningen av en påstand ved å se den i relasjon til hele den diskursen eller det perspektivet den er en del av" (Alvesson & Skoldberg, i Fangen, 2010, s.247). Enkel hermeneutikk baserer seg på selve individets tolkning av seg selv og sin virkelighet, dobbelhermeneutikk tar utgangspunkt i forskerens fortolkning av denne virkeligheten. Dobbelt hermeneutikk og kritisk tolkning av samfunnsforhold som påvirker, danner grunnlag for trippelhermeneutikk som jeg har valgt å bruke. Dette fordi min forforståelse utfra erfaring og kunnskap sier at mange faktorer som hemmer er for liten tid og ubehag. Det er i seg selv kritisk, når

barnehager skal arbeide etter nasjonale føringer. Jeg kan da rette oppmerksomhet mot prosesser som gjør at enkelte interesser i barnehagen vektlegges på bekostning av andre (Thagaard,2019).

Relevante forskningsspørsmål innenfor rammen av kritisk teori kan enten være av vurderende art, det vil si spørsmål om sosiale situasjoner er som de bør være, eller av konstruktiv art, det vil si spørsmål om hvordan sosiale forhold kan forberedes.
(Thagaard, 2019, s.39).

4.4 Forskningsdesign

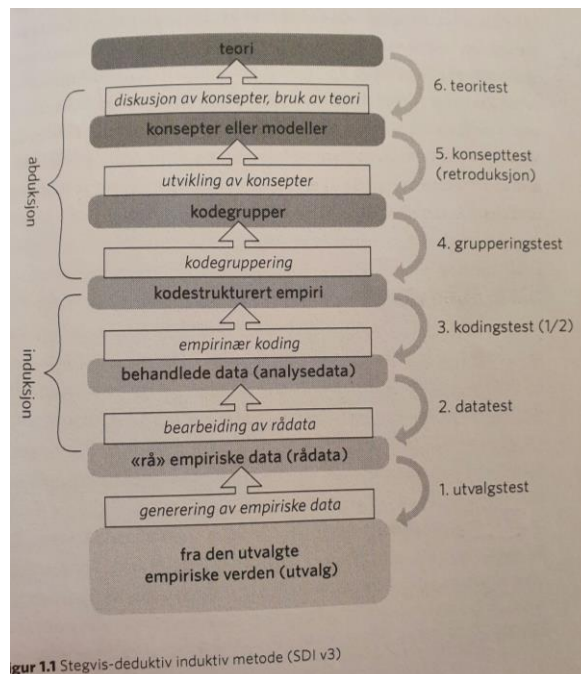
Et forskningsdesign er ifølge Thagaard (2019) planen for hvordan prosjektet er lagt opp og designet er retningslinjene for hvordan prosjektet skal foregå. Det må beskrives hva som skal undersøkes, hvordan det skal gjøres og hvor det skal foregå. Problemstillingen er vid i den forstand at den inkluderer to store begreper, og hva som fremmer eller hemmer arbeidet med dem. Begrepene må i seg selv belyses, og diskursene rundt dem. Det sosialkonstruktivistiske synet kommer inn da barnehagen er en institusjon i samfunnet forpliktet til å arbeide etter gjeldende lover og rammeverk. I en barnehage vil personalet bestå av enkeltindivider som er forpliktet til å arbeide etter barnehagens mandat, men med egne holdninger og syn som gjør at en må ta hensyn til det fenomenologiske perspektivet. I mange tilfeller vil de fenomenologiske diskursene forme det sosialkonstruktivistiske ståstedet for barnehagen som en institusjon. Ved bruk av kritisk teori og trippelhermeneutikk kan man undersøke om enkeltindividers holdninger vil prege kvaliteten på pedagogiske arbeidet rundt tematikken seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen, ved at de tolker rammeplanen på egne måter og velger den mildeste formidlingsform.

Ved å bruke naturlig forekommende data dannes det et overblikk over samfunnsdiskursen som er aktuell pr. dags dato basert på ny forskning og teori (Silverman, referert i Thagaard,2019). Det fremhever viktigheten av arbeidet med seksualitet og kjønnsidentitet som en del av det grunnleggende. Samtidig viser det frem faktorer som poengterer at ikke bare er det bra for alle å normalisere det, men det vil være en forebyggende faktor i et vidt spekter. Kvalitativt semistrukturert intervju er valgt som forskningsmetode fordi den kunne gi relevant informasjon, og mulighet til å la tema og spørsmål falle naturlig i samtalen. Etter alle intervju ble det mye data, mye fyll og brukt mye tid på transkribering. Det ble behov for mer bekreftelse eller avkreftelse for å validere, og se om funnene samsvarte med den opprinnelige forskningen og forforståelse som lå til grunn for oppgaven. Noen nye og uventede funn kom frem. For å styrke utvalgets egnethet, og for å få en større utviklet forståelse av funn ble det supplert med en anonym spørreundersøkelse. Denne

hadde få spørsmål, for å ha tid til å analysere grundig. Jeg har valgt å bruke stegvis deduktiv induksjon i forskningsprosessen, og vil videre i oppgaven forklare dette nærmere.

4.5 Stegvis deduktiv induksjon

Ved bruk av SDI- metoden har jeg jobbet etappevis fra rådata til konseptutviklingen. Et bilde av modellen er med slik at trinnene blir visuelt synlig og enklere å forstå. Målet ved bruk av SDI- metoden er at analysen skal kunne gi en mer empirisk forståelse av det jeg har forsket på, og at eventuell ny kunnskap ikke blir avgrenset til kun de som er informanter i denne studien. Ved å finne frem til funn via bruk av begreper som konsepter, blir de ikke kun knyttet til denne oppgaven, men kan gi en relevans ved støtte av tidligere teori og forskning. Dermed kan man gjennom en abduktiv tenking støtte konseptene opp med teori og forskning for å sikre generaliserbarhet og gyldighet (Tjora, 2018). Etappen begynte ved å jobbe induktivt med intervju og transkribering som er rådata, og oppover mot teori. Arbeidet fortsatte induktivt med transkriberingen, koding og kodegruppering og ble hele tiden testet om de var valide. Arbeidet med konseptutvikling anses som abduksjon fordi her kobles teori på. De tilbakegående testene er deduktive, fordi man går fra et overordnet nivå og tilbake igjen. Jeg vil videre i kapittelet vise steg for steg i min prosess.

Figur 4. Stegvis- deduktiv induktiv metode. Fra *Viten skapt* (s.17) av A. Tjora, 2018, Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

4.6 Empiri

Analyseprosessen har vært en kontinuerlig prosess gjennom hele forskningsprosjektet. Alt som er blitt gjort, undersøkt, tolket og skrevet ned er refleksjoner og ideer som tas hensyn til underveis. Ved bruk av stegvis deduktiv induksjon bruker man empirien som definerende utgangspunkt. Med induktiv menes at jeg som forsker utviklet noen generelle sammenhenger basert på innsamlingen av data. Systematisering og kvalitetssikring gjør at denne prosessen tar tid. Å arbeide etappevis ut ifra Tjora (2018) sin modell krever at man arbeider induktivt ved å arbeide etappevis med rådata for å utvikle konsepter, og stegvis fra data mot teori. Detaljert redegjørelse og gode kontrollspørsmål for å sikre kvaliteten.

Deduktive prosesser var alle de nedadgående tilbakekoblingene for å sjekke fra et overordnet teoretisk nivå til et mer empirisk nivå. Fra første koding i transkriberingen, ble de kodetestet med utgangspunkt i "kunne koden vært laget på forhånd?". Eksempel "Det er synd, at slikt arbeid kreves en ildsjel for å få i gang". Ildsjel ble videre i analysen brukt som en knagg for drivkraften som trengs for å få arbeidet til. I kodegrupperingen ble dette en egen gruppe, som videre utgjorde et viktig funn for min oppgave da mange andre svar også hadde samme meningsinnhold og indre konsistens i grupperingstesten, enda en deduktiv prosess. I konsepttesten måtte jeg gå inn og finne ut hva dette handlet om ut ifra informantenes perspektiver. Hvordan er de påvirket av sosiale konstruksjoner rundt seg og hvordan kan de felles erfaringene informantene har, legge et felles grunnlag for å utvikle en felles forståelse for fenomenet (Thagaard, 2019). I denne aktuelle kodegruppen ble konseptet ildsjel og drivkraft utarbeidet, men ingen teori som var relevant på det tidspunkt. Det krevde mer arbeid med konseptene.

Etter tre runder med koding og kodegruppering, bestemte jeg meg for å komprimere utsagn som var like eller hadde samme meningsinnhold på A3 ark, og videre på to tankekart på A2 format, og legge pc'en fra meg. Da kom konseptene tydeligere frem, og jeg begynte med teoriutvikling. Konseptene slik som *kunnskap*, *ildsjel* og *holdning* ble generiske nok til å kunne frigjøre seg fra mennesker, tid og sted. Teorien som knyttes til er tidligere forskning og teori for å gi studien relevans. Det er også et ønske om at studien og funnene blir generaliserbare og gyldige slik at andre kan få nytte av eventuelle funn. Tematikken berører alle som jobber med barn og unge, foreldre, politisk, kommunalt og nasjonalt. For å utdype meningsinnholdet og gi en grunnleggende forståelse er konseptene basert empirinært på informantenes utsagn, slik som SDI- metoden legger opp til og gir oss en forståelse av innsamlet data (Tjora, 2018).

4.6.1 Kvalitativt intervju

Ved bruk av kvalitative intervju får man kjennskap til hvert enkelt individ og hvordan de forstår seg selv og opplever seg selv, samt kjennskap til hvordan de ser på og forstår sine omgivelser (Thagaard, 2019). I mine intervju har informantene vært i sosial interaksjon med meg som forsker og fortellinger om seksualitet og kjønnsidentitet ses på som sosiale handlinger som er utført, fordi de setter ord på sine erfaringer. I denne oppgaven blir informantenes fortellinger blir sett i et lys av egen virkelighetsoppfattelse og i lys av barnehagens kulturelle rammer. Informantens kulturelle og sosiale rammer bør ligge til grunn for hvordan intervjudata og observasjonsdata blir fortolket (Thagaard, 2019).

4.7 Datainnhenting

For at man skal kunne drive et forskningsprosjekt i henhold til etiske retningslinjer, personvern, anonymisering og lagring av data kreves det godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (NSD). Søknaden ble sendt inn september 2020 med utgangspunkt i prosjektplanen. Covid-19 gjorde at det måtte endres mye i løpet av prosessen underveis, samt spørreundersøkelsen som ble lagt til på slutten. NSD godkjente planen til slutt med alle endringene som kom, og sa at den tilfredstilte kravene (vedlegg 4) i henhold til personopplysningsloven § 31. Etter avtale med informantene til intervju, fikk de tilsendt samtykkeskjema (vedlegg 5), og skrev under. Informanter via digitale løsninger scannet, eller tok bilde av underskrevet samtykke og sendte tilbake via e-post.

4.7.1 Strategisk utvalg og rekruttering

I denne studien ble det planlagt å intervju ansatte i barnehager som ikke jobbet systematisk og strukturert med seksualitet og kjønnsidentitet, samt noen som gjorde det. Temaet mitt kan være nærgående og ubehagelig for noen slik at direkte kontakt som en seleksjonsmetode med mulige informanter ble den beste måten. Via kjennskap i barnehage og ulike kretser kontaktet jeg personer i flere barnehager etter å ha lest diverse planer og dokumenter tilhørende barnehager og kommuner. I dokumentene hadde jeg fokus på seksualitet og kjønnsidentitet, enhetene la grunnlag for strategisk utvalg i studien og intervjuene. Et intervju ble gjort fysisk, og et digitalt der informantene arbeidet lite med seksualitet og kjønnsidentitet. Intervju av to informanter samtidig via digital løsning som jobbet systematisk og strukturert med seksualitet og til en grad kjønnsidentitet. Til slutt tok jeg direkte kontakt med informant via sosiale medier ang. intervju om seksualitet og kjønnsidentitet fordi der var det både kunnskap og arbeid med temaet, som også ble

digitalt. Rekrutteringen til intervjuene ble basert på selvseleksjon, og havner da under betegnelsen tilgjengelighetsutvalg (Thagaard, 2019).

Spørreundersøkelsen omfattet et større utvalg bestående av 13 barnehager, med minimum to personer fra hver for å få bredde. Hensikten var å utforske funn fra intervjuene, etablert teori og utvikle nye perspektiver på problemstillingen slik at funnene fikk en empirisk gyldighet og kunne generaliseres. En kvoteutvelgning basert på teoretisk utvalg ble foretatt basert på styrere og pedagogiske ledere for å sikre faglig gyldighet og deres ansvar i å lede andre mennesker.

Utvalget i spørreundersøkelsen vil være representativt for en populasjon fordi det ligger ingen antakelser om i hvilken grad de arbeider med seksualitet og kjønnsidentitet i grunn (Thagaard, 2019). Først ble det gjort telefonsamtaler med alle styrerne der de fikk informasjon om min oppgave og hensikten med spørreundersøkelsen, samt om de var villige til å være med. Alle sa ja og det ble avtalt en styrer og en eller flere pedagoger fra hver barnehage skulle svare.

4.7.2 Intervjuguide

Utformingen av intervjuguiden (vedlegg 1) gikk gjennom flere runder med utprøving og korrigerings. Både via veileder og utprøving på tilfeldige personer som ikke hadde noe med studien å gjøre for å sjekke om spørsmålene var forståelige, og om de ga svar på det jeg lurte på. Noen ganger ble spørsmålene for generelle og andre ganger for vanskelig da informantene ikke visste hva som mentes med enkelte av begrepene. Spørsmålene var åpne i intervjuet, og måtte tilpasses et par ganger i testingen slik at spørsmålet ble forstått riktig første gang. Det ble jobbet hardt med å ikke lage ledende spørsmål, samt ikke la min forforståelse prege antakelser om informantenes holdninger og arbeid i barnehagen. Informantene ble informert om temaet og formålet med intervjuet på forhånd, og det skapte en felles forståelse om temaet og retningen det ville ta. 49 spørsmål ble systematisk fordelt mellom seksualitet og kjønnsidentitet som to tema, og delt inn i individnivå og systemnivå. På slutten av intervjuene var det 4 spørsmål om stilling, utdanning, tilleggsutdanning og utdanningsår. De spørsmålene kom sist for å ikke særprege intervjuene om forventet kompetanse på temaene. Med god innsikt og grundig forarbeid av intervjuguide ble det lett å være i flytende dialog med informantene og ha et semistrukturert intervju.

Til spørreundersøkelsen ble 49 spørsmål komprimert til 6 konkrete store spørsmål (vedlegg 3). Spørsmålene i spørreundersøkelsen var formulert i den forstand at de kunne svares på om en jobbet med temaene eller ikke, og hadde krav om utfyllende svar.

4.7.3 Prøveintervju og gjennomføring

Prøveintervjuene ble gjennomført i to runder med to forskjellige personer fysisk, og førte til endringer i rekkefølge og formulering av spørsmål. Mange ganger svarte informantene "hva mener du med det" eller "kan du forklare litt mer". Min kunnskap og for forståelse preget spørsmålene i den grad der jeg tenkte det kom like naturlig for dem, som for meg å skjønne meningen med spørsmålene. Det første intervjuet ble også gjort fysisk, mens resten foregikk digitalt som synkrone intervju fordi de var preget av ansikt-til-ansikt. Synkroniseringen gir mulighet for direkte reaksjon når det gjelder respons og spontan interaksjon mellom forsker og informant (Thagaard, 2019). Før selve intervjuene startet var det småprat i form av takk for at de ville stille opp og selve studiet for å skape en avslappet stemning. Noen var bekymret for at de ikke hadde noe relevant å komme med, og da ble det forsikret og forklart at jeg var ute etter variasjoner og erfaringer innenfor samme tematikk.

I selve intervjuet hadde jeg regien og vekslet mellom å stille spørsmål, være lyttende, holde samtalen i gang og stille oppfølgings spørsmål. Det i form av nikk, gjentakning av siste ord eller setning for mer utfyllende svar. Å ha en responsiv intervjuing basert på emosjonell forankring i tillit, forståelse og respekt bidro til en avslappet atmosfære (Rubin & Rubins, i Thagaard, 2019). Å få til en dramaturgisk oppbygging av intervjuguiden var vanskelig å da tematikken er litt ubehagelig for noen å forholde seg til. Spørsmålene gikk rett på sak, og vekslet mellom individnivå og systemnivå (Thagaard, 2019). Intervjuene gikk veldig bra og tiden gikk fort, til den grad at jeg måtte styre samtalen og takke for oppmøte. Alle informantene var veldig engasjerte og positive. Flere fikk seg en aha-opplevelse, et nytt syn på tematikken og forankringen i rammeplanen. At intervjuene ble tatt opp som lydopptak ble fort glemt av informantene og ga rom for flyt i samtalen som kun fokuserte på spørsmål og tematikken.

4.7.4 Intervjuguide til nettbasert intervju og informasjonsskriv

I forkant av spørreundersøkelsen som ble opprettet via HVL og SurveyXact var jeg i dialog med alle styrerne der jeg informerte om studien og dens formål. Det ble sendt ut et utdypende informasjonsskriv (vedlegg 2) om tematikken, begrepene, om SurveyXact og alle spørsmålene på forhånd (vedlegg 3). Det sikkerhetsmessige med full anonymitet og lagring ble også forklart nøye. Noen ville ta spørsmålene opp på møter, andre ville svare sammen med noen andre. Målet mitt var å finne ut hva som fremmet og hemmet arbeidet deres med utgangspunkt i barnehagens praksis, holdninger, hvordan de reflekterte og paralleller til rammeplan.

4.7.5 Gjennomføring av kvalitativ spørreundersøkelse

Asynkront online - intervju gjorde at undersøkelsen ble fleksibel og informantene valgte selv når de vil svare. Den kvalitative spørreundersøkelsen kan karakteriseres som et online-intervju fordi internett anvendes for å utvikle data fra definerte forskningsspørsmål (James & Busher, i Thagaard, 2019, s.110). Ved at de seks spørsmålene lå klare i surveyXact og linken ble sendt til informantene, forelå det ingen stram tidsramme, men et ønske om svar innen en måned, som også ble forlenget. I denne undersøkelsen ønsket jeg tydelige, reflekterte og klare svar. Ved at spørreundersøkelsen var helt anonym håpet jeg på brutal ærlighet og gjerne konstruktiv kritikk, på godt og vondt. Thagaard (2019) trekker frem at personer som er sjenerte eller tilbaketrukkne i fysiske intervjuer kan bli mer åpne og fortrolige via online intervju. Etter endt spørreundersøkelse og analyse kom mange av de samme svar frem og ingen ny informasjon, metningspunktet ble nådd og generaliserbarheten gyldig i lys av variasjonen på svarene (Thagaard,2019). For nysgjerrighetens skyld delte jeg spørreundersøkelsen på facebook for å se om det kom andre svar, eller om metningspunktet mitt virkelig var nådd. Her kom mange svar, ganske like de som allerede var og er dermed ikke med i oppgaven.

4.7.6 Transkribering

Overgangen fra samtale til tekst var en prosess som tok ufattelig lang tid. For å gjøre en mest mulig nøyaktig transkribering gjorde jeg notater som viste til holdning, stemning og hvordan dialogen fløt. For hvert "oppgitt sukk" eller "fnising" måtte det beskrives mer rundt tematikken og sammenhengen det kom frem i. Transkribering ble gjort via lydopptak og NVivo program på pc. NVivo gjorde at lydfilene kunne justeres i hastighet slik at en kunne holde fin flyt i transkriberingen, samt pause og fylle inn notater og refleksjoner. Hvert intervju ble transkribert før neste intervju, på den måten fikk jeg lært av mine feil og prøve på nytt. Ikke alle pauser var så lange som jeg trodde, et oppfølgingsspørsmål ble fort til to, samtalen som gikk litt utenfor ramma ble ikke alltid hentet inn igjen med en gang. I spørreundersøkelsen ble alle besvarelsene fra informantene kategorisert under de 6 spørsmålene i et dokument. Dokumentet ble lastet ned på maskin, og importert i NVivo.

4.8 Koding

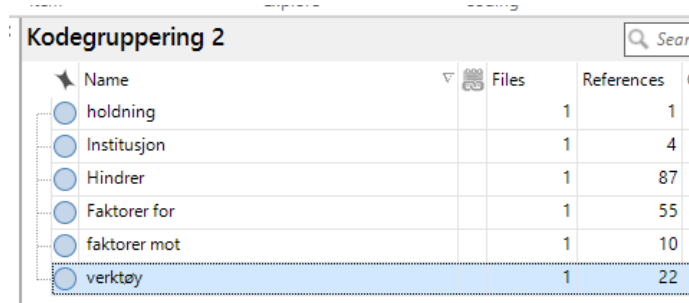
I denne delen av analysen fikk relevante utsnitt av den transkriberte teksten egne empirinære koder og var på den måten en induktiv prosess. Kodene blir betegnelser for meningsinnhold i teksten, og legger et grunnlag for sammenligninger. I tillegg til kodene er det brukt analytiske “memos” med refleksjoner rundt svar fra informantene og meningsinnholdet i teksten (Thagaard, 2019). Memoene er relevante fordi de er gjort i forhold til utsagn, mimikk og gester basert på hvordan informantene har svart og ordlagt seg i intervjuene. Det gjelder både på tematikken og om de er knyttet til systemnivå eller individnivå. Et eksempel er “himling med øynene”, på spørsmålet om støtte fra kommune.

4.8.1 Kodegruppering og kategorisering

Første runde med kodegruppering ble basert på empirinær åpen koding, altså en induktiv metode. Informantenes utsagn ble kategorisert basert på meningsinnholdet i tekstene, men også knyttet opp til hvilket spørsmål de svarte på. Første runde ble komprimert til 812 koder fra 4 intervju og spørreundersøkelse, til 13 forskjellige empirinære kodegrupper der essensen ble trukket ut. I spørreundersøkelsen kom det inn 24 forskjellige svar, der forventet svar var 26., altså noen falt fra. Kodegruppene ble et første utkast, da av mange kodene kunne flyttes, og kodegrupper slås sammen i forhold til innhold. Noen måtte stå som de var, selv om innholdet var likt- men konteksten ulik. Det ble for mange kodegrupper og for vidt- fordi alt ble kodet og vektlagt.

Item	Explore	C
kodegruppering 1		
Name		
+	Ferdig utdanna 2001	
+	9 ansvar og oppfølging	
+	7 Arbeider ikke med temaene	
+	6 utfordringer og mangler	
+	5 Ildsjel	
+	4 Hvordan de gjør det	
+	3 Hva må til For å ha det - Bør ha det - skal ha det	
+	2 Aldersgrupper	
+	1 Verktøy	
+	1.13 Barn er født reine	
+	1.12 Barnet visner	
+	1.11 transbarn	
+	1.10 Kommunen	

Name	Files	References
holdning	1	1
Institusjon	1	4
Hindrer	1	87
Faktorer for	1	55
faktorer mot	1	10
verktøy	1	22

Figur 5. Kodegruppering 1, Odda 10.mars 2021.

Figur 6. Kodegruppering 2, Odda 10. mars 2021.

Andre runde med kodegruppering ble gjort for å se om det kom andre mulige sammenkoblinger på systemnivå i barnehagen, ting jeg ikke tidligere hadde fått med meg. Om jeg faktisk hadde distansert meg nok til å beholde empirinære utsagn, uten å koble forforståelsen min på. Jeg sjekket rett og slett om utsagn stemte overens med teorien. I denne prosessen gikk jeg utenfor SDI-metoden bare

for å koble ut, og prøve en annen tilnærming. Koding ut ifra teori og forskning med forhåndsdefinerte kategorier. Blant annet, faktorer for og faktorer mot, utdanning og kurs, verktøy og programmer, holdninger og følelser. Det ble en annen type koding basert kun på meningsinnhold og ikke kontekst.

Prøving og feiling ble en del av prosessen, og ved tredje runde klarte jeg endelig å løsrive meg fra teori, kontekst og forforståelse med SDI- metoden. Kodingen ga 1197 koder med 1638 relasjoner. Med fokus på fenomenologi og individnivå kunne jeg lage egne generelle konsepter, som gikk på personene selv og ut fra deres virkelighet. Dette for å se om holdninger og syn på seksualitet og kjønnsidentitet bidro til en fastgrodd organisasjonskultur, som videre preget arbeidet i barnehagen og satte en stopper for utvikling.

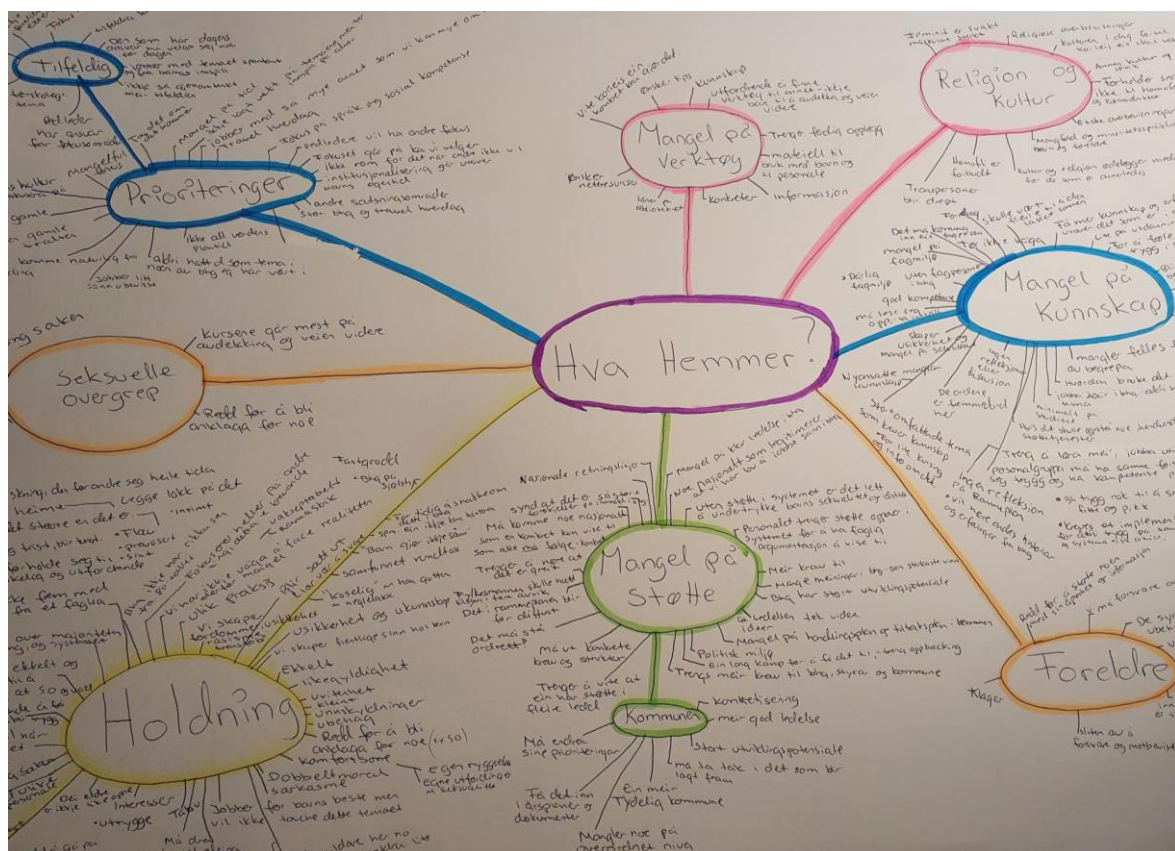
Name	Files	Referen
2.vanskelig for mine kollegaer	5	17
vi jobber med så mye anna og kan så mye om det vi jobber med. det ligger til grunn, ellers så hadde vi	1	1
religiøse overbevisningar og tradisjon	1	1
Kommunen og barnehagane har her eit stort utviklingspotensiale	1	1
Dette var en tankevekker!	1	1
Dette blir ikke jobbet med i vår barnehage	1	1
Det er synd at det er slik at en skal ha så store forskjeller på hvilket innhold vi serverer barna innad i ba	1	1
Den som har dagens ansvar, må velge seg noe for dagen.	2	17
9.Det er viktig at hele personalgruppa får kunnskap og erfaring, ikke bare noen.	5	45
8.Det har også vært utfordrende å finne gode verktøy å bruke som forebyggende. Ikke bare verktøy n	4	8
6.Eigne holdningar og erfaringar	5	94
5.Eit godt foreldresamarbeid vil også vere viktig, det er viktig at foreldre får god kjennskap til arbeidet,	3	6
1.jobber med og bruker opplegg	5	5
viktig med god forberedelse og godt gjennomtenkte aktiviteter og opplegg.	1	1
Kompetanse og kunnskap er viktige stikkord knytt til å opne opp for eit arbeid rundt temaer	1	1
Kjønnsidentitet mener jeg vi er veldig bevisste på i vår barnehage	1	1
holdningene generelt i barnehagen er gode	1	1
Dette er min egen hjertesak i barnehagen hvor jeg jobber	1	1
Bruker Redd Barna sitt opplegg	1	1
4.forebygging	5	45

Figur 7. Kodegruppering 3, Odda 26.mars 2021.

Kategoriseringen er systematisert ved å fokusere på meningsbærende utsagn som hadde samme innhold innenfor samme kontekst. Et eksempel på dette er “Du må ha en indre drivkraft som presser gjennom”, og “da var det opp til meg å gjøre noe med det”. Begge utsagn viser til at det trengs en person som står på i arbeidet og har en vilje til å gjøre endring. Videre ble kodegruppene kategorisert ut ifra 1) aktivt arbeid med temaene, og 2) det det som var vanskelig.

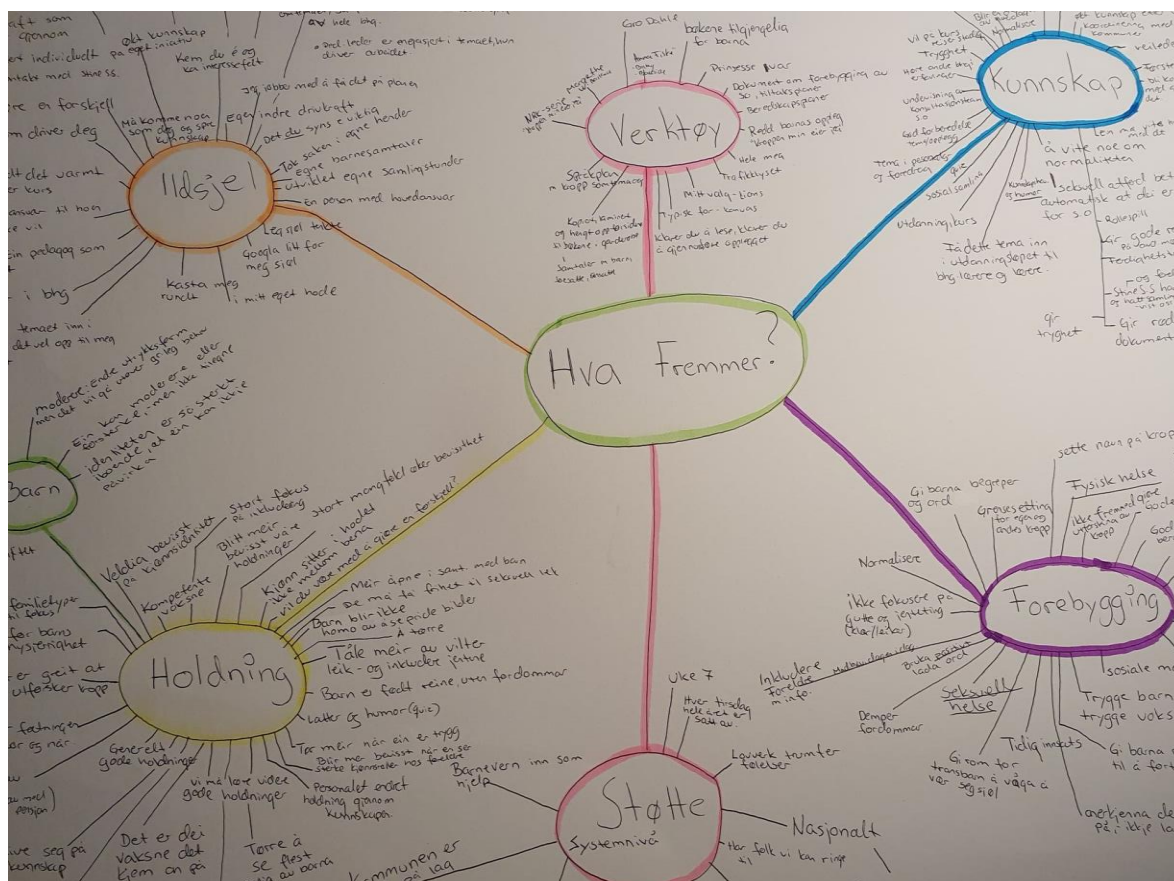
Konseptutviklingen henger tett på empirien, og har overordnede navn som er hentet rett i fra informantene slik som *ildsjel* og *kunnskap*. Konseptene ble gjennomgått konsepttest og den mest aktuelle merkelappen nærmest mulig empiri, men også teori ble satt. Alle konseptene er falsifiserbare og prøvbare i den forstand at de sammen med informantenes utsagn danner et konsept, men om det gjelder for alle kan alltid settes på prøve. Troverdigheten på konseptene øker når begrepene blir nevnt som en faktor for både suksess og hindring. Det viser at de henger sammen, og har en påvirkning for arbeidet som blir utført.

Kunnskap er et eksempel på en slik faktor. Kunnskap ble ofte nevnt som en grunnleggende suksessfaktor for de som arbeidet mye med seksualitet og kjønnsidentitet. Når også de som ikke var kommet i gang med arbeidet nevner kunnskap som en viktig faktor, utpeker den seg som en viktig knagg i arbeidet.

Figur 8. Tankekart A2 "Hva hemmer", Odda 26. April 2021.

Mønster, sammenhenger og koblinger oppstod og kom tydeligere frem da alt ble overført til tankekart på A2 ark. Det skapte en avstand og mer forståelse fordi det ble det ble mer synlig og fremtredende hvordan alt hang sammen. Alle utsagn har vært prioritert fordi de er en motvekt til hverandre og dermed begrenser kategoriseringen til f.eks. de som jobber med det, de som ikke jobber med det og de som jobber litt med det. Kategoriseringen gjorde at kodene ble mer overordnet slik som Thagaard (2019) viser til via Miles et al., (2014) om "pattern coding". Ved å bruke overordnede kategorier som "utfordringer" og "drivende faktorer" kan man knytte dem til teorien via deduktiv fremgangsmåte og trekke inn personlige egenskaper, samt påvirkningen av systemnivå (Thagaard, 2019).

Figur 9. Tankekart A2 "Hva fremmer". Odda, 26. April 2021.

4.7 Kvalitetssikring

For å sikre studiens troverdighet og kvalitet er det viktig å fokusere på begrepene reliabilitet, validitet og overførbarhet (ett annet ord for generalisering) slik at andre kan få innsyn i og vurdere fremgangsmåtene og resultatene gjort i prosjektet (Thagaard, 2019). Jeg presenterer kort hva det begrepene betyr og bruker dem videre gjennom oppgaven.

4.7.1 Etikk

Min forforståelse baserte seg på viktigheten av arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet på et tidlig tidspunkt, og forskningens resultat av de voksnes holdninger, kulturelle og sosiale strukturer som hindringer. Jeg måtte inn i en reflekterende prosess i forkant av intervjuene for å kunne ha et nøytralt og undersøkende ståsted i intervjuene (Thagaard, 2019).

Thagaard (2019) trekker frem skjevheter som utdanning i utvalget som kan påvirke forskningen. Det må legges til grunn at alle informantene i denne studien har høyere utdanning da de er pedagogiske ledere og styrere i barnehager, og de er mer villige til å delta i kvalitative studier enn personer med lav utdanning. Et annet trekk er at utvalget mitt består av personer innenfor samme miljø, og til en grad samme nettverk. Utvalget i intervjuet er spesielt da det består av personer som belyser fenomenet enten eller. For å få mer bredde og størrelse i utvalget på spørreundersøkelsen ble en hel kommune og dens barnehager inkludert (Thagaard, 2019).

Det asymmetriske forholdet mellom forsker og informant kom tydelig frem i alle intervju. Jeg som forsker i intervjuene av barnehageansatte uten erfaring og kompetanse om seksualitet og kjønnsidentitet la de selv frem maktforholdet og mangel på kompetanse. I intervjuene der informanten satt med mest kunnskap og erfaring ble det også et ujevnt maktforhold. Selv om maktforholdene var forskjellig i alle intervju, ble alle spørsmål svart på, og ingen som tydelig dominerte samtalen.

Det etiske prinsippet om forskerens respekt for informantenes privatliv og andre er viktig å huske på. De har egne meninger om barnehage og arbeidskollegaer, om ledere i kommunen og videre. Deres meninger og uttalelser gjelder dem selv, men også andre sett i en historisk diskurs påvirket av sosiale konstruksjoner (Thagaard, 2019).

Det blir viktig å forvalte datamaterialet etisk og forsvarlig riktig i analyseprosessen, og i oppgaven for å ivareta autonomien til informantene. De skal få være seg selv og uttrykke seg selv uten at forskningsprosessen bidrar til skade. Refleksjon angående dilemmaet om en informant skulle sende motstridende budskap i forhold til min oppfatning rundt viktigheten av seksualitet og kjønnsidentitet, eller misvisende samsvar mellom det verbale og nonverbale var jeg forberedt på.

Ved bruk av semistrukturert intervjuguide, forskningsartikler tilgjengelig og “nødplan” om å rette intervjuet tilbake igjen. Det ansås som nødvendig backup i tilfelle uforutsette hendelser skulle oppstå, eller om informantens opplevelse av dette temaet i sin barnehage og personlige erfaringer kom på “ville veier” og helt utenfor det som hadde med intervjuet å gjøre (Thagaard, 2019). Å beskytte deltakernes integritet gjøres ved at fokuset er på informantene som en helhet, og at det er mange informanter i studien. Den kvalitative spørreundersøkelsen er helt anonym, som gjør at jeg som forsker heller ikke vet hvem som har svart hva.

4.7.1 Reliabilitet

Reliabilitet vil med andre ord si om forskningen og prosessen er troverdig, og at resultatene kan sies å være troverdige. Forskningens pålitelighet vurderes gjennom hvordan forskeren legger frem og presenterer trinnene gjort i studiens prosess. Det inkluderer også kontakt med informantene, inntrykk og refleksjoner under prosessen som påvirker utviklingen av data (Thagaard, 2019). Dette redegjøres nøye i kapittelet over, kap. 4 om metode og fremgangsmåte.

4.7.2 Validitet

Validitet handler om gyldighet av resultatene i studien, og om tolkning av andre studier kan bekrefte hverandre. Hva jeg baserer tolkningene mine på må komme tydelig frem og vise til en kritisk refleksjon for å gi validitet til ståstedet mitt. Mitt ståsted og min forforståelse vil gi utslag på et vis, og det er dermed viktig å gjøre rede for dem (Thagaard, 2019). Jeg har tidligere gjort rede for prosessen med selvransakelse for å legge bort forforståelse, diskursen med føringer fra nasjonalt hold, samt historiens diskurser. Teori og tidligere forskning er presentert i kap. 3 som viser gyldig grunnlag for videre analyse og tolkning.

4.7.3 Generalisering

Generalisering, også kalt overførbarhet vil gå på om mine resultater og tolkninger kan overføres og være relevant for andre (Thagaard, 2019). Med denne studien vil jeg trekke fram generalisering innenfor barnehage, individnivå og systemnivå. Andre lesere som brenner for tematikken eller er usikker på den vil kunne trekke paralleller. Det samme gjelder barnehage som institusjon med egne organisasjonskulturer, påvirkning kommunen som overordnet institusjon har og behovet for konkrete nasjonale retningslinjer. Jeg så i mine funn at spørreundersøkelsen rettet oppmerksomheten til flere barnehager inn på tematikken, og satte i gang refleksjoner hos flere. Det ligger også noen begrensninger i denne studien da utvalget ikke er så stort, og informantene i hovedsak består av styrere og barnehagelærere. De har faglig forankring, og er ofte reflektert over egne holdninger og ulike diskurser.

I spørreundersøkelsen kunne det være mulig å få like svar, da flere i samme barnehage kunne svare, og spørsmålene var sendt ut på forhånd. Det teoretiske rammeverket er basert på nasjonale føringer og teori som jeg finner passende, supplert teori basert datamateriale fra informantenes, eks. organisasjonskultur og om ildsjel. Her kan mye annet dras inn og vinkles og tolkes på andre måter. Konseptene mine er kommet frem via SDI som metode, og kunne kanskje vært annerledes med andre metoder. Den siste og kanskje største begrensningen var min egen forforståelse, som jeg har jobbet aktivt og kontinuerlig med å legge vekk slik at det ikke preget analyse og tolkning.

5. Analyse og resultat

Konseptene som har kommet frem, er kodegruppene og kategoriseringen som ble fremtredende på tankekartet. Flere like utsagn og de med felles meningsinnhold dannet til slutt konseptene. Skillet brukt underveis var hvordan informantene formulerte seg, konteksten og hvilket spørsmål de svarte på. Ut ifra deres ståsted og perspektiv i utsagn, lå i kategoriene “fremmer” og “hemmer”.

Det som fremmer er faktorene: *Ildsjel, forebygging, kunnskap, holdning, verktøy og støtte.*

Faktorer som hemmer er: *prioriteringer, religion og kultur, seksuelle overgrep, kunnskap, holdning, verktøy og støtte.*

Jeg velger å presentere ut ifra fenomenologi og individnivå, der jeg ser på informantenes personlige holdninger, følelser og tanker. Videre ser jeg på systemnivået med sosialkonstruktivistisk syn der organisasjonskulturen har sin kraft.

Til slutt vil jeg bruke trippelhermeneutikken og sette et kritisk blikk på barnehagen som institusjon og oppfølging av lovverk. Diskursen som råder og grunnlaget for forskningen, er lover og dokumenter fra nasjonalt hold. Historiens ulike diskurser må tas med i betraktning som en samfunnsskapt diskurs fordi den fremdeles henger igjen hos noen.

5.1 Diskursanalyse

Ved at det ligger lovverk, strategier og andre planer til grunn for barnehagens arbeid er det nødvendig med en diskursanalyse med kritisk blikk. Dette fordi diskursene om arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet som råder nasjonalt, er den vi skal følge. Gjennom denne studien undersøkes hvilke faktorer som preger utførelsen av arbeidet, i lys av nasjonale føringer

Utsagn er preget av mønster oppstått gjennom struktur i samfunnet, og dette blir da ulike diskurser hos forskjellige mennesker. Jeg analyserer her er diskursen de nasjonale retningslinjene gir oss, og diskursene som har vært gjennom historien (Thagaard, 2019).

“Diskursanalyse fremhever hvordan personer skaper mening til det de beskriver, gjennom måten de uttrykker seg på” (Thagaard, 2019, s.120). Senere må diskursen som kommer fra nasjonalt hold ses opp mot informantenes egne diskurser.

Opp gjennom historien har det vært mange leger og teoretikere som har knyttet skam, synd og fare i forbindelse med seksualitet og homoseksualitet var kriminelt (Langfeldt, 2000). Alt knyttet til onani, masturbasjon og lyst førte til sinnssykdom og de ble lagt inn på psykiatriske anstalter. Ifølge direktør Sandberg sin årsrapport fra Gaustad sykehus i 1870, var onani en vanlig årsak til sinnssykdom (Aasland, 2020). I strategien for seksuell helse trekker regjeringen frem endringene i Norge siden 1970, og at det har vært et gradvis skifte som inkluderte juridiske begrensninger, åpenhet om seksualitet og seksuell orientering. En prosess som har gått parallelt er befolkningssammensetningen i Norge som har gitt et økt kulturelt mangfold. Noen opplever fremdeles fordommer, ofte basert på ulik kultur, etnisitet og verdier (HOD, 2016). De seksuelle rettighetene, orienteringene og holdninger til homofile utfordrer tradisjonelle kjønnsroller i etniske og nasjonale minoriteter i Norge (HOD, 2016).

Strukturen i språket er i ulike mønstre som preger utsagn, og dette er de diskursene som legges til grunn. Disse mønstrene er synlige og kan identifiseres slik at gjennom analysen kan jeg som forsker forstå forholdet mellom individ og kultur. Det kan trekkes inn hvordan den personen ser og oppfatter sin virkelighet, og forholder seg til etablerte mønstre innenfor egen kultur (Thagaard, 2019). Diskursanalysen blir av Jørgensen & Phillips (2005) forankret i sosialkonstruktivismen fordi tilnærmingen legger vekt på hvordan hvert individ forstår omverdenen gjennom kategoriene de gir uttrykk for. Forståelsen vil være preget av tiden og kulturen vi lever i, slik som barnehageansatte hører til hver sin institusjon. Interaksjoner og kontekst som informantene mine er i, både gjennom arbeid og privat vil bære preg av deres erfaringer og forforståelse basert på tidligere erfaringer og diskurser som de selv har. Hvordan organisasjonskulturen og arbeidsmiljø er i barnehagen, og hvilken kultur og religion de har vil prege (Jørgensen & Phillips, i Thagaard, 2019). Thagaard (2019) referer også til Foucault som setter de samfunnsmessige betingelser og diskursens innhold i sammenheng. I denne studien vil diskursene relatere til kulturelt etablerte nøkkeldiskurser innad i barnehager og sosiale og samfunnsmessige diskurser.

Den gamle Rammeplanen (2006) brukte kategorien "gutter og jenter" som viser til to-kjønnsmodellen som har preget samfunnet og vært en diskurs i seg selv. Rammeplanen (2017) henviser nå til barn, og legger ikke skille mellom gutter og jenter. Den har inkludert og bruker begrepene kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og seksuell orientering som da åpner opp for muligheter til å problematisere de fastlagte normene for kjønn og seksualitet. I den gamle planen begrenset refleksjonen hos personalet til kjønnsbalanse, mens den nye skaper refleksjoner rundt selve kjønnsformasjonen (Lillevedt, 2020, s.40). Rammeplanen legger til grunn at barnehagepersonalet

skal være en forebyggende institusjon som skal kunne avdekke og følge opp mistanke om seksuelle overgrep. De legger da sin definisjon om arbeid med seksualitet som en faktor i forebygging mot seksuelle overgrep. Barnehagepersonalet må kunne vite hvordan man arbeider forebyggende i praksis, de må vite noe om hva som er normal seksualitet og tegn på seksuell atferd som bekymrer. De skal også fremme likeverd uavhengig av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Dette legger til grunn en forventning om at de ansatte i barnehage skal ha eller tilegne seg kunnskap om disse begrepene. Barnets seksuelle helse er et aspekt ved helsen slik som psykisk og fysisk helse, og må da inkluderes i det arbeidet som gjør at barnehagen blir en forebyggende og helsefremmende funksjon. Det er det blitt en politisk intensjon å ivareta den seksuelle helsen i et livslangt perspektiv gjennom strategiplanen «Snakk om det! Strategi for seksuell helse 2017–2022». Der blir det lagt vekt på at man må begynne tidlig, og at barnehagen er en arena som også kan bidra i dette arbeidet (HOD, 2017).

Den nye rammeplanen har formulert seg annerledes og sier blant annet at barnehagen og personalet skal arbeide for at barna skal bli kjent med sin egen kropp, få respekt og at barna utvikler bevissthet for egne og andres grenser når det gjelder kropp. De ulike strategiene som er, knytter fysisk, psykisk og seksuell helse sammen, og viser til at barnehagen er en viktig aktør som kan arbeide forebyggende med folkehelsen. Strategiene og rammeplanen er også tydelige på at kunnskapen hos ansatte ikke er tilstrekkelig, og at det må til et kunnskapsløft.

5.2 SDI- analyse

Hva fremmer og hemmer barnehagers arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet i lys av nasjonale føringer?

I dette avsnittet vil jeg presentere konseptene som er kommet frem etter koding og kodegruppering fra intervju og spørreundersøkelse. Det i form av faktorer som fremmer og hemmer barnehagers arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet. Fra tankekartene kom det frem åtte faktorer som hemmet arbeidet, og seks faktorer som fremmet arbeidet. To signifikante faktorer som fremmer arbeidet, blir presentert først etterfulgt av fire faktorer som hemmer.

De siste fire faktorene *kunnskap, verktøy, holdning og støtte* var felles på begge tankekart og blir presentert til slutt. Faktorene henger sammen, og har en gjensidig påvirkningskraft som skaper en rød tråd i dette avsnittet. For å sikre validitet og troverdighet av min tolkning supplerer jeg med direkte sitat fra informantene ved bruk av *kursiv skrift*, "*sitattegn*" og dialekt fordi de sier det bedre enn jeg kunne gjort, samt teori og forskning som er brukt tidligere i oppgaven.

5.3 Faktorer som fremmer

5.3.1 Ildsjel

Ildsjel viser seg som den viktigste faktoren for bevisst arbeid med tema i barnehagene. Samtlige barnehager som arbeider med temaene har hatt noen i spissen og fått de andre med, eller stått alene med arbeidet. Det som kommer frem fra min forskning er en eller to personer som har *“satt det i gang”* og noen har fått det gjennom på systemnivå: *“vi to har fått hele kommunen med”*. Personene har en *“egen drivkraft som presser gjennom”* og *“vil gjøre en forskjell”*. Den indre drivkraften og interessefeltet deres gjør at de på eget initiativ reflekterer og søker kunnskap *“kastet meg rundt og googlet”* og *“tok kontakt med Stine Sofie Stiftelse”*. Bræin et al., (2019) viser også til dette da studentene sier at de har tatt ansvar for læring om seksuell helse selv fordi det er en mangel på studiet. De er uredde og har ikke begrensninger som enkeltindivid slik at de holder arbeidet med temaet varmt *“uavhengig om jeg får hele barnehagen med”*. De har fått kunnskap, synes temaet er viktig og dermed *“tok saken i egne hender”*. De jobber aktivt med å få det inn på planer, utvikler egne samlingsstunder og barnesamtaler. Det beste for dem har vært *“en person med hovedansvar”* fordi interesse og engasjement er viktig og de kan *“ikke gi ansvar til noen som ikke vil”* når det gjelder dette temaet.

En styrer sa *“trist at du må ha noen ildsjeler for å få dette i gang”* og en annen pedagog sa under et intervju *“det må komme noen som deg inn og spre kunnskap”*. Etter kursing og ny kunnskap så de viktigheten av arbeidet og fant ut at de ville være med å gjøre en forskjell. Dette viser Arntzen og Renolen (2019) også til, der de trekker frem at etter kunnskapsheving ser flere relevansen og får inspirasjon til aktivt arbeid. Beskrivelsen jeg får fra informantene om hvordan det hele startet var da personer med en indre drivkraft og mot til å våge, bare satte i gang arbeidet. *Mot* beskrives av Taule (2004) som det å være modig og ha evner til å overkomme ubehag og angst. Personen har en sinnsstemning som gjør at man overkommer angst i farlige situasjoner. Taule (2004, s.68) beskriver ordet *ildsjel* som *“en som går inn for en sak”*, og *driv* som det å ha en kraft som sikrer framdrift. *Indre* viser til innenfra (Taule, 2004), og setter man det sammen med kraft har man egenskapene som trengs i en person for å sette arbeidet i gang. Ved å være en ildsjel kan de skape en endring gjennom handling, og verden blir det som de skaper den til. Ut ifra våre sosiale relasjoner og røttene som finnes der, blir verden til det den er (Gergen og Gergen, 2005).

5.3.2 Forebygging

“Trygge barn blir trygge tenåringer og voksne” og de voksne må *“anerkjenne det barna kjenner på, - ikke lage det om til skam”*. De normaliserer temaet, gir barna begreper og ord for kropp, setter navn på alle kroppsdelene, og snakker om grensesetting for egen og andres kropp. Aasland (2020) sier at skam og ensomhet er følelser barn fort får om de ikke tilfredsstillende forventningene rundt seg. Dette blir tatt opp av i Van der Ros (2014) der informantene sier barndommen var en forvirrende tid med mange irettesettelser på kjønnsrelatert atferd. Informantene tar opp gode og vonde hemmeligheter/berøringer med en bevissthet om å forebygge når det gjelder spesifikt kropp, seksualitet og seksuelle overgrep. Ved å gi barn kunnskap om kropp, at alle er like mye verdt og inkludering arbeider man forebyggende hvis man ser det store bildet og legger folkehelsen i grunn, som en del av tidlig innsats. En av årsakene til at barn ikke har fortalt om overgrep er blant annet mangel på ord og begreper (Steine et al.,2017).

Barna blir rustet til å bli trygg på seg selv, si nei eller si ifra. Med dagens digitale verden og sosiale media kan barn uten kunnskap og trygghet fort bli påvirket i negativ grad.

Det er viktig å *“ikke fremmedgjøre utforskning av kropp”*. Selvbilde, mestring, anerkjenning og gjensidig respekt er grunnleggende kjerneverdier og felles hos alle informantene som arbeider med temaet. Hvordan de voksne forholder seg til temaet, *“bruker positivt ladet ord som transtalent eller transbegavet”* og som kan *“gi rom for transbarn å våge å være seg selv”* bidrar til et inkluderende miljø der de prøver å se alle barna. Helsedirektoratet (2017) påpeker at 15-20% barn i alderen 3-17 år har betydelige psykiske plager, og 8 % av dem havner under psykiske lidelser.

Den ene informanten sa så fint *“en gjør på en måte to jobber, gir rom for å våge å være seg selv og dempe fordommer hos andre”*. Noen av tiltakene i Meld. St.19. er basert på å utvikle toleransen hos barn for et mangfoldig samfunn, og demme diskriminering såfremt som forebygging av overgrep.

Bilder fra Pride Parade, menn i kilt og kjoler samt kvinner i dress og som kjørte lastebil pryder veggene på en avdeling *“di blir ikke homo av å se på Pride bilder”* fordi *“interessen vil avta om de ikke er trans”*. Dette stemmer overens med det Skundberg (2020) sier om at barn ikke kopierer eller repeterer inntrykk når de lærer noe generelt.

De inkluderte foreldre i arbeidet via årsplan, månedsbrev, via digitalisert app *“dagen i dag”* der informasjon om hva de hadde lest/sett/snakket om ble publisert- gjerne med lenker til fagstoff som rammeplan eller strategi for seksuell helse. En ny type mal for foreldresamtale som forebyggende arbeid ble også brukt. Det var satt av opp mot 2 timer til samtalen, der de også gikk gjennom temaer

som familiedynamikk, vold og seksuelle overgrep. Noen foreldre kommer og *“med egne tøffe historier”* som man må ta hensyn til i dette arbeidet. Bøker om temaet står fremme hele tiden *“det skal være like naturlig å lese en bok om dinosaurer som om hvordan barn blir til”*. De prøvde på en nøytral måte å ikke fokusere på gutte og jenteting uten å nøytralisere hele barnehagen. Fremsiden av bøker som de har, eller skal lese henger i garderoben. Slik at barn, foreldre og ansatte kan snakke om det her-og nå. Både om seksualitet, kropp, seksuell orientering og kjønnsidentitet. Samtidig *“gi barna rom og mulighet til å fortelle”*. Et overordnet perspektiv som de stadig kom tilbake til var forebygging som en del av arbeidet med fysisk, psykisk og seksuell helse slik at barna skulle bli rustet til å møte livet på godt og vondt. Dette er i tråd med rammeplanens føringer om forebygging, bevissthet i forhold til seksuelle overgrep og avdekking (Kunnskapsdepartementet, 2017).

5.4 Faktorer som hemmer

5.4.1 Religion og kultur

Noen av barnehagene hadde utfordringer på individnivå der ansattes kultur preger utførelsen av dette arbeidet ved at de *“forholder seg ikke til homoseksualitet og kjønnsidentitet”* og har andre *“egne etiske overbevisninger”*. Mangfold, minoritetsspråklige barn og foreldre som snakker et annet språk har en annen kultur for dette temaet, og gjør det vanskelig å få i gang og forsvare arbeidet. Noen har *“religiøse overbevisninger”* og for dem er det slik at *“homofili er forbudt”* og det er fremdeles slik at *“transpersoner blir drept”*. Når det gjelder kjønnsidentitet er det slik at *“kulturen i dag forteller hvordan en skal være”* der *“feminint er svakt og maskulint sterkt”*. Det blir ikke rom for barna å være seg selv *“kultur og religion ødelegger medmenneskeligheten for de som er annerledes”*. Dette viser Bang (2011) til gjennom subkulturer som finnes i både barnehager og ellers i samfunnet vi lever i. De har sammen skapt sin egen virkelighet, som strider mot for eksempel organisasjonskulturen som er, eller det åpne samfunnet vi higer etter.

5.4.2 Foreldre

Det å forholde seg til foreldre er for noen vanskelig da barnehagene er *“redd for å støte noen med sin åpenhet og informasjon”*. Temaet er ikke i barnehagen da *“det ikke er noe barna eller foreldre etterspør”* og de legger frem foreldres syn der *“de synes det er ubehagelig og vanskelig”*. Barns uskyldighet og renhet ble skadet om seksualiteten ble utviklet i barndommen, og barn fikk følge sine lyster (Skarpsno, 2013). Foreldre føler på begrensninger fordi temaet er flaut (Stone et al., 2017). *“Noen foreldre “klager” på at denne tematikken tas opp i barnehagen og “mange organ må inn og vise til at jobben er skikkelig gjort”*.

Noen av de som har prøvd litt har opplevd stor motgang og de blir *“sliten av å forsvare og motbevisne arbeidet vi gjør”*. I en av barnehagene i denne studien kommer det frem at *“det hadde blitt ramaskrik fordi det rett og slett er uakseptabelt å lære om slikt”* og videre hadde det *“blitt en sak på kontoret”*. Dette kan henge sammen med at foreldre gjerne vil bevare barns uskyld, og noen skaper assosiasjoner med voksen sex (McGinn et al.,2016; Stone et al.,2012).

5.4.3 Seksuelle overgrep

Det finnes fremdeles en frykt hos ansatte i barnehager som grunner i Bjugn saken på 80 tallet, og gamle diskurser som henger preget av kristendommen og bruk av religion til å tøyde lyster (Skarpsno,2013). Bjugn-saken har satt en støkk i mange og tanken om å ha temaet seksualitet i barnehagen er utenkelig. Flere av personalet i barnehagen er *“redd for å bli anklaget for noe”* eller at foreldre eller andre rundt skal *“sammenligne det med pedofili”*. Flere har vært med på kurs i regi av barnehagen, men de går direkte på avdekking og veien videre derfra, ikke forebygging og normal seksualitet. Seksuelle overgrep er det som folk forbinder mest med det å arbeide med barns seksualitet, fordi det er så mye i media og det må forebygges. Dette viser også flere av regjeringens strategier til og videre hva de enkelte *“nye”* strategiene er bygget på. Slik som strategien for psykisk helse (2017) bygger på, blant annet tiltaksplan for bekjempelse av seksuelle overgrep mot barn, opptrappingsplan mot vold og overgrep og retten til å bestemme over eget liv. Det er viktig å arbeide med normal seksualitet, fordi 40% av overgrepsutsatte barn viser ingen tegn på seksuelle overgrep (Frederich et al., (2003).

5.4.4 Prioriteringer

Dette temaet har ikke vært eller fremdeles ikke en del av barnehagens vanlige praksis.

Utsagn fra informantene bekrefter dette når de sier *“aldri har hatt det som tema i noen av barnehagene jeg har vært i”* og *“på mine 20 år i barnehage har jeg aldri vært borti dette”*. Dette viser også Skarpsno (2013) til, da barnehageansatte samhandler med barna ut ifra forskjellige diskurser, og barns seksualitet overlates til tilfeldigheter. Mange barnehager er *“innarbeidet i gamle rutiner og den gamle tralten”* og det bærer preg av *“organisasjonskulturen og hva vi fokuserer på”*. Det blitt sånn at *“institusjonaliseringen går utover barns egentid”* og det er mange *“store barnehager og en travel hverdag”*. Det er en *“travel hverdag”* og de har ikke *“all verdens plantid”*. Det hender de kommer inn på temaet eller at barn tilfeldigvis låner bøker innen temaet på bibliotekbesøk, men da er det slik at de *“jobber litt ubevisst”*. De har *“andre satsingsområder”* og *“ikke rom for det når andre ikke vil”*. Barnehager har stort *“fokus på språk og sosial kompetanse”* og de mener *“temaet bør komme naturlig fra barnas utvikling”*. *“Fokuset går på hva vi velger”* og *“ped.ledere vil ha andre*

fokus". En informant formulerte seg slik: *"jobber med så mye så mye annet som vi kan så mye om"* og en annen *"tar det som det kommer"*. De er veldig tydelige på at de *"tar barnas innspill på alvor"* men har selv ikke lagt så stor vekt på temaet. Det blir litt *"tilfeldig hva barna velger"* og de har fokus *"her og nå"*. De er ærlige på at de *"mangler fokus"* og at arbeidet *"ikke er så gjennomtenkt men mer tilfeldig"*. Barns medvirkning blir vektlagt og de *"jobber med temaet spontant ut fra barnas innspill"*. De pedagogiske lederne har eller bør ha ansvaret for temaet kommer det frem i svarene med formuleringer som dette *"pedagogisk leder har ansvar for å sette av tid til dette"*, *"pedagogisk leder har ansvar for fokusområder"* og *"den som har dagens ansvar må velge seg noe for dagen"*.

5.6 Faktorer som påvirker begge områder

5.6.1 Kunnskap

Kunnskap trekkes frem som et viktig moment i barnehagene som arbeider med temaene og en *"førsteprioritet"* fordi *"en må vite hvorfor en jobber med det"*. Kunnskapsheving i form av kurs og foredrag med *"ferdighetstrening i form av case eller rollespill"* har gitt *"trygghet til personalet"* som de har tatt videre som *"tema i personalmøter og avdelingsmøter som gir gode refleksjoner"*. Dette gjelder både den normale seksuelle utviklingen, forebygging av seksuelle overgrep og leken der de voksne må følge med på *"maktbalansen i den seksuelle leken"*. Ved å inkludere hele personalet i kunnskapshevingen har det blitt *"godt implementert"* og *"en del av hverdagen"* samtidig som de *"blir komfortable med å snakke om det"*. De har *"normalisert"* temaet i barnehagen, og brukt *"humor og latter"* for å skape en avslappet stemning på det via *"sosial samling og quiz"*. Det er viktig å *"vite noe om normaliteten fordi seksuell atferd betyr ikke automatisk at barna er utsatt for noe"*.

Etter hvert som de lærer mer *"søker de stadig ny kunnskap og vil gjerne reise på kurs"*. De *"veileder nye ansatte"* i barnehagene og ser behovet for å *"få dette inn på utdanningsløpet til barnehagelærere og lærere"*. De bruker verktøy flittig og leier inn eksterne instanser for mer kunnskapsheving slik som *"Stines Sofie Stiftelse har hatt foredrag for oss, holdt eget foreldremøte og hatt samlingsstund med de eldste i barnehagen der de har vist oss hvordan"*. De *"koordinerer med andre kommuner"* og sørger for *"god forberedelse til tema og opplegg"*. Når arbeider er blitt en del av hverdagen og godt implementert, samtidig som de inkluderer foreldre *"gir det rød tråd i dokumenter og planer"*.

Barnehager som ikke arbeider strukturert med det eller tilfeldig, trekker frem mangel på mange av punktene beskrevet over. De trenger å *"få mer kunnskap og erfaring utover det som er i media"* *"for å føle seg trygg i sin rolle"*. Dette stemmer overens med det Island (2019) sier fordi de klarer ikke å

skille mellom normal seksuell atferd og tegn på seksuelle overgrep. De *“mangler felles forståelse av begrepene”* og kunnskap om *“hvordan bruke det i hverdagen”*. Seksualitet og kjønnsidentitet er *“fremmedord”* og *“ingen refleksjoner eller diskusjon”* om temaene eller rammeplan. *“Nye ansatte mangler kunnskap”* og det har vært *“minimalt på studiene”* slik at *“hvis det skulle oppstå noe, henvender vi oss til støttetjenester”*. Ruud (2019) viser til funn fra en undersøkelse som viser at 70% av barnehagelærere ikke føler seg trygge nok på temaet, at det seksuell helse er for lite prioritert, og den undervisningen de fikk var for dårlig.

De *“trenger å lære mer, og jobbe ut ifra det”* samtidig ønsker de å *“høre andre barnehagers erfaringer og historier”* slik at de lettere kan forstå *“hvordan det konkret kan gjøres i praksis”*. Noen barnehager har *“et dårlig fagmiljø”* eller *“mangel på fagmiljø”* og noen er *“uten fagpersoner”*. Barnehagene *“tør ikke våga”* og sier at *“det skulle vært flere til å dra lasset sammen”*. *“Det må inn en fagperson som kan holde foredrag”* slik at de blir mer *“bevisst”* og kan *“sette i system”*. Det er et stort og omfattende tema som krever kunnskap og *“det er for lite kursing og info om det”* som *“skaper usikkerhet og mangel på selvsikkerhet”*.

Det er for lite kunnskap blant lærere, studenter og blant leger (Moen,2019).

Det *“kreves et implementeringsarbeid for å bli trygg på samtale, spørsmål, samlingsstunder og systematisk arbeid med temaet”* slik at *“personalgruppa har samme forståelse, føler seg trygg nok og har kompetanse på temaet”*. Bræin et al., (2019) viser til at utdanningsinstitusjoner ikke oppfyller kravene fra rammeplanen og at det er store variasjoner. Personalet må være *“trygg nok til å snakke om fitte og pikk”*. Brouskeli et al.,2017; Oktavianingshi et al., (2017) trekker også frem at et fåtall får undervisning om temaet, og blir derfor usikre på hvordan de skal lære det bort.

5.6.2 Verktøy

Mangel på *“kunnskap og konkreter”*, *“nettressurser og informasjon”* og *“materieill til bruk med barna og personale”* er utfordringen for mange. De synes det er *“utfordrende å finne verktøy til annet- ikke bare til avdekking og veien videre”* og *“ønsker tips”*. Personalet trenger retningslinjer og å *“vite hvordan en konkret kan gjøre det”* helst er det slik at de *“trenger ferdig opplegg”*.

Når kunnskapen er på plass, er barnehagene vågale og kaster seg ut i arbeidet. De undersøker selv og følger opp tips til verktøy som kan brukes i barnehagen, sammen med barna. Bøker er en viktig faktor der de har faglitteratur for voksne med forfattere som *“Aasland, Skarpsno, Arntzen og Hegge. Gro Dahle og Anna Fiske”* har bøker som finnes i alle barnehagene som arbeider strukturert med det. De sørger for at *“bøkene er tilgjengelig for barna”*. Boken om *“prinsesse Ivar”* trekkes også frem.

Videre har de *“dokumenter om forebygging av seksuelle overgrep, tiltaksplaner og beredskapsplaner.”* De har verktøy for å kartlegge barns seksuelle atferd kalt *“trafikklyset”*, flere verktøykasser som går på seksualitet som *“hele meg fra pedlex”* og *“kroppen min eier jeg fra redd barna”*. For å snakke om det som er vondt og ubehagelig bruker de *“barnestemmen som går på vonde hemmeligheter”*. Andre inkluderer seksualitet og kjønnsidentitet i verktøy som *“mitt valg fra lions som fokuserer på livsmestring”*. Det er også brukt nettressurser som *“typisk for”* fra kanvas der det blir poengtert at *“klarer du å lese, klarer du å gjennomføre opplegget”* og serien fra NRK *“kroppen min eier jeg”*.

5.6.3 Støtte

En *“oppbacking”* av *“kommune og ledelse”* er også en viktig faktor som fremmer for arbeidet med temaet. Når arbeidet er satt i gang har de forsøkt å inkludere flere ledd og *“rådmann er med fordi han ser viktigheten”* og *“kommunen er med”*. Det blir synlig på *“politisk nivå”* og de *“har økonomisk støtte”* til videreutdanning, kurs og kunnskapsheving. De er på lag med andre og har *“barnevernet inn som hjelp”*. Noen har satt av konkrete uker hvert år der alle barnehager i kommunen satser ekstra, og *“hver tirsdag hele året”*. De ønsker at det skal komme noe mer fra *“nasjonalt”* hold som gir alle en *“plikt til å ha kunnskap om det”*. Å vite at en har støtte i systemet gir personalet en *“trygghet”* som kan forsvare arbeidet til foreldre og flere kan si at *“mitt lovverk trumfer dine følelser”*.

Mangel på støtte og *“noe nasjonalt som legitimerer at vi har lov å jobbe sånn i barnehagen”* er en faktor som hemmer. *“Det er synd at det er så store forskjeller på innhold i barnehager”*. Dette er noe som regjeringens strategi for seksuell helse (2016) trekker frem, at de må vurdere om regelverket som gjelde barnehagens ansvar for å oppdage og hjelpe barn utsatt for seksuelle overgrep er godt nok.

Ytringer om *“nasjonale retningslinjer”* kommer frem og mer krav til kommune, barnehage og styrere *“som en konkret kan vise til, som alle må følge konkret”* fordi at *“det som står i rammeplanen er for diffust”*. De *“trenger å høre at det er greit”* og *“personalet trenger støtte oppover i systemet for å ha faglig argumentasjon å vise til”*. Strategi for seksuell helse (2016) poengterer at de må revidere kompetansestrategien og videreutvikle kompetansetiltakene i samsvar med kompetansebehov som følge av ny rammeplan (HOD, 2016, s.21).

Noen sier at der *“er en lang kamp å få det til og de trenger oppbacking”* for *“uten støtte i systemet er det lett å undertrykke barns seksualitet og identitet”*. Mangel på klar ledelse både i barnehage og i kommunen mangler, og at *“ledelsen tar det videre”* er utsagn fra informantene som også påpeker at *“barnehagene har et stort utviklingspotensial”*. Det kommer også frem et ønske om at *“fylkesmannen skulle hatt tilsyn og ført avvik”*. Barnehager og kommuner må *“få det inn i sine årsplaner og dokumenter”* og *“endre sine prioriteringer”*. Alle er ikke kommet like langt og det er fremdeles *“mangel på handlingsplan og tiltaksplan i kommunen”*.

5.6.4 Holdning

Holdning var punktet som hadde flest koder totalt sett. *“Personalet endret holdning gjennom kunnskapen”* der de fikk en mer *“avslappet tilnærming”* til tema og et *“menneskesyn som inkluderer alle og anerkjenner dem som de er”*. De er *“kompetente voksne”* som er blitt *“mer åpne i samtaler med barn”* og *“åpne for barns nysgjerrighet”*. Bevissthet i lek og faktum at *“de voksne må tåle mer av den ville leken og inkludere jentene”* og *“barn må få frihet til seksuell lek”* er en selvfølge fordi *“det er greit at barn utforsker kropp”*. Bevissthet om at *“det er de voksne det kommer an på”* er tydelig når de som individer stiller seg bak spørsmålet *“vil du være med å gjøre en forskjell”* står sterkt forankret.

Barnehagen har *“generelt gode holdninger”* og sier at *“vi må lære videre gode holdninger”*. De trekker frem mange av argumentene som også står i *strategi for seksuell helse (2016)* deriblant redusering av skam og tabu rundt seksualitet, seksuell orientering og valg av partner skal være fritt. Det store *“mangfoldet øker bevisstheten”* og *“sammensatte familietyper”* bidrar til større fokus og inkludering. Refleksjoner rundt seksualitet og kjønnsidentitet blir større, og de *“blir mer bevisst når en ser sterke kjønnsroller hos foreldre”*. Kunnskap om barns seksualitet og kjønnsidentitet, og faktum at *“barn er født rene og uten fordommer”* preger sammen med det faktum at *“identiteten er så sterkt iboende at en kan ikke påvirke”*. For transbarn er det slik at de voksne *“kan moderere eller forsterke, men ikke tilegne”*. Dette er fordi *“barn er så egoistiske at de vil ha sine behov oppfylt uavhengig om det går på grunnleggende behov som mat og vann eller identitet”*.

Det har vært noen utfordringer med den *“eldre garde”* men *“de har gått av med pensjon”*, de syntes at *“det ble litt vel mye fokus”* på seksualiteten. Dette viser også Bang (2011) til, der mennesker som har jobbet 20-40 år i samme bedrift ofte har en subkultur med gamle verdier og normer. De kan ødelegge for organisasjonen om verdiene innad i institusjonen blir motsigende.

Betydningen av holdning smitter over på *“arbeidsmiljø”* og bidrar til en god organisasjonskultur med subkulturer som er åpne om at dette temaet ønsker ikke de å jobbe med. Ledelsen i barnehager har godtatt at *“alle har en ryggsekk med seg”* og at denne kan innebære ulike historier som gjør at de ikke ønsker å jobbe med temaet selv, men setter ikke en stopper for andres arbeid. Personalet *“tør mer når en er trygg”* og det er viktig å ha en holdning om å *“tørre å se flest mulig av barna”* for en vet med sikkerhet at *“vi ser ikke alle barna”*.

Når en står *“fastgrodd”* og det er *“utfordrende med ulike meninger hos personalet”* blir *“det vanskelig å få til når andre ikke synes temaet er interessant”*. En informant var *“egentlig skuffet over majoriteten som jobber i barnehage og selve systemet”* der *“de eldre er ikke åpne”* og noen *“syns det er ekkelt og er lite villige til å ta innover seg at seksuelle overgrep og vold faktisk skjer”*. Det blir en *“dobbeltmoral der de jobber for barns beste, men vil ikke touche innom dette temaet”*. Dette strider mot rammeplanen og dens innhold som sier at personalet skal reflektere over egne holdninger, vite hvordan man arbeider forebyggende og oppdage seksuelle overgrep. De skal også ha et bevisst forhold til at barn blir utsatt for seksuelle overgrep (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Verdier, holdninger og meninger går på *“egne interesser”* og *“unnskyldninger”*. Noen mener det *“er for tidlig å snakke om dette i barnehagen”* og *“fokuset er heller på andre ting, for dette er for krevende”*. *“Enkelte barnehager har ikke rikkert seg fra 80 tallet og knytter fremdeles skam og tabu rundt seksualitet og kjønnsidentitet”* og *“går på sjølvstyr”*. Skam og tabu er noe av det Skarpsno (2013) trekker frem fra Platon og hvordan hans diskurs om syndiggjøring mellom kropp og lyst ble videreført til kristendommen. Voksne med dårlige holdninger *“skaper fiendtlige sinn hos barn”* ved å være likegyldige og ikke kan *“gå ut av komfortsonen sin og møte ubehaget”*.

I mangel på kunnskap skapes det mangel på interesse og forståelse, når mennesker søker hjelp og står i villrede over sin kjønnsidentitet. Skepsis, tvil og arroganse er begreper som trekkes frem i mangel på kunnskap (Moen, 2019). De synes det er *“ekkel”, “kleint”, “for intimt”,* og de blir *“flau”, “sint”* eller *“provosert”*. Brouskeli et al., (2017) trekker også frem begrepene flau og vanskelig fra studentene i hans studie.

Det blir en mangel fordi *“vi har ikke våget å face realiteten og det er ulik praksis”*. På denne måten skaper *“vi fiendtlige sinn hos barn”* og *“vi skaper fordommer, usikkerhet, rasisme og transfobi”*. Det er en utfordrende jobb å *“få alle til å bli trygg”* og de blir fortsatt *“satt ut og lar vær å svare”*. Det er fremdeles slik at ansatte mener at *“de kan gjøre dette hjemme”* og *“legger lokk på det”*.

Det føles *“håpløst og trist, blir tungt”* når de voksne *“orke ikke å forholde seg til det som er vanskelig og utfordrende”*. *“Man kommer ikke frem med sine argumenter fra et faglig ståsted”* og *“de tror ikke på forskning fordi den forandrer seg hele tiden”*. Det skulle ikke være slik at ansatte i barnehager *“blir forskrekket, skamlegger og bagatelliserer identiteten til barna”* *“samtidig som de i nøden godtar arbeidet med en sarkastisk holdning”*. Noen kan finne på *“å le det bort, og si at nææh-han er nå koselig med skjørt og neglelakk”* men alt i alt så kan det bunne i *“usikkerhet og ukunnskap”* og at man *“kanskje gjør det større en det er”*. Noen svar viser vilje til endring, og at denne undersøkelsen *“var en tankevekker”*. Mange er enig i at temaet *“bør vies mer fokus”* og de *“har en del å gå på”* da *“temaet er viktig og aktuelt”*. Det er *“lite imponerende av oss”* og *“det er mitt ansvar som styrer å ta tak i det”*. *“Det hjelper å få en slik undersøkelse”* og *“det skapte diskusjon hos personalet”* - *“dette er nå en start”*.

6. Drøfting og konklusjon

Ting tar tid og kunnskap er makt.

Formålet med denne studien var å finne ut *hvilke faktorer som fremmer og hemmer arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen, i lys av nasjonale føringer*. Faktorene ble presentert i kapittelet analyse og resultat. Her presenteres diskurs og “sannhet” basert på funn og tolkning fra denne studien, med paralleller til teori og tidligere forskning.

Med et kritisk blikk kan man fremheve dokumentasjonen på at flere barnehager ikke er kommet i gang med dette arbeidet, både gjennom media og strategiplanene fra nasjonalt hold, noe også funn fra denne studien viser til. Å rette søkelyset på selve tematikken, og hvordan flere kan reflektere og arbeide etter nasjonale retningslinjer er en gevinst i seg selv. Et etisk prinsipp fra ståstedet jeg har hatt som forsker er å ta minoritetens stemme, som kan påstås å være undertrykt. Det blir en forpliktelse for meg som forsker og profesjonsutøver i barnehagen å ta barnas stemme, som en ildsjel. Jeg argumenterer for barns rett til kunnskap og de voksne som rollemodeller for å videreføre gode holdninger, åpent sinn og makten som ligger i det å ha kunnskap.

Livsmestring, psykisk helse og fysisk helse er kommet inn i rammeplanen sammen med flere nye begreper som seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. De er nye i rammeplanen, men også nye for dem som skal arbeide etter den. Arbeid med alt dette, uten å inkludere seksuell helse som begrep, vil være unaturlig fra mitt ståsted, i likhet med noen av informantenes utsagn. Det samme poengterer Helse- og omsorgsdepartementet (2017) som sier at den seksuelle helsen er både fysisk og psykisk. Kjønnsidentitet og seksualitet er knyttet til identitet, selvbylde, mental og kognitiv utvikling. De er preget av samfunnets sosiale strukturer og kultur. Det kom nye føringer og krav i rammeplanen, men kunnskapen som trengs blant ansatte har ikke økt nok til å arbeide etter føringene for alle barnehagene i Norge.

Oppgavens tematikk viser seg å være høyst aktuell og har betydning for samfunnet. Seksualitet og kjønnsidentitet omtales mye i samfunnet nå, vi er mer opplyst og vi er mer åpne. Stadig mer fokus kommer fra artikler, media og fra regjeringens hold. Samtidig er det fremdeles knyttet tabu, skam og frykt til dette. Arbeid med temaet er fremdeles en type “privat praksis” i mange arenaer, der noen arbeider mye med det, og andre kun når mistanker om overgrep oppstår eller de ser barn utfordre de tradisjonelle normene våre.

Det poengteres at arbeid med seksuell helse er noe som må mer frem i barnehages arbeid, og målene med strategiene og rammeplanen er enda ikke nådd. Et viktig poeng som ble trukket frem av informantene var at den normale seksualiteten ikke må gå på bekostning av mistanke om seksuelle overgrep og kjennetegnene på det, samt arbeid kun fra dette ståstedet. Dette bekreftes av tiltakene som er satt opp i strategiplanen for seksuell helse. I strategiplanen står at de må øke kunnskapshevingen i tråd med kravene fra rammeplanen, der mye er basert på forebygging av vold og seksuelle overgrep.

Mine funn viser at mange av faktorene som fremmet, også var faktorer som hemmet. Kunnskap var en faktor som var svært gjeldene for barnehagene som arbeidet med tematikken, grunnsteinene for arbeidet lå der. Kunnskapen bidro til trygghet, og igjen endring av holdning fordi de fikk nye perspektiver på tematikken. De fikk en forankring som legitimerte at "dette er viktig, og dere har lov". De så viktigheten av arbeid med seksuell helse i hverdagen, prioriterte det og kunne dermed støtte barns utvikling av seksuell helse. Med kunnskap om tematikken fikk de implementert arbeidet og hadde det som tema, på lik linje med alt annet i hverdagen. Det ble dermed forebyggende gjennom å normalisere kjønn og kropp, og det ga rom og mulighet for å kunne avdekke eventuelle overgrep.

Mangel på kunnskap var også en faktor som også hemmet mange. I data fra barnehagene med lavt kunnskapsnivå om tematikken, var begrepet forebygging fraværende. I mangel på kunnskap ble det ikke prioritert i praksisen, de var usikre, og syns det var et ubehagelig tema. Dermed skapte dette en holdning som ikke var helt åpen for å ta innover seg tematikken. Mangel på kunnskap skapte også en usikkerhet når det gjaldt inkludering og samarbeid med foreldrene. De visste ikke hva de skulle si og hvordan skulle de forsvare arbeidet. Heller ikke hvordan svare foreldrene hvis de var misfornøyde. Det viser seg at kunnskap gir ringvirkninger til flere faktorer både på godt og vondt. Kunnskap påvirker holdning, prioriteringer, forebygging, krav om støtte fra kommune, verktøy. Hos noen er kunnskap også en inspirasjonskilde og tenner en gnist hos ildsjeler.

Med siteringen fra rammeplanen om meldeplikt til barnevernet ved omsorgssvikt m.m trekkes det også frem at personalet skal være bevisst og ha kunnskap om forebygging og hvordan de kan oppdage dette. Det viser til at de ansatte da skal tilegne seg kunnskap og besitte den. Da burde arbeid med kjønnsidentitet og seksualitet i barnehagen være nasjonalt lovpålagt med konkretiseringer som det er umulig å ta feil av, og retningslinjer man er forpliktet til å følge. Dette er også noe informantene presiserer, både de som arbeider med tematikken og de som ikke gjør det,

fordi rammeplanen blir for diffus og dermed skapes en «privat praksis». Rammeplanens krav og endringer om seksualitet og kjønnsidentitet har vært lite reflektert om i barnehagene som ikke arbeider med det. Her sa også en informant at dette var hennes ansvar som styrer, og her måtte det tas tak.

I tillegg til kunnskap utpeker “ildsjel” og “støtte” seg som viktige faktorer for arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet. Barnehagene som arbeider aktivt med tematikken viser til at det er en eller to personer som har dratt i gang dette arbeidet, som oftest etter kompetanseheving og inspirasjon. De vil være med på å gjøre en forskjell, ettersom de har fått kunnskap og forstått viktigheten med det. De er vågale og prøver seg i arbeidet, samtidig som de selv søker kunnskap på eget initiativ. De melder seg på kurs og foredrag, og videre inspirerer og påvirker andre positivt. Dette er en mangel i noen av barnehagene der tematikken ikke er fokus på, der en informant sa *“det må komme noen som deg og spre kunnskap”*. Mange av barnehagene ønsker å inkludere tematikken i barnehagen, men vet ikke hvordan og hva som er lov, i den forstand om hva som er alderstilpasset for barna. Hva har de lov å si og snakke om, hvordan skal de legge det frem, hva de kan bruke av verktøy og bøker er ting de lurer på.

De føler seg usikre på tematikken, og dermed blir den overlatt til tilfeldighetene slik som Skarpsno (2013) også viser til at kan skje. At personalet vet forskjellen på normal seksualitet hos barn og tegn på atferd som bekymrer er essensielt, og dermed trengs kunnskapsheving om seksuell helse. Dette trekker også en av informantene frem som viktig, og noe som gir trygghet. Island (2009) viser til at studentene trekker frem at det er vanskelig å skille mellom normal seksualitet og atferd som bekymrer. De poengterer at undervisningen er både mangelfull og for dårlig, og ikke i tråd med rammeplanens føringer. Basert på informantene i min studie kommer det frem at det har vært minimalt eller ingenting om dette på studiene. Altså en sosial konstruert diskurs fra utdanningsinstitusjoner, der fokus på seksuell helse hos barn ikke prioriteres. Denne diskursen kan sies å ha satt sitt preg hos tidligere studenter, sammen med samfunnets diskurser. Det er da et sosialt konstruert fenomen, der jeg som forsker har fått erfaringer fra informantene som sammen med teori og tidligere forskning danner et felles grunnlag og sannhet om mangel på kunnskap.

Det ligger en sannsynlighet for at ideen om barns uskyld, forbud mot homofili og seksualitet i tiden før Freud gjorde sitt inntog, fremdeles er rotfestet i samfunn, kultur og tankegang.

Det samme kan sies om Bjugn-sakens ettervirkninger, som fremdeles er rotfestet slik som Skarpsno (2013) og noen av informantene viser til. Lek, utforskning av kjønnsuttrykk og utforskning blir tabu og

lagt lokk på, og vi kommer ikke videre. Når barna blir sett på som uskyldige og rene individer, av barn og ansatte, og det blir dratt paralleller med den voksne seksualiteten, blir barna frarøvet kunnskap om sin egen kropp. Det er en frykt og usikkerhet til stede som ikke kan endres uten kunnskap, for de fleste. Unntaket er “ildsjelen” (Gergen og Gergen, 2005) som har egen drivkraft og interessefelt som gjør at de søker kunnskap, og arbeider med tematikken på eget initiativ. Det kan tyde på at frem til kunnskapen spres, er det vanskelig for de fleste enkeltindivider å endre tankegang og holdning om man legger sosialkonstruktivismen til grunn.

Organisasjonskulturen og subkulturer påvirker fremdrift og kvalitet når det gjelder arbeid med seksuell helse i barnehagen. Mange barnehager har “småsjefer”, og er fremdeles i “den gamle tralten” der det går sin vante gang og ønsker ikke ut av komfortsonen sin.

Lojalitet overfor nasjonale retningslinjer forsvares ved at de gjør det på denne måten slik de alltid har gjort. Ved at rammeplanen er for “diffus” kan de gjøre egne tolkninger, og arbeide på en måte de finner passende.

Seksuell helse bør fremheves mer i utdanningsinstitusjoner og kompetanseheving for ansatte i barnehager, for å normalisere temaet. Ikke noe man kun arbeider med i kontekst av seksuelle overgrep. Ved å prioritere seksuell helse på utdanningsinstitusjoner og i form av kurs, endres diskursen og holdninger til seksualitet og kjønnsidentitet. Slik kan utdanningsinstitusjoner lage nye sosiale konstruksjoner ved bruk av internalisering, der forventinger og strukturer i samfunnet ubevisst blir en del av aktøren, og dermed bli en form for eksternalisering ved å skape en ny virkelighet (Berger & Luckman, i Tjora, 2020). Det trengs en endring, fordi kultur og sosialt felleskap påvirker barns seksualitet (Jørgensen & Phillips, i Thagaard, 2019).

Seksuelle overgrep er blitt et folkehelseproblem der de fysiske og de utsatte barna kan preges resten av livet med psykiske og fysiske konsekvenser (HOD, 2017). Kunnskapen studentene får legger grunnlag for gode holdninger, hvordan man kan arbeide med det i barnehagen og hvilke verktøy de kan bruke. Dermed vil det prioriteres mer og nasjonale mål bli nådd. Det gjelder grunnlag for god seksuell, psykisk og fysisk helse, fordi alt henger sammen (Hod, 2016), samtidig som det vil bli et primært forbyggende tiltak. Som et universelt tiltak, blir det da tidlig innsats med fokus på store grupper og vil komme alle barna til gode (Bjørnsrud & Nilsen, 2012). Nye sosiale konstruksjoner der seksuell helse får mer positivt fokus, kan videreføres til neste generasjon slik at forhold til seksualitet og kropp blir mer avslappet (Aasland, 2020).

Fenomenologiske perspektiver basert på egne etiske overbevisninger, kultur og holdninger som strider mot "seksualitet og homoseksualitet" gjør det også vanskelig å arbeide med tematikken. Mennesker forstår omverdenen gjennom kategorier. Kultur og tiden vi lever i preger vår forståelse av omverdenen (Thagaard, 2019). Den grunnleggende ide om at mennesker konstruerer sin egen verden, betyr at mennesker finner mening i det å være en ildsjel. Alle barnehagene har ikke ildsjeler for denne tematikken, derfor må det mer nasjonale konkrete krav, oppfølging og støtte til. Kunnskapsheving, endring og implementering tar tid, og når tematikken anses av mange som ubehagelig kreves det mer av regjeringen og det nasjonale systemet vårt. Til nå kan det ikke sies å være skikkelig i gang, og mange år er gått siden de skrev tiltaksplanen i 2014.

Kunnskapen de får, gjør at arbeidet implementeres og forankres- og mest sannsynlig praktiseres mer av alle. Ved å vektlegge det i utdanningsinstitusjonene, får de faglig forankring og dermed noe å støtte seg til. Det er ikke en ildsjel for denne tematikken i alle barnehagene, og dermed må kunnskapen ut, inspirasjon skapes og gnisten tennes.

Sluttord

Denne oppgaven har vært en lærerik reise og ville ikke vært den foruten. Gøy, slitsom og verdifull på samme tid. Jeg har lært mer om seksualitet og kjønnsidentitet, samt viktige faktorer som hemmer og fremmer arbeidet i barnehager rundt om. Det har vært mange prosesser med refleksjon og selvgransking, som har ført til et nytt syn på saken og endring i holdning hos meg. Fra det å "få fingern ut" til verdien av kunnskapsheving som grunnlag for trygghet slik at arbeidet blir praktisert på en god og hensiktsmessig måte med barna.

Vi går en spennende tid i møte, der alle venter på komme tilbake til normalen etter Covid-19 pandemien. Hvordan det står til med folkehelsen når den tid kommer, er usikkert.

Det samme kan sies om barnehagens tilstand, da flere hadde gode opplevelser med små kohorter (grupper) og kortere åpningstid på rødt nivå. Det ble en pust i bakken for mange. Det kommer stadig flere krav fra nasjonalt hold, ønskes mer dokumentasjon og kartlegging, samtidig som barnehageansatte bønnfaller om mer bemanning for å få bedre kvalitet og mer tid med barna.

Noe som er verdt å påpeke er hvordan denne oppgaven har åpnet øynene mine opp for en ny "sannhet" der kunnskapen må ut før det kan skje en endring. Arbeidet er kommet i gang mange plasser, der en ildsjel har stått i spissen. Ildsjeler finnes ikke overalt, og dermed blir konkretisering og krav fra nasjonalt hold mer viktig for at seksuell helse blir satt på dagsordenen hos flere. Det er ikke bare å "få fingern ut", slik som jeg da uvitende var fastlåst i min egen sannhet om dette.

Barnehagen er en særdeles viktig arena for barn, og her legges grunnlaget for mye.

Flere har ønsket tips til fagstoff, barnebøker, verktøy og lignende. Samtidig med oppgaven, ble det arbeid på «privaten» der jeg laget en liste med aktuelle verktøy, og en liste med tips til kompetanseheving som ble sendt ut. Samt hatt foredrag i egen barnehage med powerpoint. Oppgaven har åpnet nye dører for meg i arbeidslivet, samt satt i gang refleksjoner og arbeid rundt tematikken i flere barnehager gjennom intervju og spørreundersøkelse. Det var mer enn jeg hadde håpet på.

Referanser

- Aasland, M.W. (2020). *Barna og seksualiteten* (2. utg). Cappelen Damm AS.
- Almås, E. & Pirelli Benestad, E. E. (2001). *Kjønn i bevegelse*. Universitetsforlaget.
- Almås, E. & Johannessen, M. (2017, 25.01). *Ny nasjonal plan for seksuell helse- hva nå? Psykologisk*.
<https://psykologisk.no/2017/01/ny-nasjonal-plan-for-seksuell-helse-hva-na/>
- Amundsen, M., Bjerkland, M. & Garmannslund, P.E. (2020). Kjønnforskjeller i ungdoms opplevde tilfredshet med utseende, selvoppfatning og selvhevdelse. *Spesialpedagogikk*, 2020(5), 58-65.
- Arntzen, M. & Renolen, M (2019). *Prinsesse Ivar. - Om barn og kjønnsidentitet*. GAN Aschehoug.
- Askeland, I.R., Jensen, M. & Moen, L. H. (2017). *Behandlingstilbudet til barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd*. (NKVTS rapport 1.2017). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
https://www.nkvts.no/content/uploads/2017/03/NKVTS_Rapport_1_2017.pdf
- Balter, A.S., Van Rhijn, T. M., & Davies, A.W.J. (2018). Equipping early childhood educators to support the development and sexuality in childhood: Identification of pre- and post-service training needs. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 27(1), 2018, 33-42.
<https://www.utpjournals.press/doi/abs/10.3138/cjhs.2017-0036>
- Balter, A.S., van Rhijn, T. M. & Davies, A.W. J. (2016). The development of sexuality in childhood in early learning settings: An exploration of early childhood educators' perceptions. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 25(1), 30–40. <https://doi.org/10.3138/cjhs.251-A3>
- Bancroft, J. (2009). *Human sexuality and its problems*. Churchill Livingstone/Elsevier.
- Bang, H. (2011). *Organisasjonskultur*. Universitetsforlaget AS.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2013). *En god barndom varer livet ut. Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og*

ungdom (2014-2017).

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/foa/bld_overgrep_web.pdf

Barron, C. & Capous-Desyllas, M. (2017). Transgressing the Gender Norms in Childhood: Understanding Transgender Children and Their Families. *Journal of GLBT Family Studies*, 13(5), 407-438. <https://www.tandfonline-com.galanga.hvl.no/doi/full/10.1080/1550428X.2016.1273155>

Befring, E. (2012). Forebygging- tidlig innsats til barnets beste. I H. Bjørnsrud & S. Nilsen (Red). *Tidlig innsats. Bedre læring for alle?* (21-34). Cappelen Damm AS.

Befring, E. (2016). *Grunnbok i spesialpedagogikk*. Universitetsforlaget.

Benestad, E.E.P. & Almås, E. (2007). *Kjønn i Bevegelse*. Universitetsforlaget.

Blazeski, G. (2018, 20.03). Most Victorian-era boys wore dresses and the reasons were practical. *The Vintage News*. <https://www.thevintagenews.com/2018/03/20/breeching-boys/>

Bolstad, S. H. (2019, 18.02). ICD-11: Helse til alle kjønn. *Psykologtidsskriftet*. <https://psykologtidsskriftet.no/kronikk/2019/02/helse-til-alle-kjonn>

Boysen, M. S.W., Hansen, N. F. & Yamil, M. (2020, 19.10). Pædagogiske ildsjæle og entreprenører: Et studie af entreprenørskab som et muligt rum for faglig fordybelse og specialisering inden for det pædagogiske felt. *Forskning I Pædagogers Profession Og Uddannelse*, 4(2), 17. <https://doi.org/10.7146/fppu.v4i2.122500>

Bridgeman Art Library (1883): black and white photograph. Bridgeman Art Library / Universal Images Group. Rights Managed / For Education Use Only. https://quest-eb-com.galanga.hvl.no/search/franklin-roosevelt-child/1/108_265758/Franklin-D.-Roosevelt-as-a-baby-held-by-his-father-1883/more

Bromberg, S. & O'Donohue, W. T. (Red.). (2013). *Handbook of Child and Adolescent Sexuality. Developmental and Forensic Psychology*. Academic Press.

Brouskeli, V. & Sapountzis, A. (2017). Early childhood sexuality education: Future educators' attitudes and considerations. *Research in Education*, 99(1), 56–68.

<https://doi.org/10.1177/0034523717740149>

Bræin, F. A., Austegaard, A.S. & Lindboe, A. (2019). Det handler om barns liv, og det haster.

Aftenposten. <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/kJBA39/det-handler-om-barns-liv-og-det-haster-ada-sofie-austegaard-anne>

Buli-Holmberg, J. (2012). Tidlig innsats og forebyggende arbeid i barnehagen. I H. Bjørnsrud & S. Nilsen (Red). *Tidlig innsats. Bedre læring for alle?* (71-85). Cappelen Damm AS.

Bjørnsrud, H. & Nilsen, s (Red). (2012). *Tidlig innsats. Bedre læring for alle?* Cappelen Damm AS.

Campbell, C., Mallappa, A., Wisniewski, A. B., & Silovsky, J. F. (2013). Sexual Behavior of Prepubertal Children. I Bromberg, S. & O'Donohue, W. T. (Red.), *Handbook of Child and Adolescent Sexuality. Developmental and Forensic Psychology*. San Diego: Academic Press.

Dagbladet (2021, 19.05). Lov å heise Pride-flagg. *Dagbladet*. <https://www.dagbladet.no/nyheter/lov-a-heise-pride-flagg/73783254>

Davies, S. L., Glaser, D., & Kossoff, R. (2000). Children's sexual play and behavior in pre-school settings: staff's perceptions, reports, and responses. *Child Abuse & Neglect*, 24(10), 1329–1343.

<https://doi.org/10.1080/03004430.2015.1121253>

de Graaf, H., & Rademakers, J. (2006). Sexual Development of Prepubertal Children. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 18(1), 1–21. https://doi.org/10.1300/J056v18n01_01

Draugedalen, K. (2018). Barn og unge med problematisk og skadelig seksuell atferd i barneskolen. *Spesialpedagogikk*, 18(02), 30-38.

Edvardsson, B. (2011). Normala sexuella beteenden hos barn. *Akademien för juridik, psykologi och socialt arbete*. Ørebro universitet. Hentet fra <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:349312/FULLTEXT02>

- Egan, R. D., & Hawkes, G. L. (2008). Imperiled and Perilous: Exploring the History of Childhood Sexuality. *Journal of Historical Sociology*, 21(4), 355–367. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6443.2008.00341.x>
- Folkehelseinstituttet (2017, 03.01). Overvekt og fedme i Noreg. <https://www.fhi.no/nettpub/hin/ikke-smittsomme/overvekt-og-fedme/>
- Folkehelseinstituttet (2020, 17.12). Livskvalitet og psykisk helse under koleraepidemien nov-des 2020. <https://www.fhi.no/div/helseundersokelser/fylkeshelseundersokelser/livskvalitet-og-psykisk-helse-under-koronaepidemien--nov-des-2020/>
- Folkehelseinstituttet (2021, 08.02). Pandemien har hatt størst utslag på fysisk aktivitet og kosthold hos yngre voksne. <https://www.fhi.no/nyheter/2021/pandemien-har-hatt-storst-utslag-pa-fysisk-aktivitet-og-kosthold-hos-yngre-/>
- Fangen, K. (2010). *Deltakende observasjon* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Friedrich, W. N., Davies, W. H., Fisher, E., & Wright, J. (2003). Sexual Behavior Problems in Preteen Children. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 989(1), 95–104. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.2003.tb07296.x>
- Friis, P. & Aasland, M.W. (2017). Forebygging av seksuelle overgrep må ikke gå på bekostning av barns positive seksualitet. *Barnehage*. Hentet fra <https://www.barnehage.no/forebygging-helse-kanvas/forebygging-av-seksuelle-overgrep-ma-ikke-ga-pa-bekostning-av-barns-positive-seksualitet/105422>
- Gergen, K. & Gergen, M. (2005). *Social Konstruktion ind i samtalen*. Dansk Psykologisk Forlag
- Grønmo, s. (2017). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Hatlem, M. & Larsen, T. (2020). Ordning med å heve kompetanse i barnehagen er utfordrende. *Første steg* 20(4), 54-56.

- Hegge, B. (2018). *Med hjerte for seksualiteten. Veiledning til sunn seksuell helse hos barn og unge*. Hertervig Forlag.
- Heiman, M. L., Leiblum, S., Cohen Esquilin, S., & Melendez Pallitto, L. (1998). A Comparative Survey of Beliefs About "Normal" Childhood Sexual Behaviors. *Child Abuse & Neglect*, 22(4), 289–304.
[https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(97\)00176-2](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(97)00176-2)
- Helse og omsorgsdepartementet. (2016). Snakk om det. *Strategi for seksuell helse 2017-2022*.
https://www.regjeringen.no/contentassets/284e09615fd04338a817e1160f4b10a7/strategi_s_eksuell_helse.pdf
- Helse og omsorgsdepartementet. (2017). Mestre hele livet. *Regjeringens strategi for god psykisk helse 2017-2022*.
https://www.regjeringen.no/contentassets/f53f98fa3d3e476b84b6e36438f5f7af/strategi_for_god_psykisk-helse_250817.pdf
- Helse og omsorgsdepartementet. (2020). Sammen om aktive liv. *Handlingsplan for fysisk aktivitet 2020-2029*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/43934b653c924ed7816fa16cd1e8e523/handlingsplan-for-fysisk-aktivitet-2020.pdf>
- Holterman, S. (2019, 27.12). La barna leke seksuelle leker i barnehagen. *Utdanningsnytt*.
<https://www.utdanningsnytt.no/barnehage-podkast-seksualundervisning/la-barna-leke-seksuelle-leker-i-barnehagen/200000>
- Høgskolen i Innlandet. (2021). Studieplan 2020/2020. Videreutdanning i identitet, kroppsbilde og seksuell helse i skole og barnehage.
<https://www.inn.no/studiehaandbok/studiehaandboeker/2020-2021-studiehaandbok/studier/lup-fakultet-for-laererutdanning-og-pedagogikk/boa/vuiks-videreutdanning-i-identitet-kroppsbilde-og-seksuell-helse-i-skole-og-barnehage>
- Håstein, H. (2019). *Mer didaktikk takk*. *Spesialpedagogikk* 19(01),45-49.

- Island, C. (2019, 17.02). Etterlyser kunnskap om hvordan de skal snakke med barn om overgrep. TV2.
<https://www.tv2.no/a/10415660/>
- Jackson, M. K. (2012). Pink and Blue: Telling the Boys from the Girls in America. *Journal of American Culture*, 2012, Vol.35 (3), https://onlinelibrary-wiley-com.galanga.hvl.no/doi/full/10.1111/j.1542-734X.2012.813_5.x
- Justis- og beredskapsdepartementet & Kulturdepartementet (2020). Pressemelding nr.53 (prop. 66 L (2019-2020)). Endringer i straffeloven mv. *Regjeringen*.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/foreslar-strafferettslig-diskrimineringsvern-for-transpersoner/id2696587/>
- Kottler, K. & Keller, K.L. (2021). *Markedsføringsledelse*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Kimerud, A. T. (2011). Konstruksjoner om barns seksualitet. I A. M. Otterstad & J. Rhedding-Jones (Red.), *Barnehagepedagogiske diskurser*. Universitetsforlaget.
- Meld. St. 19 (2015–2016). *Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-20152016/id2479078/?ch=1>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). Rammeplan for barnehagen: *Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/>
- Meld. St. 6 (2019–2020). Tett på – *tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Kunnskapsdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/?q=tidlig%20innsats&ch=1#match_0
- Lamb, S., & Coakley, M. (1993). “Normal” Childhood Sexual Play and Games: Differentiating Play from Abuse. *Child Abuse and Neglect*, 17(4), 515–526. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(93\)90026-2](https://doi.org/10.1016/0145-2134(93)90026-2)
- Langfeldt, T. (2000). Barns seksualitet (2. utg.). Pedagogisk forum.
- Lillevedt, S.H. (2020). Grenser for kjønn: Rammene for likestillingstiltak i barnehagen.

Barnehagefolk. 20(2), 37-43.

Llort, S.M. (2018). Spesialpedagogikk i et livsløpsperspektiv- et nødvendig fagfelt for mestring av hverdagen. *Spesialpedagogikk.* 18(4), 24-26.

Lunde, A. (2020, 03.01). Mappeeksamen: Vitskapsteori og metode, [MASPED3—302, Høgskulen på Vestlandet].

McGinn, L., Stone, N., Ingham, R., & Bengry-Howell, A. (2016). Parental interpretations of “childhood innocence”. *Health Education*, 116(6), 580–594. <https://doi.org/10.1108/HE-10-2015-0029>

Moen, V. (2019). Norske transkvinnens opplevelse av kjønnsbekreftende behandling. *Fontene forskning*, 2019, 12(2), 33-45. <https://fonteneforskning.no/forskningsartikler/norske-transkvinnens-opplevelse-av-kjonn-bekreftende-behandling-6.19.706327.ea2ec0c01d>

Mon, S.T. (2017, 30.01). Kjell og Erik skal gifte seg i kirken. Norsk rikskringkasting. <https://www.nrk.no/norge/det-forste-homofile-paret-som-gifter-seg-kirkelig-1.13350701>

Oktavianingshi, E. & Azyria Y. (2018). Teachers Knowledge and Belief for Educating Sexuality to Kindergarten Students. *Internal Journal of Pedagogy and Teacher Education*, 2018, Vol 2(2), 307-318. <https://jurnal.uns.ac.id/ijpte/article/view/19760/17174>

Politidirektoratet. (2021,15.02). Antall anmeldelser redusert i 2020. *Politiet*. <https://www.politiet.no/aktuelt-tall-og-fakta/aktuelt/nyheter/2021/02/15/antall-anmeldelser-reduert-i-2020/>

Popovich, D. M. (2000). Sexuality in early childhood: Pediatric nurses' attitudes, knowledge, and clinical practice. *Pediatric Nursing*. 26(5), 484–492. <https://search.proquest.com/docview/199391537?accountid=45259>

Roland, E. (2012). Mobbing og tidlig innsats- har programmer mot mobbing best effekt på barnetrinnet? I H. Bjørnsrud & S. Nilsen (Red). *Tidlig innsats. Bedre læring for alle?* (135-149). Cappelen Damm AS.

- Romtveit, G. (2016). En fortolkende tilnærming til: Barnehagepedagogers opplevelser av barns seksualitet i barnehagen. (Mastergradsavhandling). Høgskolen i Lillehammer, Lillehammer.
- Ruud, M. (2019, 03.06). Alvorlig at barnehagelærerstudenter mangler kunnskap om vold og seksuelle overgrep. *Utdanningsnytt*. <https://www.utdanningsnytt.no/barnehage-barnehagelaererutdanning-seksuelle-overgrep/alvorlig-at-barnehagelaererstudenter-mangler-kunnskap-om-vold-og-overgrep/173514>
- Ruud, M. (2019, 06.06). Studenter vil vite mer om vold og overgrep mot barn. *Utdanningsnytt*. <https://www.utdanningsnytt.no/barnehagelaererutdanning-overgrep/studenter-vil-vite-mer-om-vold-og-overgrep-mot-barn/173444>
- Sauerteig, L. (2012). Loss of Innocence: Albert Moll, Sigmund Freud and the Invention of Childhood Sexuality Around 1900. *Medical History*, 56(2), 156–183. <https://doi.org/10.1017/mdh.2011.31>
- Skundberg, Ø. (2020,27.01). Hvordan forstå barns aldersnormale seksualitet i barnehagen *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*. 20(6). <https://utdanningsforskning.no/artikler/hvordan-forsta-barns-aldersnormale-seksualitet-i-barnehagen/>
- Statistisk sentralbyrå. (202, 02,03). *Barnehagestatistikk*. <https://www.ssb.no/barnehager>
- Steine, I.M., Milde, A.M., Bjorvatn, B., Grønli, J., Nordhus, I.H., Mrdalj, J. & Pallesen, S. (2012, 05.10). Forekomsten av seksuelle overgrep i et representativt befolkningsutvalg i Norge. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. 49(10), 950-957. <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2012/10/forekomsten-av-seksuelle-overgrep-i-et-representativt-befolkningsutvalg-i-norge>
- Steine, I.M., Winje, D., Nordhus, I.H., Milde, I.H., Bjorvatn, B., Grønli, J. & Pallesen, S. (2016). Langvarig taushet om seksuelle overgrep. Prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. 53(11), 888-899. <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2016/11/langvarig-taushet-om-seksuelle-overgrep>

- Steine, I.M., Winje, D., Nordhus, I.H., Milde, I.H., Bjorvatn, B., Grønli, J. & Pallesen, S. (2017, 31.01). Hvorfor tar det så lang tid å fortelle om seksuelle overgrep?. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. 55(2), 204-208. <https://psykologtidsskriftet.no/fra-praksis/2017/01/hvorfor-tar-det-sa-lang-tid-fortelle-om-seksuelle-overgrep>
- Stone, N., Ingham, R., & Gibbins, K. (2013). 'Where do babies come from?' Barriers to early sexuality communication between parents and young children. *Sex Education*, 13(2), 228–240. <https://doi.org/10.1080/14681811.2012.737776>
- Solheim, L.N. (2018). Barns seksualitet- seksuelle overgrep. *Spesialpedagogikk*, 18 (02),40-41.
- Stone, N., Ingham, R., McGinn, L. & Bengry-Howell, B. (2017). Talking relations, babies and bodies with young children: the experiences of parents in England. *Sex Education*. 17(5), 588-603. <https://www.tandfonline-com.galanga.hvl.no/doi/full/10.1080/14681811.2017.1332988>
- Stoltenberg, C (2020). De største folkehelseutfordringene. *Folkehelseinstituttet*. <https://www.legeforeningen.no/contentassets/b338179562cd47988baa8f228e33b405/camilla-stoltenberg-folkehelseutfordringene.pdf>
- Straffeloven. (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28>
- Taule, R. (2004). *Escolas ordbok. Bokmål: rettskriving, synonymer, ordforklaringer og etymologi*. Escola forlag
- Thagaard, T. (2019). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder* (5. Utg). Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2018). *Viten Skapt. Kvalitativ analyse og teoriutvikling*. Cappelen Damm
- Tjora, A. (2020, 03.12) Sosialkonstruktivisme. *Store norske leksikon*. <https://snl.no/sosialkonstruktivisme>

Trageton,S. (2019, 31.01). Seksuell utvikling. *Nasjonal digital Læringsarena*.

<https://ndla.no/subject:40/topic:1:195926/topic:1:47585/resource:1:47798?filters=urn:filter:f1c48c4-a826-4ba0-a9ee-e00e0b4e35b9>

Utdanningsdirektoratet. (2021). *Læreplaner. Se nye læreplaner – Kunnskapsløftet 2020*.

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/nye-lareplaner/>

Van der Ros, J. (2014). Når kjønn er et valg- transpersoners inntreden i verden. *Fontene*

forskning. 1(7), 56-68. <https://fonteneforskning.no/pdf-15.26323.0.3.9daa46b3dd>

Vargas-Huicochea, I., Robles, R., Real, T., Fresán, A., Cruz-Islas, I., Vega-Ramírez, H. & Medina-Mora, M. E. (2018). A Qualitative Study of the Acceptability of the Proposed ICD-11 Gender Incongruence of Childhood Diagnosis Among Transgender Adults Who Were Labeled Due to Their Gender Identity Since Childhood. *Archives of Sexual Behavior*. 18 (47) ,2363-2374. <https://link-springer-com.galanga.hvl.no/article/10.1007/s10508-018-1241-4>

Verneverdig, (2014, 29.12). *Psykoanalysen. Vernepleieboken*.

<https://vernepleieboken.wordpress.com/2014/12/29/psykoanalyse/>

World health organization. *Sexual and reproductive health and research including the Special Programme HRP*. Working definitions.

<https://www.who.int/teams/sexual-and-reproductive-health-and-research/key-areas-of-work/sexual-health/defining-sexual-health>

Vedlegg 1. Intervjuguide

Intervjuguide:

Arbeid med seksualitet i barnehagen

Individnivå

1. Hvilke begrep og tanker knytter dere til pedagogisk arbeid med seksualitet i barnehagen?
2. Hva legger deres barnehage i ordet seksualitet/ barns seksualitet? Hva tror du de andre i barnehagen synes om arbeid med dette temaet?
3. Hvordan ser deres barnehage på barns seksuelle lek?
4. På hvilken måte arbeider dere med seksualitet i deres barnehage?
 - Er det lagt opp ulike fremgangsmåter i henhold til aldersgrupper?
 - hvilke verktøy bruker dere? (Konkreter, bøker, ikt)
5. Hva er grunnlaget for denne arbeidsmetoden?
6. Hvilken rolle har den enkelte av dere i dette arbeidet?
7. Hvilke syn og holdninger har dere om arbeidet med seksualitet?
 - forklar, utdyp
8. På hvilken måte har synet endret seg fra startfasen, til der dere er nå?
9. Hvilke utfordringer/dilemma har det det vært i arbeid med seksualitet i barnehagen? -før, underveis eller etter arbeidet?
 - (personalet, foreldre, systemet, dokumentasjon og kunnskap)
10. Hvordan har dere implementert kunnskap i arbeid med seksualitet i barnehagen?

Organisasjonsnivå

1. Hvilke refleksjoner har dere om temaet seksualitet i den nye rammeplanen vs. den gamle (2006), og hvordan har dere arbeidet med det?
2. Hvilke strategier/ planer har dere for arbeid med seksualitet barnehagen?
3. Hvordan ser deres handlingsplan/strategier om forebygging, avdekking og prosessen ved mistanke om seksuelle overgrep?Hva gjør dere, hvordan arbeider dere?
4. Hvem er ansvarlig for satsing på arbeid med seksualitet i barnehagen?
5. Hvordan følger dere opp arbeidet med seksualitet i barnehagehverdagen?
6. Viser arbeidet med seksualitet i barnehagen igjen i deres dokumenter og planer?
7. Hvordan er prosessen med evaluering og refleksjon?

Kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk i barnehagen

Individnivå

1. Hva betyr kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk barnehagen for dere?
2. Hvilke verdier knytter dere til kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk i barnehagen?
3. Hvilke begrep og tanker knytter dere til pedagogisk arbeid med kjønnsidentitet barnehagen?

4. På hvilken måte arbeider dere med kjønnsidentitet i deres barnehage?
 - Er det lagt opp ulike fremgangsmåter i henhold til aldersgrupper?
 - hvilke verktøy bruker dere? (Konkreter, bøker, ikt)
5. Hva er grunnlaget for denne arbeidsmetoden?
6. Hvilken rolle har den enkelte av dere i dette arbeidet?
7. Hvem har bestemt metoden for arbeidet deres?
8. Hvordan arbeider dere systematisk og strukturert?
9. Hvilke syn og holdninger har dere om arbeidet med kjønnsidentitet?
 - forklar, utdyp
10. Hvordan har synet endret seg fra startfasen, til der dere er nå?
11. Hvilke dilemma har dere opplevd i forhold til arbeid med kjønnsidentitet i barnehagen?
12. Hvilke utfordringer har dere møtt i arbeid med kjønnsidentitet i barnehagen? -før, underveis eller etter arbeidet?
 - (personalet, foreldre, systemet, dokumentasjon og kunnskap)
13. Hvordan har dere implementert kunnskap i arbeidet med kjønnsidentitet?

Organisasjonsnivå

1. Hvilken betydning har ny rammeplan hatt for arbeid med kjønnsidentitet i deres barnehage?
 2. Hvilke refleksjoner har dere om temaet kjønnsidentitet i den nye rammeplanen vs. den gamle (2006).
 3. Hvilke strategier/ planer har dere for arbeid med kjønnsidentitet barnehagen?
 4. Hvordan ser deres handlingsplan/strategier ut, ved atferd som er utenfor to-kjønnsmodellen? - Hva gjør dere, hvordan arbeider dere?
 5. Hvem er ansvarlig for satsing på arbeid med kjønnsidentitet i barnehagen?
 6. Hvordan følger dere opp arbeidet med kjønnsidentitet i barnehagehverdagen?
 7. Hvordan viser arbeidet med kjønnsidentitet igjen i deres dokumenter og planer?
 8. Hvordan er prosessen med evaluering og refleksjon?
- Nå er det bare noen få spørsmål igjen.
 - Hvis du kunne bestemt - hvordan ville du gått frem for at flere barnehager arbeidet med seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagene?
 -

Til slutt: (for at jeg ikke skal la min forforståelse prege intervjuet)

- Arbeidstittel på alle informantene (om arbeidstittel vil ha noe å si på holdning til temaet).
- Utdanningsår på informantene (Om utdanningsår vil ha noe å si på holdninger, erfaringer, og utdanningsinnhold)
- Har informantene hatt noe om disse temaene i løpet av utdanningen sin (om utdanningsløpet påvirker holdning til temaene?)
- Tilleggsutdanning eller kurs/kompetanse om temaene? i regi av hvem og etter ønske av hvem? (interesse på individnivå eller organisasjon?)

Vedlegg 2. Infoskriv

Anonym Kvalitativ Spørreundersøkelse

Hei hei, og takk for at dere vil delta :)

Jeg heter Anette Lunde og jobber i Aga barnehage i Ullensvang kommune. Jeg skriver en masteroppgave om hvordan barnehager jobber med seksualitet og kjønnsidentitet (på hverdagsbasis, som forebyggende arbeid, ved mistanke, ved endring i atferd m.m).

Jeg ønsker å finne ut hva som ligger til grunn for at noen satser fullt og andre ikke arbeider med de eksakte temaene, og hvilke utfordringer som er/ eller dukker opp (Ildsjeler, fokus på forebygging, generelt innom alle temaer, ledelsen har bestemt, komfortsone, personalet har bestemt, usikkerhet, ubehag, mangel på kompetanse, ønske om mer kompetanse, erfaring, mangel på tid, prioriteringer, motstand fra enkeltindivider/ ansatte/ ledere/foreldre, m.m).

Hvordan arbeider barnehager som satser på dette, hvordan har de gått frem, hva kan vi lære og videreføre fra dem. Hvordan har de lyktes i arbeidet og implementeringen, hvordan har de gjort det. Hva eller hvem er drivkraften bak satsingen?

I denne anledning ønsker jeg å kartlegge barnehagene i ***** kommune. Etter endt studie ønsker jeg å bidra til økt kompetanse og arbeid med temaene i kommunen.

Jeg lurer på om du som styrer og en pedagog fra barnehagen kan svare på noen spørsmål i form av en anonym spørreundersøkelse på internett, (6 spørsmål)? Om dere ønsker kan dere diskutere spørsmålene felles i barnehagen, for å få frem ulike nyanser og syn, tips og erfaringer, ideer og endring (men likevel svare hver for dere som styrer og pedagogisk leder).

Spørreundersøkelsen går ut på å kartlegge det aktuelle arbeidet pr.dags dato i barnehagen, og hva som eventuelt kan bidra til endring (utfordringer, hjelp, individnivå, systemnivå m.m ?). For at jeg skal få utbytte av spørreundersøkelsen og kunne bidra til endring senere krever spørsmålene utfyllende svar.

Spørreundersøkelsen er via [SurveyXact](#) som studenter har tilgang til via [HVL](#). Spørreundersøkelsen vil være helt anonym, slik at jeg som forsker ikke kan se hvilke barnehager som har svart hva. Dette håper jeg kan bidra til mange svar av alle karakterer, og for å få frem ulike syn og holdninger til temaene. Mange av de som arbeider med temaene har møtt på en del utfordringer underveis. Jeg ønsker å finne kjernen til det som gjør at noen stopper opp, og hva som har vært en positiv faktor for at de er kommet over og forbi utfordringer.

Selve masteroppgaven og funn vil ta utgangspunkt i alle barnehager, de som jobber med temaene og de som ikke jobber med det. Jeg har intervjuet barnehager i flere kommuner, og skal ikke sammenligne på kommunenivå. All data lagres på [HVL](#) sine servere, i tråd med [Norsk senter for forskningsdata](#) sine retningslinjer.

NB: Om det er slik at dere ikke jobber aktivt med seksualitet og kjønnsidentitet ønsker jeg at dere skriver det -istedenfor blanke svar. Om dere bare jobber med et av temaene skriv det på, og/ eller hvorfor dere ikke jobber med det andre.

eks. Hvordan arbeider dere med seksualitet og kjønnsidentitet i deres barnehage?

- *Vi arbeider ikke med det i hverdagen/ vi har ikke hatt om temaet/ vi har kun jobbet konkret med følelser og sosial kompetanse.....*

Nedenfor kommer en del stikkord som beskriver hva jeg legger i arbeid med temaene. Mange av stikkordene går på tvers og passer inn i begge begrepene.

Seksualitet:

Barns seksualitet, barns seksuelle lek, seksuell helse, utforskning av egen kropp, arbeid med kroppen, følelser, innsiden og utsiden av kroppen, kjønnsorgan, hvordan barn blir til, fødsel, gode og vonde berøringer, gode og vonde hemmeligheter, rett til å bestemme over egen kropp, overgrep, de voksne sine tanker og holdninger til arbeid med seksualitet, forebygging, tidlig innsats, livsmestring og helse

Kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk:

Barns rett til å være som de selv ønsker, kle seg som de selv vil, uttrykke seg som de selv vil, transseksualitet, kjønnsinkongruens, kjønnsnøytral, mer enn bare to-kjønnsmodellen, familie mangfold, de voksnes holdninger til kjønn, å være annerledes og godta det, klær, farger, lek, at hele barnegruppa får en forståelse og aksepterer at alle er forskjellige, forventninger fra de voksne basert på kjønn, forebygging, tidlig innsats, psykisk helse, likestilling og likeverd

Vedlegg 3. Spørreundersøkelse

1. *Hvordan arbeider dere med seksualitet og kjønnsidentitet i din barnehage (i hverdagen, i løpet av en uke, samling, møter, strukturert og systematisk, gjennom hele året m.m) , og hvilke alderstrinn (hvorfor alle/bare noen aldersgrupper?)*

evt. Hvorfor arbeider dere ikke så mye med temaene og hvordan kan barnehagen utvikle et større fokus på seksualitet og kjønnsidentitet?
2. *Hvorfor har dere lagt vekt på arbeid med disse temaene og hvem har ansvaret for det? (hvorfor denne personen/organisasjonen)*

Evt. hvorfor er disse temaene ikke lagt så stor vekt på ? (hva skal til/hvem må sette det i gang?)
3. *Hva kan være eller har vært utfordrende for dere i arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen? (eks. for personale, barnehagen, foreldre, m.m)*
4. *Hvilke verktøy har dere i barnehagen som brukes når det gjelder seksualitet og kjønnsidentitet? (Barnebøker, fagbøker, verktøykasser, kartlegging, dukker, bilder..m.m).*

evt. hvorfor finnes ikke dette/eller ikke er bruk i din barnehage?
5. *Hvordan har dere reflektert over endringene (holdninger, ord, uttrykk m.m) som kom i den nye rammeplanen (2017) når det gjelder seksualitet/grenser for egen kropp, kjønnsidentitet og to-kjønnsmodellen?*

Evt. hvordan vil dere gå gjennom den for å skape refleksjon og mer fokus på seksualitet og kjønnsidentitet?
6. *Hvilke dokumenter i barnehagen/kommunen viser til et bevisst arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet?*

(Årsplan, forebygging, tidlig innsats, handlingsplaner, tiltaksplaner, strategier, prosjekter, tema m.m)-

Hvis dere ikke har det, hvorfor er det slik? (Organisasjonsnivå, kommunenivå, individnivå?)

Vedlegg 4. Norsk senter for forskningsdata

25.5.2021 Meldeskjema for behandling av personopplysninger
<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5f7cbc45-708b-4f5e-a85d-426a13404c7a> 1/3

NSD sin vurdering

Prosjektittel

Sekualitet og kjønnsidentitet i barnehagen

Referansenummer

566392

Registrert

23.10.2020 av Anette Lunde - 130235@stud.hvl.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett / Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Finn Steenfatt Thomsen, finn.steenfatt.thomsen@hvl.no, tlf: 4561162543

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Anette Lunde, 130235@stud.hvl.no, tlf: 41653288

Prosjektperiode

10.08.2020 - 19.06.2021

Status

11.03.2021 - Vurdert

Vurdering (2)

11.03.2021 - Vurdert

NSD har vurdert endringen først registrert 17.11.2020 (samt påfølgende oppdateringer 18.01.2020, 23.02.2021 og 11.03.2021).

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med

personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med

vedlegg den 11.03.2021. Behandlingen kan fortsette.

Zoom er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av

databehandler, jf. art 28 og 29.

25.5.2021 Meldeskjema for behandling av personopplysninger
<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5f7cbc45-708b-4f5e-a85d-426a13404c7a> 2/3

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til videre med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Lene Chr. M. Brandt

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

16.11.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med

personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet

16.11.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å

melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å

lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 19.06.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger.

Vår vurdering er

at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig,

spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke

tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf.

personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

UTVALGETS TAUSHETSPLIKT

Utvalget består av barnehageansatte som har taushetsplikt, og det er viktig at intervjuene gjennomføres slik

at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkeltbarn/-familier eller avsløre taushetsbelagt

informasjon. Studenten og de ansatte har et felles ansvar for det ikke kommer frem taushetsbelagte

opplysninger under intervjuet. Vi anbefaler derfor at studenten minner de ansatte om taushetsplikten før

intervjuet starter.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og

samtykker til behandlingen

- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og

berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål

- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og

nødvendige for formålet med prosjektet

- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å

oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter:

åpenhet (art. 12),

informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning

(art. 19), dataportabilitet (art. 20).

25.5.2021 Meldeskjema for behandling av personopplysninger

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5f7cbc45-708b-4f5e-a85d-426a13404c7a> 3/3

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form

og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt

til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d),

integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere

med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er

avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Lene Chr. M. Brandt

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 5. Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet ***Seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen***

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å *undersøke hvordan ulike barnehager arbeider med seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen*. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette er en masteroppgave, der jeg vil forske på arbeid med temaene seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen. Jeg vil undersøke hvordan ulike barnehager jobber med seksualitet og kjønnsidentitet. Jeg ønsker å finne ulike tilnærminger til temaet i barnehagen, og hva som skal til for å realisere arbeidet i praksis. Det er ønskelig å finne en strukturert måte og konkrete verktøy som kan gjøre det lettere for andre å arbeide med temaene. Jeg ønsker også å undersøke utfordringer i forhold til arbeidet med temaet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på vestlandet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Dokumenter fra kommuner og barnehagenes dokumenter og planer vektlegges i forhold til hvem som skal delta.

Utvalget består av barnehager som viser til offentlig dokumentert arbeid med temaene, og som ikke viser til offentlig dokumentert arbeid med temaet.

Gjennomgåtte dokumenter er oppvekstplan, barnehageplan og årsplan.

Hva innebærer det for deg å delta?

- Hvis du velger å delta i prosjektet vil det ta deg 30-60 minutter
- Dette innebærer det at du er med på et fokusgruppeintervju/ vanlig intervju/ digitalt intervju med bruk av lydopptak. Intervjuformen tilpasses etter avtale.
- Svarene skal transkriberes og anonymiseres som gir data til min oppgave.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Data innhentet vil være tilgjengelig for prosjektansvarlig og student.
- Navn på personer og barnehager vil bli anonymisert ved bruk av andre navn/symbol slik at ingen vil kunne gjenkjennes i oppgaven/publikasjoner. Dette skal lagres på HVL sine servere.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene slettes når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er i løpet av juli 2021.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskulen på vestlandet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Høgskulen på vestlandet ved Finn Steenfatt Thomsen, førstelektor ,
finn.steenfatt.thomsen@hvl.no
- Vårt personvernombud: Trine Anikken Larsen, Trine.Anikken.Larsen@hvl.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Finn S. Thomsen

Anette Lunde

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i intervju
- Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 6. Tillatelse

Re: tillatelse til å bruke tabeller fra to artikler

From: Anette Lunde <anette.89@live.no>
Sent: Tuesday, May 25, 2021 12:04 AM
To: Iris Mulders Steine <Iris.Steine@uib.no>; Elisabeth Flo-Groeneboom <Elisabeth.Flo@uib.no>; ashild.fuglestad@bergen.kommune.no; Ståle Pallesen <Staae.Pallesen@uib.no>; staale.pallesen@psysp.uib.no
Subject: tillatelse til å bruke tabeller fra to artikler

Hei hei 😊

Lurer på om jeg kan få tillatelse ?

Skriver en masteroppgave og ønsker å bruke et "utdrag" av tabellen (bilde) fra artikkelen <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2016/11/langvarig-taushet-om-seksuelle-overgrep> (Tabell 1)

og et utdrag av tabell 1 i :

<https://psykologtidsskriftet.no/fra-praksis/2017/01/hvorfor-tar-det-sa-lang-tid-fortelle-om-seksuelle->

← Re: tillatelse til å bruke tabeller fra to artikler

IS

Iris Steine <iris.steine@gmail.com>

ti. 25.05.2021 18:39

Til: Du; Elisabeth Flo-Groeneboom; ashild.fuglestad@bergen.kommune.no; Ståle Pallesen

Hei Anette,

ja det er sjølvsagt heilt i orden!

Lykke til med masteroppgåveskriving! :-)

Beste helsing Iris

From: Ståle Pallesen <Staae.Pallesen@uib.no>

Sent: Tuesday, May 25, 2021 9:47:41 AM (UTC+00:00) Monrovia, Reykjavik

To: Anette Lunde <anette.89@live.no>; Iris Mulders Steine <Iris.Steine@uib.no>; Elisabeth Flo-Groeneboom <Elisabeth.Flo@uib.no>; ashild.fuglestad@bergen.kommune.no <ashild.fuglestad@bergen.kommune.no>; staale.pallesen@psysp.uib.no <staale.pallesen@psysp.uib.no>

Subject: RE: tillatelse til å bruke tabeller fra to artikler

Vedlegg 7. Inspirasjon og Tips =)

<p>Fagbøker Prinsesse Ivar - om barn og kjønnsidentitet Gi barna 100 muligheter istedenfor 2 Likestilling og likeverd i barnehagen Barna og seksualiteten - Margrete Wiede Aasland Med hjerte for seksualiteten- Britt Hegge Barns seksuelle leker- Pia Friis Barn og seksualitet- Hanne Emilie Skarpsno</p>	<p>Seksualitetsmangfold Hannemone og Hulda Drømmepriksen Sverre Skrot og ingenting Prinsene og skatten</p>
<p>Familiemangfold Familier – ulike og unike (bokpakke) Familiemyldreboka And Tango Makes Three (eng) Barnehagedagen Wilma har to mammaer Albert Åberg</p>	<p>Seksualitet- gode og vonde berøringer/hemmeligheter Alle har en bakside Hvordan lager man en baby Jeg er meg-min meg Blekkspruten Gro Dahle og Svein Nyhus Filiokus og Blåmann-klåmann</p>
<p>Kjønns mangfold Jeg er Teddy Prinsesse Ivar og vennene på fest Julian er en havfrue Gutten i kjolen Brillebjørn-bøkene</p>	

Verktøyskasser:

<p>Hele meg</p> 	<p>Trafikklyset- Kartlegging</p> 	<p>Kroppen min eier jeg (Gratis) Tv-serie Ulike materiell</p> 	<p>Barnestemmen Om vonde hemmeligheter. Rus, vold, s.o, narkotika, mobbing.m.m</p>
---	--	--	---

- [Stine Sofie Stiftelse](#) har også en pakke som er ute i pilot nå. Lanseres høsten 2021.
- [Typisk for-](#) er et metodisk verktøy for barns seksuelle helse og forebygging av overgrep.
- [Salaby-Jegvet](#) om kropp og grenser for barnehagebarn

Andre resursser på Nett:

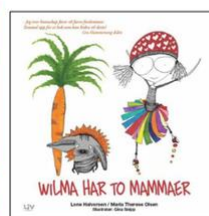
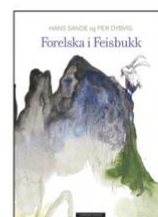
[RVTS](#) og [RVTS-verktøykasse](#)

Redd barna:

- <https://www.reddbarna.no/jegerher/verktoy/undervisning-til-barn-og-unge#7>
- <https://www.reddbarna.no/workshop-om-beredskapsplan-mot-vold-og-seksuelle-overgrep?pid=RB-DMFileBase-DownloadFile>
- <https://www.reddbarna.no/jegerher/verktoy/undervisning-til-barn-og-unge>
- <https://www.reddbarna.no/jegerher>
- <https://www.reddbarna.no/jegerher/verktoy/barnehage>

Andre:

- <https://www.utdanningsnytt.no/barnehage-overgrep-skole/laerere-ma-forberede-barn-for-de-viser-filmer-om-seksuelle-overgrep/266424>
- [Webinar - SSS](#)
- [e-læringskurs](#)
- [Svikt og svik](#)
- [strategi for seksuell helse](#)
- [Strategi for god psykisk helse](#)
- [Jenterom og gutterom](#)
- [Nasjonal Digital Læringsarena](#)
- [youtubevideo-redd barna](#)
- [ÆEMÆ-Sortland kommune](#)
- [Rosa kompetanse](#)
- [Skeiv ungdom](#)

Kjønn-spiller det noen rolle? (2/2020)

Livsmestring og helse (1/2017)

Barnehagen kan forebygge overgrep (4/2020)

Barns seksualitet-seksuelle overgrep(2/2018)

Overgrep mot barn (1/2020)

Nei, gutter og jenter er IKKE likestilt i barnehagen (2/2020)

Praktisk samtaleverktøy om seksualitet

Praktisk verktøy-RVTS

- Play it right er ikke et program, et behandlingsløp eller en metode. Det er en koffert som skal være fleksibel nok til å kunne brukes i tillegg til pågående behandling/samtaler eller som et ledd i forebygging og tidlig intervensjon. et verktøy for alle tjenester som jobber med ungdom og unge voksne.
- Play it right består av en fysisk koffert med følgende innhold:
- Syv kortstokker, mer enn 350 ulike kort, som omhandler allmenne temaer som «selvtillit, selvbilde og selvforståelse», «kropp, følelser, atferd og tanker» og «mål» og mer rettede tema som «mentalisering og samtykke», «kropp og hygiene», «sex» og «internett og porno».
- Stressball-terninger med reguleringsøvelser
- Samtaletermometer om kan gi hjelp til regulering av stressnivå i selve samtalen eller i andre situasjoner
- Håndboken «Dialog om seksualitet», 22 kyndige forfattere deler sin kunnskap og erfaring om ulike temaer som er viktige å vite noe om når man skal snakke med ungdom og unge voksne om sex. Forfatterne er fagfolk som har blitt spurt om å bidra på grunn av deres spisskompetanse og erfaring, og det er lagt vekt på korte, konsise og praksisnære kapitler.

Webinarer:

RVTS:

Vedlegg 8. Kompetanseheving på nett

Tidlig innsats og forebygging

1. [Barna og Seksualiteten- Margrete W. Aasland](#) : 42min
- Ein video for kunnskapsløft og forståelse.

Sexterapi- seksualitet24.no

EPISODE 5: Seksualitet og barn, et slag for seksuell folkehelse. For alle som er foresatt eller jobber med barn og unge. Margrete og Silje er i studio gir råd og tips om hvordan man snakker med barn og unge om seksualitet og hvordan vi best mulig kan beskytte dem mot overgrep. Med spesialist i sexologisk rådgivning (NACS), samtaleterapeut, foredragsholder, pedagog og forfatter Margrethe Wiede Aasland og barnevernspedagog og sexolog Silje Holtmon Akø.

Her får en høre om barns seksualitet og identitet, hva som er normalen. Hva og hvordan skal man arbeide i barnehagen. Barns seksuelle lek i barnehagen, ulike syn på dette og hvordan forholde seg til det. Grenser og maktbalanse. Frykt og nakenhet. Seksuelle overgrep, beskytte eller bli overbeskyttende. Barns selvstimulering, utforskning onani og orgasme. Kjønnsideidentitet og familiemangfold.

2. [Webinar Stine Sofie Stiftelse](#) - Hvordan snakke med barn og unge om vold og overgrep? : 32min. pluss 10 min med spørsmål fra salen.

 <p>Jeg vil vite</p>	 <p>Ada Sofie Austegard Generalsekretær</p>	 <p>Ole Morten og Harald</p>
---	--	--

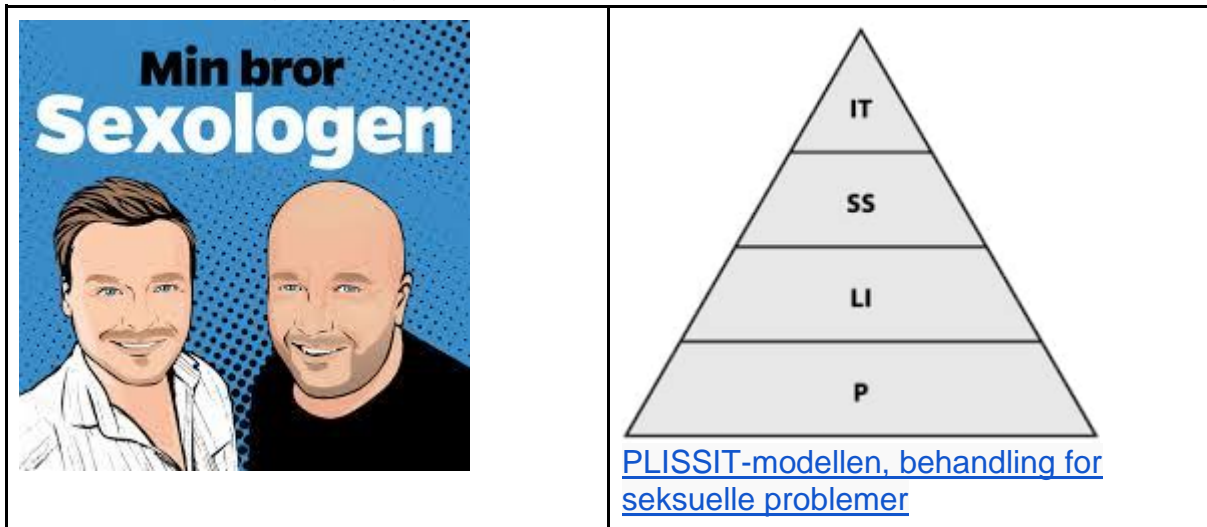
Ein video som forklarer hvordan en kan gjennomføre dette i praksis og hvordan man går frem, hva man skal si og ikke, hvordan ordlegge seg. De forteller litt om rammeplan, vold og overgrep, forarbeid og forkunnskaper, normal seksualitet. Hvordan gjennomføre selve samlingsstunden/samtalene, hvem bør gjennomføre, hvordan inkludere og samtale med foreldrene om dette. Tips til litteratur og verktøy, årshjul. (Fysisk vold, Psykisk vold, Seksuelle overgrep, Opplevd vold, Hemmeligheter, Skyld, Si ifra)

I dette webinarret møter dere pedagogene Ole-Morten G. Mouridsen og Harald Dean fra Stine Sofies Stiftelse, som forsøker å gi svar på spørsmålet: «Hvordan snakke med barn om vold og overgrep?»

Webinaret ble sendt 23. april 2020, og er en del av en serie webinarer knyttet til den pågående koronasituasjonen, og ivaretagelse av barn som utsettes av vold og overgrep. Serien er støttet av Gjensidigestiftelsen. Resten av serien finner du her: [Webinarer- serie](#)

3. [Podcast- Sexologen](#) (Spotify) Når skal vi snakke med barn om seksualitet :48min

Mads og Thomas diskuterer (sexolog, barnevernspedagog) diskuterer psykisk helse, relasjoner og sexologi.

Burde barn introduseres for snakk og kunnskap om seksualitet og kropp? I så fall, hva er argumentene for dette? Hva er seksuelt språk? Hva gjør vi når 4-åringen onanerer? Hvordan kan man forhindre seksuelle overgrep av barn?- Noe av det de går gjennom i episoden.

Episoden diskutere også: Normal seksualitet, kognitiv alder, når skal man begynne? Kunnskap og sammenligning med andre land. Hva funker? hvordan og hvorfor? Sette ord på det, mangel på begreper, gode og vonde hemmeligheter, grooming, hvordan skal de voksne forholde seg til alt dette? Seksuell lek, Tips til litteratur, samfunn og kultur. Foreldresamarbeid

[NRK-feilslått drøm om et annet kjønn](#)

[Ulike syn på kjønnsidentitet](#) -av psykologer og forskere. Møt Victoria og hennes historie gjennom barndom og oppvekst.

4. [Kjønnsidentitet](#) :30 min.(OBS:teksten henger litt etter både på youtube og Nrk) Torp intervjuer Espen Esther Pirelli Benestad (Lege og sexolog)

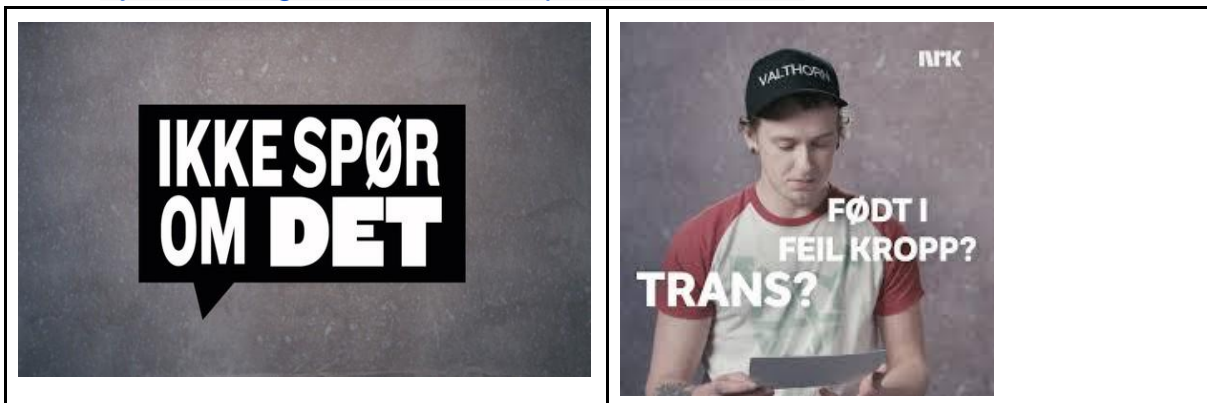

Videoen gir mulighet for kunnskap, refleksjoner og diskusjoner.

WHO sin endrede diagnosemanual ICD-11, og mange barn og unge søker om kjønnsbekreftende behandling, introduserer syv forskjellige kjønn, perspektiv og innsyn i opplevelsen av kjønnsinkongruens. Hormon og kirurgisk behandling.

Konsekvenser som kan komme om barn, unge og voksne ikke får uttrykke seg som de vil og bli anerkjent som den de er. Fakta og konstruktive spørsmål som diskuteres. Er det riktig? Internasjonale undersøkelser.

5. [Kjønnsinkongruens- Nrk, Ikke spør om det](#) 20.min

Kunnskap, refleksjon og diskusjon- Holdninger.

Tv-program på NRK , der deltagerne svarer på mange anonyme spørsmål.

Hva skal vi kalle deg? Når oppdaget du det? prøvde du å undertrykke det?

Det å undertrykke sin kjønnsidentitet og konsekvenser, holdninger og samfunn.

6. [Se oss- kjønnsidentitet](#) , 26 min. Skeiv ungdom presenterer informasjonsfilm om kjønnsidentitet. Hvordan de opplever seg selv og sin identitet. Hvordan de har det og blir møtt av samfunnet, hvordan holdninger og syn påvirker dem. Hvilken konsekvenser det kan få om de undertrykker sin egen identitet.

Intervjuguide:

Arbeid med seksualitet i barnehagen

Individnivå

1. Hvilke begrep og tanker knytter dere til pedagogisk arbeid med seksualitet i barnehagen?
2. Hva legger deres barnehage i ordet seksualitet/ barns seksualitet? Hva tror du de andre i barnehagen synes om arbeid med dette temaet?
3. Hvordan ser deres barnehage på barns seksuelle lek?
4. På hvilken måte arbeider dere med seksualitet i deres barnehage?
 - Er det lagt opp ulike fremgangsmåter i henhold til aldersgrupper?
 - hvilke verktøy bruker dere? (Konkreter, bøker, ikt)
5. Hva er grunnlaget for denne arbeidsmetoden?
6. Hvilken rolle har den enkelte av dere i dette arbeidet?
7. Hvilke syn og holdninger har dere om arbeidet med seksualitet?
 - forklar, utdyp
8. På hvilken måte har synet endret seg fra startfasen, til der dere er nå?
9. Hvilke utfordringer/dilemma har det det vært i arbeid med seksualitet i barnehagen? -før, underveis eller etter arbeidet?
(personalet, foreldre, systemet, dokumentasjon og kunnskap)
10. Hvordan har dere implementert kunnskap i arbeid med seksualitet i barnehagen?

Organisasjonsnivå

1. Hvilke refleksjoner har dere om temaet seksualitet i den nye rammeplanen vs. den gamle (2006), og hvordan har dere arbeidet med det?
2. Hvilke strategier/ planer har dere for arbeid med seksualitet barnehagen?
3. Hvordan ser deres handlingsplan/strategier om forebygging, avdekking og prosessen ved mistanke om seksuelle overgrep?Hva gjør dere, hvordan arbeider dere?
4. Hvem er ansvarlig for satsing på arbeid med seksualitet i barnehagen?
5. Hvordan følger dere opp arbeidet med seksualitet i barnehagehverdagen?
6. Viser arbeidet med seksualitet i barnehagen igjen i deres dokumenter og planer?
7. Hvordan er prosessen med evaluering og refleksjon?

Kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk i barnehagen

Individnivå

1. Hva betyr kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk barnehagen for dere?
2. Hvilke verdier knytter dere til kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk i barnehagen?
3. Hvilke begrep og tanker knytter dere til pedagogisk arbeid med kjønnsidentitet barnehagen?
4. På hvilken måte arbeider dere med kjønnsidentitet i deres barnehage?
 - Er det lagt opp ulike fremgangsmåter i henhold til aldersgrupper?
 - hvilke verktøy bruker dere? (Konkreter, bøker, ikt)

5. Hva er grunnlaget for denne arbeidsmetoden?
6. Hvilken rolle har den enkelte av dere i dette arbeidet?
7. Hvem har bestemt metoden for arbeidet deres?
8. Hvordan arbeider dere systematisk og strukturert?
9. Hvilke syn og holdninger har dere om arbeidet med kjønnsidentitet?
 - forklar, utdyp
10. Hvordan har synet endret seg fra startfasen, til der dere er nå?
11. Hvilke dilemma har dere opplevd i forhold til arbeid med kjønnsidentitet i barnehagen?
12. Hvilke utfordringer har dere møtt i arbeid med kjønnsidentitet i barnehagen? -før, underveis eller etter arbeidet?
 - (personalet, foreldre, systemet, dokumentasjon og kunnskap)
13. Hvordan har dere implementert kunnskap i arbeidet med kjønnsidentitet?

Organisasjonsnivå

1. Hvilken betydning har ny rammeplan hatt for arbeid med kjønnsidentitet i deres barnehage?
 2. Hvilke refleksjoner har dere om temaet kjønnsidentitet i den nye rammeplanen vs. den gamle (2006).
 3. Hvilke strategier/ planer har dere for arbeid med kjønnsidentitet barnehagen?
 4. Hvordan ser deres handlingsplan/strategier ut, ved atferd som er utenfor to-kjønnsmodellen? - Hva gjør dere, hvordan arbeider dere?
 5. Hvem er ansvarlig for satsing på arbeid med kjønnsidentitet i barnehagen?
 6. Hvordan følger dere opp arbeidet med kjønnsidentitet i barnehagehverdagen?
 7. Hvordan viser arbeidet med kjønnsidentitet igjen i deres dokumenter og planer?
 8. Hvordan er prosessen med evaluering og refleksjon?
- Nå er det bare noen få spørsmål igjen.
 - Hvis du kunne bestemt - hvordan ville du gått frem for at flere barnehager arbeidet med seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagene?
 -

Til slutt: (for at jeg ikke skal la min forforståelse prege intervjuet)

- Arbeidstittel på alle informantene (om arbeidstittel vil ha noe å si på holdning til temaet).
- Utdanningsår på informantene (Om utdanningsår vil ha noe å si på holdninger, erfaringer, og utdanningsinnhold)
- Har informantene hatt noe om disse temaene i løpet av utdanningen sin (om utdanningsløpet påvirker holdning til temaene?)
- Tilleggsutdanning eller kurs/kompetanse om temaene? i regi av hvem og etter ønske av hvem? (interesse på individnivå eller organisasjon?)

Anonym Kvalitativ Spørreundersøkelse

Hei hei, og takk for at dere vil delta :)

Jeg heter Anette Lunde og jobber i Aga barnehage i Ullensvang kommune. Jeg skriver en masteroppgave om hvordan barnehager jobber med seksualitet og kjønnsidentitet (på hverdagsbasis, som forebyggende arbeid, ved mistanke, ved endring i atferd m.m).

Jeg ønsker å finne ut hva som ligger til grunn for at noen satser fullt og andre ikke arbeider med de eksakte temaene, og hvilke utfordringer som er/ eller dukker opp (Ildsjeler, fokus på forebygging, generelt innom alle temaer, ledelsen har bestemt, komfortsone, personalet har bestemt, usikkerhet, ubehag, mangel på kompetanse, ønske om mer kompetanse, erfaring, mangel på tid, prioriteringer, motstand fra enkeltindivider/ ansatte/ ledere/foreldre, m.m).

Hvordan arbeider barnehager som satser på dette, hvordan har de gått frem, hva kan vi lære og videreføre fra dem. Hvordan har de lyktes i arbeidet og implementeringen, hvordan har de gjort det. Hva eller hvem er drivkraften bak satsingen?

I denne anledning ønsker jeg å kartlegge barnehagene i ***** kommune. Etter endt studie ønsker jeg å bidra til økt kompetanse og arbeid med temaene i kommunen.

Jeg lurer på om du som styrer og en pedagog fra barnehagen kan svare på noen spørsmål i form av en anonym spørreundersøkelse på internett, (6 spørsmål)? Om dere ønsker kan dere diskutere spørsmålene felles i barnehagen, for å få frem ulike nyanser og syn, tips og erfaringer, ideer og endring (men likevel svare hver for dere som styrer og pedagogisk leder).

Spørreundersøkelsen går ut på å kartlegge det aktuelle arbeidet pr.dags dato i barnehagen, og hva som eventuelt kan bidra til endring (utfordringer, hjelp, individnivå, systemnivå m.m ?). For at jeg skal få utbytte av spørreundersøkelsen og kunne bidra til endring senere krever spørsmålene utfyllende svar.

Spørreundersøkelsen er via [SurveyXact](#) som studenter har tilgang til via [HVL](#). Spørreundersøkelsen vil være helt anonym, slik at jeg som forsker ikke kan se hvilke barnehager som har svart hva. Dette håper jeg kan bidra til mange svar av alle karakterer, og for å få frem ulike syn og holdninger til temaene. Mange av de som arbeider med temaene har møtt på en del utfordringer underveis. Jeg ønsker å finne kjernen til det som gjør at noen stopper opp, og hva som har vært en positiv faktor for at de er kommet over og forbi utfordringer.

Selve masteroppgaven og funn vil ta utgangspunkt i alle barnehager, de som jobber med temaene og de som ikke jobber med det. Jeg har intervjuet barnehager i flere kommuner, og skal ikke

sammenligne på kommunenivå. All data lagres på [HVL](#) sine servere, i tråd med [Norsk senter for forskningsdata](#) sine retningslinjer.

NB: Om det er slik at dere ikke jobber aktivt med seksualitet og kjønnsidentitet ønsker jeg at dere skriver det -istedenfor blanke svar. Om dere bare jobber med et av temaene skriv det på, og/ eller hvorfor dere ikke jobber med det andre.

eks. Hvordan arbeider dere med seksualitet og kjønnsidentitet i deres barnehage?

- *Vi arbeider ikke med det i hverdagen/ vi har ikke hatt om temaet/ vi har kun jobbet konkret med følelser og sosial kompetanse.....*

Nedenfor kommer en del stikkord som beskriver hva jeg legger i arbeid med temaene. Mange av stikkordene går på tvers og passer inn i begge begrepene.

Seksualitet:

Barns seksualitet, barns seksuelle lek, seksuell helse, utforskning av egen kropp, arbeid med kroppen, følelser, innsiden og utsiden av kroppen, kjønnsorgan, hvordan barn blir til, fødsel, gode og vonde berøringer, gode og vonde hemmeligheter, rett til å bestemme over egen kropp, overgrep, de voksne sine tanker og holdninger til arbeid med seksualitet, forebygging, tidlig innsats, livsmestring og helse

Kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk:

Barns rett til å være som de selv ønsker, kle seg som de selv vil, uttrykke seg som de selv vil, transseksualitet, kjønnsinkongruens, kjønnsnøytral, mer enn bare to-kjønnsmodellen, familie mangfold, de voksnes holdninger til kjønn, å være annerledes og godta det, klær, farger, lek, at hele barnegruppa får en forståelse og aksepterer at alle er forskjellige, forventninger fra de voksne basert på kjønn, forebygging, tidlig innsats, psykisk helse, likestilling og likeverd

1. *Hvordan arbeider dere med seksualitet og kjønnsidentitet i din barnehage (i hverdagen, i løpet av en uke, samling, møter, strukturert og systematisk, gjennom hele året m.m) , og hvilke alderstrinn (hvorfor alle/bare noen aldersgrupper?)
evt. Hvorfor arbeider dere ikke så mye med temaene og hvordan kan barnehagen utvikle et større fokus på seksualitet og kjønnsidentitet?*

2. *Hvorfor har dere lagt vekt på arbeid med disse temaene og hvem har ansvaret for det?
(hvorfor denne personen/organisasjonen)
Evt. hvorfor er disse temaene ikke lagt så stor vekt på ? (hva skal til/hvem må sette det i gang?)*

3. *Hva kan være eller har vært utfordrende for dere i arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen? (eks. for personale, barnehagen, foreldre, m.m)*

4. *Hvilke verktøy har dere i barnehagen som brukes når det gjelder seksualitet og kjønnsidentitet? (Barnebøker, fagbøker, verktøykasser, kartlegging, dukker, bilder..m.m).
evt. hvorfor finnes ikke dette/eller ikke er bruk i din barnehage?*

5. *Hvordan har dere reflektert over endringene (holdninger, ord, uttrykk m.m) som kom i den nye rammeplanen (2017) når det gjelder seksualitet/grenser for egen kropp, kjønnsidentitet og to-kjønnsmodellen?
Evt. hvordan vil dere gå gjennom den for å skape refleksjon og mer fokus på seksualitet og kjønnsidentitet?*

6. *Hvilke dokumenter i barnehagen/kommunen viser til et bevisst arbeid med seksualitet og kjønnsidentitet?
(Årsplan, forebygging, tidlig innsats, handlingsplaner, tiltaksplaner, strategier, prosjekter, tema m.m)-
Hvis dere ikke har det, hvorfor er det slik? (Organisasjonsnivå, kommunenivå, individnivå?)*

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Sekualitet og kjønnsidentitet i barnehagen

Referansenummer

566392

Registrert

23.10.2020 av Anette Lunde - 130235@stud.hvl.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett / Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Finn Steenfatt Thomsen, finn.steenfatt.thomsen@hvl.no, tlf: 4561162543

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Anette Lunde, 130235@stud.hvl.no, tlf: 41653288

Prosjektperiode

10.08.2020 - 19.06.2021

Status

11.03.2021 - Vurdert

Vurdering (2)

11.03.2021 - Vurdert

NSD har vurdert endringen først registrert 17.11.2020 (samt påfølgende oppdateringer 18.01.2020, 23.02.2021 og 11.03.2021).

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 11.03.2021. Behandlingen kan fortsette.

Zoom er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til videre med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Lene Chr. M. Brandt
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

16.11.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 16.11.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:
nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 19.06.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

UTVALGETS TAUSHETSPLIKT

Utvalget består av barnehageansatte som har taushetsplikt, og det er viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkeltbarn/-familier eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Studenten og de ansatte har et felles ansvar for det ikke kommer frem taushetsbelagte opplysninger under intervjuet. Vi anbefaler derfor at studenten minner de ansatte om taushetsplikten før intervjuet starter.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Lene Chr. M. Brandt
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vil du delta i forskningsprosjektet

Seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å *undersøke hvordan ulike barnehager arbeider med seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen.*

I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette er en masteroppgave, der jeg vil forske på arbeid med temaene seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen. Jeg vil undersøke hvordan ulike barnehager jobber med seksualitet og kjønnsidentitet. Jeg ønsker å finne ulike tilnærminger til temaet i barnehagen, og hva som skal til for å realisere arbeidet i praksis. Det er ønskelig å finne en strukturert måte og konkrete verktøy som kan gjøre det lettere for andre å arbeide med temaene. Jeg ønsker også å undersøke utfordringer i forhold til arbeidet med temaet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på vestlandet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Dokumenter fra kommuner og barnehagenes dokumenter og planer vektlegges i forhold til hvem som skal delta.

Utvalget består av barnehager som viser til offentlig dokumentert arbeid med temaene, og som ikke viser til offentlig dokumentert arbeid med temaet.

Gjennomgåtte dokumenter er oppvekstplan, barnehageplan og årsplan.

Hva innebærer det for deg å delta?

- Hvis du velger å delta i prosjektet vil det ta deg 30-60 minutter
- Dette innebærer det at du er med på et fokusgruppeintervju/ vanlig intervju/ digitalt intervju med bruk av lydopptak. Intervjuformen tilpasses etter avtale.
- Svarene skal transkriberes og anonymiseres som gir data til min oppgave.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Data innhentet vil være tilgjengelig for prosjektansvarlig og student.
- Navn på personer og barnehager vil bli anonymisert ved bruk av andre navn/symbol slik at ingen vil kunne gjenkjennes i oppgaven/publikasjoner. Dette skal lagres på HVL sine servere.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene slettes når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er i løpet av juli 2021.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskulen på vestlandet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Høgskulen på vestlandet ved Finn Steenfatt Thomsen, førstelektor ,
finn.steenfatt.thomsen@hvl.no
- Vårt personvernombud: Trine Anikken Larsen, Trine.Anikken.Larsen@hvl.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Finn S. Thomsen

Anette Lunde

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Seksualitet og kjønnsidentitet i barnehagen*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i intervju
- Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Re: tillatelse til å bruke tabeller fra to artikler

From: Anette Lunde <anette.89@live.no>

Sent: Tuesday, May 25, 2021 12:04 AM

To: Iris Mulders Steine <Iris.Steine@uib.no>; Elisabeth Flo-Groeneboom <Elisabeth.Flo@uib.no>;
ashild.fuglestad@bergen.kommune.no; Ståle Pallesen <Staaale.Pallesen@uib.no>;
staale.pallesen@psysp.uib.no

Subject: tillatelse til å bruke tabeller fra to artikler

Hei hei 😊

Lurer på om jeg kan få tillatelse ?

Skriver en masteroppgave og ønsker å bruke et "utdrag" av tabellen (bilde) fra artikkelen <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2016/11/langvarig-taushet-om-seksuelle-overgrep> (Tabell 1)

og et utdrag av tabell 1 i :

<https://psykologtidsskriftet.no/fra-praksis/2017/01/hvorfor-tar-det-sa-lang-tid-fortelle-om-seksuelle->

Re: tillatelse til å bruke tabeller fra to artikkler

Iris Steine <iris.steine@gmail.com>

ti. 25.05.2021 18:39

Til: Du; Elisabeth Flo-Groeneboom; ashild.fuglestad@bergen.kommune.no; Ståle Pallesen

Hei Anette,

ja det er sjølvsagt heilt i orden!

Lykke til med masteroppgåveskriving! :-)

Beste helsing Iris

From: Ståle Pallesen <Staale.Pallesen@uib.no>

Sent: Tuesday, May 25, 2021 9:47:41 AM (UTC+00:00) Monrovia, Reykjavik

To: Anette Lunde <anette.89@live.no>; Iris Mulders Steine <Iris.Steine@uib.no>; Elisabeth Flo-Groeneboom <Elisabeth.Flo@uib.no>; ashild.fuglestad@bergen.kommune.no <ashild.fuglestad@bergen.kommune.no>; staale.pallesen@psysp.uib.no <staale.pallesen@psysp.uib.no>

Subject: RE: tillatelse til å bruke tabeller fra to artikkler

Inspirasjon og Tips =)

<p>Fagbøker Prinsesse Ivar - om barn og kjønnsidentitet Gi barna 100 muligheter istedenfor 2 Likestilling og likeverd i barnehagen Barna og seksualiteten - Margrete Wiede Aasland Med hjerte for seksualiteten- Britt Hegge Barns seksuelle leker- Pia Friis Barn og seksualitet- Hanne Emilie Skarpsno</p>	<p>Seksualitetsmangfold Hannemone og Hulda Drømmepriksen Sverre Skrot og ingenting Prinsene og skatten</p>
<p>Familiemangfold Familier – ulike og unike (bokpakke) Familiemyldreboka And Tango Makes Three (eng) Barnehagedagen Wilma har to mammaer Albert Åberg</p>	<p>Seksualitet- gode og vonde berøringer/hemmeligheter Alle har en bakside Hvordan lager man en baby Jeg er meg-min meg Blekkspruten Gro Dahle og Svein Nyhus Filiokus og Blåmann-klåmann</p>
<p>Kjønns mangfold Jeg er Teddy Prinsesse Ivar og vennene på fest Julian er en havfrue Gutten i kjolen Brillebjørn-bøkene</p>	

Verktøyskasser:

<p>Hele meg</p> 	<p>Trafikklyset- Kartlegging</p> 	<p>Kroppen min eier jeg (Gratis) Tv-serie Ulike materiell</p> 	<p>Barnestemmen Om vonde hemmeligheter. Rus, vold, s.o, narkotika, mobbing.m.m</p>
---	--	--	---

- [Stine Sofie Stiftelse](#) har også en pakke som er ute i pilot nå. Lanseres høsten 2021.
- [Typisk for-](#) er et metodisk verktøy for barns seksuelle helse og forebygging av overgrep.
- [Salaby-Jegvet](#) om kropp og grenser for barnehagebarn

Andre resursser på Nett:

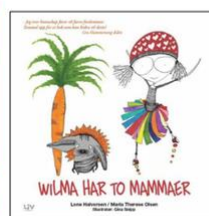
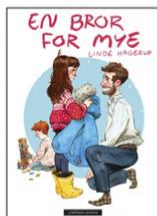
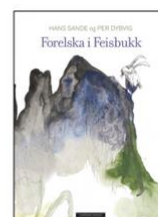
[RVTS](#) og [RVTS-verktøykasse](#)

Redd barna:

- <https://www.reddbarna.no/jegerher/verktoy/undervisning-til-barn-og-unge#7>
- <https://www.reddbarna.no/workshop-om-beredskapsplan-mot-vold-og-seksuelle-overgrep?pid=RB-DMFileBase-DownloadFile>
- <https://www.reddbarna.no/jegerher/verktoy/undervisning-til-barn-og-unge>
- <https://www.reddbarna.no/jegerher>
- <https://www.reddbarna.no/jegerher/verktoy/barnehage>

Andre:

- <https://www.utdanningsnytt.no/barnehage-overgrep-skole/laerere-ma-forberede-barn-for-de-viser-filmer-om-seksuelle-overgrep/266424>
- [Webinar - SSS](#)
- [e-læringskurs](#)
- [Svikt og svik](#)
- [strategi for seksuell helse](#)
- [Strategi for god psykisk helse](#)
- [Jenterom og gutterom](#)
- [Nasjonal Digital Læringsarena](#)
- [youtubevideo-redd barna](#)
- [ÆEMÆ-Sortland kommune](#)
- [Rosa kompetanse](#)
- [Skeiv ungdom](#)

Kjønn-spiller det noen rolle? (2/2020)

Livsmestring og helse (1/2017)

Barnehagen kan forebygge overgrep (4/2020)

Barns seksualitet-seksuelle overgrep(2/2018)

Overgrep mot barn (1/2020)

Nei, gutter og jenter er IKKE likestilt i barnehagen (2/2020)

Praktisk samtaleverktøy om seksualitet

Praktisk verktøy-RVTS

- Play it right er ikke et program, et behandlingsløp eller en metode. Det er en koffert som skal være fleksibel nok til å kunne brukes i tillegg til pågående behandling/samtaler eller som et ledd i forebygging og tidlig intervensjon. et verktøy for alle tjenester som jobber med ungdom og unge voksne.
- Play it right består av en fysisk koffert med følgende innhold:
- Syv kortstokker, mer enn 350 ulike kort, som omhandler allmenne temaer som «selvtillit, selvbilde og selvforståelse», «kropp, følelser, atferd og tanker» og «mål» og mer rettede tema som «mentalisering og samtykke», «kropp og hygiene», «sex» og «internett og porno».
- Stressball-terninger med reguleringsøvelser
- Samtaletermometer om kan gi hjelp til regulering av stressnivå i selve samtalen eller i andre situasjoner
- Håndboken «Dialog om seksualitet», 22 kyndige forfattere deler sin kunnskap og erfaring om ulike temaer som er viktige å vite noe om når man skal snakke med ungdom og unge voksne om sex. Forfatterne er fagfolk som har blitt spurt om å bidra på grunn av deres spisskompetanse og erfaring, og det er lagt vekt på korte, konsise og praksisnære kapitler.

Webinarer:

RVTS:

Tidlig innsats og forebygging

1. [Barna og Seksualiteten- Margrete W. Aasland](#) : 42min
- Ein video for kunnskapsløft og forståelse.

Sexterapi- seksualitet24.no

EPISODE 5: Seksualitet og barn, et slag for seksuell folkehelse. For alle som er foresatt eller jobber med barn og unge. Margrete og Silje er i studio gir råd og tips om hvordan man snakker med barn og unge om seksualitet og hvordan vi best mulig kan beskytte dem mot overgrep. Med spesialist i sexologisk rådgivning (NACS), samtaleterapeut, foredragsholder, pedagog og forfatter Margrethe Wiede Aasland og barnevernspedagog og sexolog Silje Holtmon Akø.

Her får en høre om barns seksualitet og identitet, hva som er normalen. Hva og hvordan skal man arbeide i barnehagen. Barns seksuelle lek i barnehagen, ulike syn på dette og hvordan forholde seg til det. Grenser og maktbalanse. Frykt og nakenhet. Seksuelle overgrep, beskytte eller bli overbeskyttende. Barns selvstimulering, utforskning onani og orgasme. Kjønnsidentitet og familiemangfold.

2. [Webinar Stine Sofie Stiftelse](#) - Hvordan snakke med barn og unge om vold og overgrep? : 32min. pluss 10 min med spørsmål fra salen.

 <p>Stine Sofies Stiftelse</p> <p>Jeg vil vite</p>	 <p>Ada Sofie Austegard Generalsekretær</p>	 <p>Ole Morten og Harald</p>
--	--	--

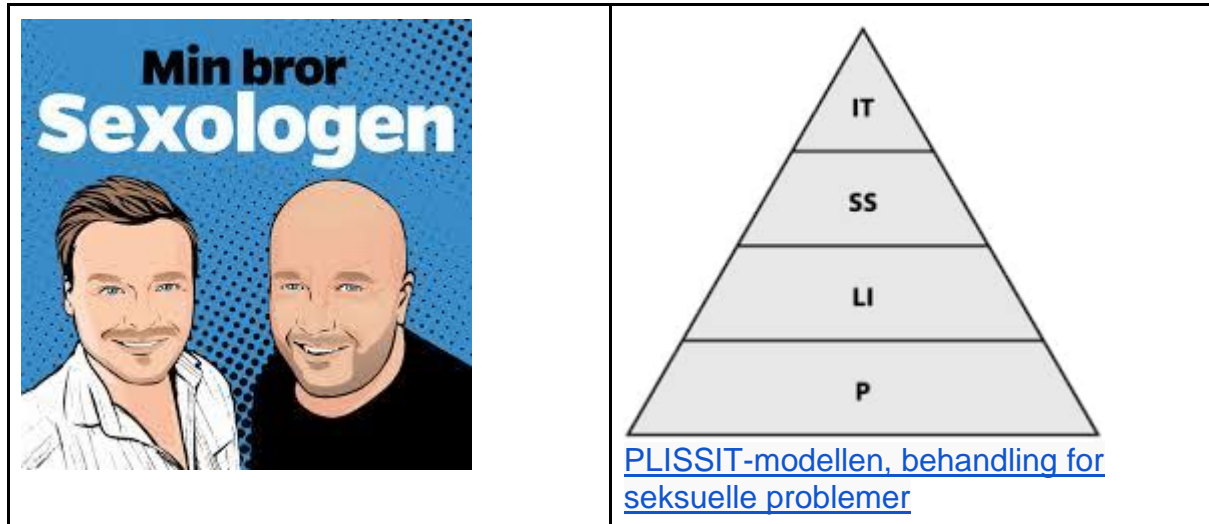
Ein video som forklarer hvordan en kan gjennomføre dette i praksis og hvordan man går frem, hva man skal si og ikke, hvordan ordlegge seg. De forteller litt om rammeplan, vold og overgrep, forarbeid og forkunnskaper, normal seksualitet. Hvordan gjennomføre selve samlingsstunden/samtalene, hvem bør gjennomføre, hvordan inkludere og samtale med foreldrene om dette. Tips til litteratur og verktøy, årshjul. (Fysisk vold, Psykisk vold, Seksuelle overgrep, Opplevd vold, Hemmeligheter, Skyld, Si ifra)

I dette webinaret møter dere pedagogene Ole-Morten G. Mouridsen og Harald Dean fra Stine Sofies Stiftelse, som forsøker å gi svar på spørsmålet: «Hvordan snakke med barn om vold og overgrep?»

Webinaret ble sendt 23. april 2020, og er en del av en serie webinarer knyttet til den pågående koronasituasjonen, og ivaretagelse av barn som utsettes av vold og overgrep. Serien er støttet av Gjensidigestiftelsen. Resten av serien finner du her: [Webinarer- serie](#)

3. [Podcast- Sexologen](#) (Spotify) Når skal vi snakke med barn om seksualitet :48min

Mads og Thomas diskuterer (sexolog, barnevernspedagog) diskuterer psykisk helse, relasjoner og sexologi.

Burde barn introduseres for snakk og kunnskap om seksualitet og kropp? I så fall, hva er argumentene for dette? Hva er seksuelt språk? Hva gjør vi når 4-åringen onanerer? Hvordan kan man forhindre seksuelle overgrep av barn?- Noe av det de går gjennom i episoden.

Episoden diskutere også: Normal seksualitet, kognitiv alder, når skal man begynne? Kunnskap og sammenligning med andre land. Hva funker? hvordan og hvorfor? Sette ord på det, mangel på begreper, gode og vonde hemmeligheter, grooming, hvordan skal de voksne forholde seg til alt dette? Seksuell lek, Tips til litteratur, samfunn og kultur. Foreldresamarbeid

[NRK-feilslått drøm om et annet kjønn](#)

[Ulike syn på kjønnsidentitet](#) -av psykologer og forskere. Møt Victoria og hennes historie gjennom barndom og oppvekst.

4. [Kjønnsidentitet](#) :30 min. (OBS: teksten henger litt etter både på youtube og Nrk) Torp intervjuer Espen Esther Pirelli Benestad (Lege og sexolog)

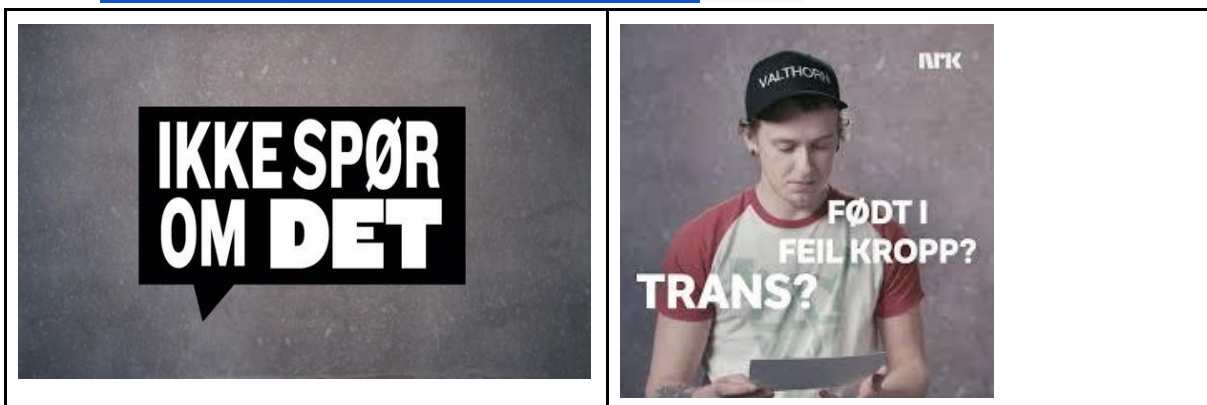

Videoen gir mulighet for kunnskap, refleksjoner og diskusjoner.

WHO sin endrede diagnosemanual ICD-11, og mange barn og unge søker om kjønnsbekreftende behandling, introduserer syv forskjellige kjønn, perspektiv og innsyn i opplevelsen av kjønnsinkongruens. Hormon og kirurgisk behandling.

Konsekvenser som kan komme om barn, unge og voksne ikke får uttrykke seg som de vil og bli anerkjent som den de er. Fakta og konstruktive spørsmål som diskuteres. Er det riktig? Internasjonale undersøkelser.

5. [Kjønnsinkongruens- Nrk, Ikke spør om det](#) 20.min

Kunnskap, refleksjon og diskusjon- Holdninger.

Tv-program på NRK, der deltagerne svarer på mange anonyme spørsmål.

Hva skal vi kalle deg? Når oppdaget du det? prøvde du å undertrykke det?

Det å undertrykke sin kjønnsidentitet og konsekvenser, holdninger og samfunn.

6. [Se oss- kjønnsidentitet](#), 26 min. Skeiv ungdom presenterer informasjonsfilm om kjønnsidentitet. Hvordan de opplever seg selv og sin identitet. Hvordan de har det og blir møtt av samfunnet, hvordan holdninger og syn påvirker dem. Hvilken konsekvenser det kan få om de undertrykker sin egen identitet.

Kunnskapsløft på nett.
Videoer og Webinar

Seksualitet og kjønnsidentitet

Anette Lunde, 11.03.21
Aga Barnehage